

REPUBLIKA CRNA GORA
VRHOVNI SUD CRNE GORE

BILTEN

Za izdavača

Ratko Vukotić, predsjednik Vrhovnog suda
Republike Crne Gore

REDAKCIJA BILTENA

Dr Čedomir Bogičević (Glavni i odgovorni urednik)
Radule Kojović (krivično pravo, zamjenik gl. i odg. urednika)
Julka Badnjar (privredno pravo)
Vesna Begović (gradjansko pravo)
Stanka Vučinić (upravno pravo)

Sekretar redakcije

Žarko Koprivica, sekretar Vrhovnog suda RCG

DAN CRNOGORSKOG SUDSTVA
(18/29 X 1798 – 29 X 2006)

Ratko Vukotić, predsjednik Vrhovnog suda RCG
Crnogorsko Narodno Pozorište- Svečana akademija,
Podgorica, 28.oktobar 2006. godine

Poštovane kolege i gosti,

U bogatoj istoriji Crne Gore brojni su datumi i događaji koji se odnose na pravdu i sudstvo, koji su od značaja za njenu bogatu materijalnu i duhovnu riznicu.

Vrijedni su i brojni pravni spomenici i ustanove koji čine pravnu istoriju i tradiciju Crne Gore.

Crna Gora je uvijek imala visoko etičko običajno pravo, primjereno univerzalnim vrijednostima čovjeka ali i brojne zakonske spomenike koji, poput Bogišićevog Zakonika, ukazuje na težnju Crne Gore i njenih građana za pravdom, za vladavinom prava i vladavinom zakona.

Vrhovni sud Crne Gore, na opštoj sjednici sa predsjednicima sudova u Crnoj Gori, 23.februara 1999. godine, donio je odluku o ustanovljenju Dana crnogorskog sudstva, a to je dan kada je 29.oktobra 1798. godine donijet Zakonik obšči crnogorski i brdski, poznat u narodu kao Zakonik Petra I.

Prvi pisani zakonski spomenik u istoriji Crne Gore i pravni kodeks krivičnog, građanskog i sudskog prava, ustavnopravnog značenja kojim je uspostavljen puni državno - pravni suverenitet Crne Gore kao organizovane državne zajednice. Tim zakonom ustanovljen je, za ono vrijeme, moderni koncept organizacije državne vlasti, čije su atribucije bile podijeljene na: narodnu skupštinu, opšti crnogorski zbor kao zakonodavni organ i praviteljstvo suda Crnogorskog i Brdskog koji je obavljao sudsku i upravnu funkciju.

Zakonik ustanovljava načelo vladavine prava, sa sistemski odvojenim nadležnostima državnih organa i njime se, kao izvorni segment države, na principu obaveznosti, objektivnosti i nezavisnosti, inauguriše sudska vlast.

„Sudije su postavljane glasom naroda, kao oci i pravi ljubitelji otečestva koji na temelju razuma i mudrosti spoznaju šta je pravedno i sveto jer ni jedan narod ne može čestit i srećan biti u kojem zakonitog suda i praviteljstva nema“.

Ovom prilikom podsjetio bih poštovane kolege i goste na Zakonik Ivana Crnojevića iz 1482. godine, kojim je uređena zaštita imuća i sigurnost lične svakog crnogorskog podanika, putem Suda, carskog i patrijaršijskog. Suda Vladike Danila iz 1713. godine, koji je bio sastavljan od 12 plemenskih starješina i katunskih prvaka, a zatim stalni Crnogorski sud od 12 sudija obrazovan u vrijeme vladavine Šćepana malog, koji se izdržavao od prihoda sa imanja Cetinjskog manastira. Međutim, grandiozna ličnost crnogorske državne istorije Petar I Petrović Njegoš, utemeljivač moderne crnogorske državnosti, vojskovođa, mitropolit, zakonopisac, pjesnik i državnik i njegovo djelo, opredijelili su Vrhovni sud da se kao Dan crnogorskog sudstva odredi 29.oktobar.

Kada obrazovanog suda, kroz crnogorsku istoriju nije bilo, ko je vršio pravdu? Te podatke najbolje ilustruju Besjeda Knjaza Nikole nakon objave šest zakona, takozvani Nikoljdanski zakoni koji je između ostalog u besjedi iznio „Sve od udesa naše carevine skoro do dana današnjega, vršili su pravdu u ovoj zemlji naši bolji junaci, vojvode, serdari i prvaci zemaljski, a potonja riječ je bila nas gospodara. Zasijedanja tih vršilaca pravde blistala su visprenim zdravim razumom gorštaka, gordošću slobodnih ljudi i ponosom kuće i plemena; blistala su divnim narodnim nošivom i sjajnošću oružja, blistala su i sa urodjenim krasnorenijem i reći ću pravdom, jer da nije i to bilo ko bi ondar sačinjavao naš junački logor“.

Na skupštini u Cetinjskom manastiru 1803. godine, u Zakonik je inkorporirana Stega iz 1796. godine. Ovaj pravno politički dokument građanskog i nadplemenskog karaktera, uspostavio je teritorijalno jedinstvo Crne Gore i Brda i kao takav predstavlja osnov konstitucije Zakonika i budućeg razvoja države Crne Gore.

Poštovane kolege i gosti,

Crnogorske sudove uvijek je krasila iskonska težnja za vladavinom prava, za očuvanje slobodnog društva i nezavisnog sudstva, kako u vremenu plemenskog uređenja, kapetanskih sudova, velikog suda, tako i sada kada su principi nezavisnosti i samostalnosti sudstva ustavne kategorije.

Mnoge generacije sudija izuzetnih pravnika i ljudi, kao i veliki broj stručnih saradnika i službenika, obilježili su razne periode postojanja sudova. Na takvim temeljima je gradjeno crnogorsko sudstvo čiju je srž činio autoritet čestitih, savjesnih, mudrih sudija, koji su znali i osjećali šta je pravedno.

Dan crnogorskog sudstva, je dan očuvanja nezavisnosti pravne profesije i sudstva kao osnove slobodnog i demokratskog društva, koje je posvećeno zaštiti ljudskih prava kao osnovi civilizacije.

Tradicija crnogorskog sudstva obavezuje i privileguje. Obavezuje na ljudsku i profesionalnu etiku, stručnost i odgovornost, a privileguje u pogledu časti i ugleda sudijskog poziva. Izražavam nadu, da će se u najskorije vrijeme rasteretiti crnogorski sudovi onih poslova i zadataka kako to i definiše Strategija razvoja pravosuđa, značajnije poboljšati ekonomski i socijalni položaj i uslovi rada, te novim Ustavom samostalne, nezavisne i međunarodno priznate Crne Gore, obezbijedi da najbolji pravnički kadar konkuriše za sudijske funkcije, zaustavi stalni odliv sudijskog kadra u advokaturu i neke druge profitabilne profesije, i obezbijede ustavne garancije za dalju samostalnost i nezavisnost crnogorskog sudstva.

Sve to podrazumijeva, da sistem odgovornosti u crnogorskim sudovima funkcioniše i da mi, svi zajedno, sa dovoljno upornosti i principijelnosti, u što kraćim rokovima, otklonimo slabosti u funkcionisanju sistema sudske vlasti koje smo utvrdili izvještajima o radu i pregledom rada svih sudova i sa tim upoznali crnogorsku javnost.

Siguran sam, da će sudovi dati očekivani doprinos da u Crnoj Gori vlada demokratija, jednakost za sve pred zakonom, pravda bez diskriminacije i poštovanje ljudskih prava.

Svim sudijama i službenicima čestitam Dan crnogorskog sudstva a uvažanim gostima izražavam zahvalnost što ste vašim prisustvom uveličali ovaj praznik.

Željko Šturanović, ministar pravde u Vladi RCG
Crnogorsko Narodno Pozorište- Svečana akademija,
Podgorica, 28.oktobar 2006. godine

Poštovane sudije, uvaženi predstavnici pravosuđa, dame i gospodo,

Želim da se zahvalim crnogorskim sudijama što su mi pružili priliku da se obratim učesnicima Svečane akademije i time mi ukazali veliku čast.

Sudstvo je u Crnoj Gori vjekovima postojala i dalo nemjerljivi doprinos utemeljenju njene državnosti. Istorija crnogorskog suda satkana je od događaja i datuma koji su nepovratno odredili njegov razvoj. Dan crnogorskog sudstva nije običan datum u životu naše države. On nas podsjeća na dan donošenja Zakonika obščeg crnogorskog i brdskog iz daleke 1789. godine kojim je sv.Petar Cetinjski htio zavesti red i organizovati vlast među razdijeljenim plemenima.

Danas obilježavamo još jednu godinu trajanja crnogorske države i njenog sudstva koji su simboli dva nerazdvojna fenomena: države i prava. Bez prava koje stvara država, a kojim se uredjuje podjela vlasti, slobode i prava čovjeka i gradjanina, nema ni države. Tek kroz pravo koje sudovi štite i usljed njegove eventualne povrede postavljaju stvari na svoje mjesto država postaje član međunarodne porodice država.

Ako je tako, a jeste, ne čudi činjenica da je nakon Veljeg rata na Berlinskom kongresu 1878. godine Knjaževina Crna Gora priznata kao 27. država na svijetu. Sjetimo se za trenutak da je u to vrijeme međunarodna zajednica izdijeljena kolonijalnim carstvima, da pravo na državu imaju samo veliki narodi. Crnogorci su zahvaljujući moralnom kodeksu zasnovanom na junaštvu i zaštiti drugog od sebe i državotvornoj svijesti koja postoji stotinama godina na ovom prostoru uspjeli sačuvati svoj oltar slobode – Crnu Goru. Ovdje je iskovan moral u kome je osjećaj za pravdu i odlučnost za borbu protiv nepravde dio svijesti svakog čovjeka.

U Crnoj Gori je u prošlom vremenu usljed slabe organizovanosti države, nedovoljne razvijenosti državnih funkcija, vlast često poistovjećivana sa sudom. Tako je i nastala sintagma da je suditi isto što i vladati. Otuda i posebno mjesto koje zauzima sud u našem društvu i ugled koji uživaju nosioci sudske funkcije.

Nije bilo lako dijeliti pravdu u siromašnoj i ratovima izmučenoj Crnoj Gori. Nije ni u ovo vrijeme, koje se nama čini komplikovanije od prethodno poznatih, kao jednačina sa više nepoznatih u kojoj je teško doći do pravog rješenja. Jedno je međjutim sigurno: sudovi su ovdje uvijek imali pomoć samih stranaka koje dobro znaju da osim institucionalno organizovanog suda, postoji još jedan sud, a to je sud spstvene savjesti.

Savremeni trenutak odlikuje se zahtjevima koji idu u pravcu sve veće specijalizacije i potpune posvećenosti i predanosti sudskom pozivu. Društveni život se usložnjava i sve je više onih koji se obraćaju sudu radi ostvarivanja svojih prava. Na mnogim mjestima se može čuti da je temelj našeg budućeg članstva u Evropskoj uniji sud koji blagovremeno odlučuje u razumnom roku. Ali, nije članstvo u familiji država Evropske unije samo sebi cilj, naš cilj je prosvijećeni život i materijalno obezbijedjena egzistencija kojom se odlikuju države zapadnog civilizacijskog kruga. Sve ovo je nemoguće bez samostalnog i nezavisnog sudstva koje ima realne mogućnosti da na zakonit, objektivan i nepristrasan način odlučuje u pravnoj stvari za koju je nadležan.

Početak ovog vijeka karakteriše rad na uvođenju najboljih međunarodnih iskustava i prakse u crnogorsko pravosuđe. Donesen je čitav set zakona kojima se stvara pravni okvir za uspješno funkcionisanje jednog modernog i efikasnog sudstva. Danas crnogorske sudije primjenjuju veliki broj novih propisa koji su uskladjeni sa pravnom tekovinom Evropske unije, Savjeta Evrope i Ujedinjenih nacija.

Crnoj Gori su potrebne sudije koji su spremni da se stručno usavršavaju i šire svoje saznanje horizonte. Znanje i stručni kapaciteti se moraju unaprijediti jer će tek tada na pravi način doći do izražaja ljudski kvaliteti sudija i osjećaj za pravdu. Zato sam duboko uvjeren da poboljšanje materijalnih uslova rada sudova nije jedini uslov kojim se stvara efikasan sud jer je svaki sud sazdan od pojedinaca koji svojim stručnim, moralnim i intelektualnim habitusom garantuju ostvarenje principa dobrote i pravičnosti.

Sve religije svijeta propovijedaju pravdu i time jasno potvrđuju da sud i funkcija sudjenja proizilaze iz dubina metafizičke određenosti svakog čovjeka. Svi težimo pravdi, čitav ljudski rod s koljena na koljeno prenosi ideju pravde. Nevažno od mjesta u kome smo zapretni u mreži vremena čovjek iznova traži puteve do pravde.

Cijenjene i poštovane sudije onog trena kada vam je društvo ukazalo čast i povjerilo dužnost vršenja sudske funkcije stali ste u red sveštenika boginje Justicije koja drži isukan mač nad glavama svih koji učestvuju u postupku, kako stranaka tako i sudija. Vi ste sveštenici pravde i to je jedini Bog kome treba da služite i kog treba da slušate.

Hvala!

Dr Čedomir Bogićević, sudija Vrhovnog suda RCG
povodom Dana crnogorskog sudstva – 29. oktobra
(1798-2006)

CRNOGORSKI SUDOVI – IZMEDJU TRADICIJE I MODERNOSTI

Istorija crnogorskog sudstva i njegove judikature, kao dio sveukupne crnogorske državno-pravne istorije, izrasta iz veličanstvene gradjevine njenog moralnog kodeksa i vrlina etosa i čini jedinstvenu heroiku života, što izrasta iz samorodne žile njenog društvenog stabla koje je rodilo najljepše i najuzvišenije plodove kulturnog nasljedja hraneći se vrlinom ljuckovine, kao sublimacijom sveukupnih strukturnih elemenata moralnih vrijednosti života i njegovog agona, što je sve uslovalo da se nerastočeno blagorodje, uz viteške postulate čojških zakona, razvije kroz moralnu plazmu narodnog i državnog organizma u grandiozni i zadivljujući oblik voljnosti primjera života, stvaralačkog duha i slobodarske dramaturgije gdje su sve osobine ljuckoga karaktera bile u dokazivanju i provjeri na pozornici nepregledne igre viteškog nadmetanja ljudi ali i kolektivnih atribucija zajednice sagradjenih i oblikovanih po strogim zakonima moralnih vrijednosti i vrlina.

Takva dramaturgija vjekova, čiji je cilj bila sloboda čovjeka i njegovo ljudsko dostojanstvo i jednakost ljudi neovisno od njihovih nacionalnih, socijalnih, rodni i filozofskih pogleda, te socijalnog položaja i porijekla, iskovala je i sistematizovala pojmove kategorije i ustanove u oblasti jurističkog etosa, čiji temelji počivaju na slobodi, moralu, običajima, pravdi, pravici i hrabrosti, a sve bilo okrenuto čovjeku i čojskim mjerilima života, a njih su kovali mudrost i pamet naraštaja kroz koji se otkrivala gnoseologija fenomena ali i priroda noumena duha narodnog prava, kao psihičkog svojstva njegovog etosa, što je najljepši odraz dobilo u multietničkom i multivjerskom ogledalu crnogorskog života, što daje nepresječne damare i nepresušnu ljepotu njenog socijalnog i kulturnog nasljedja. Zbog toga sud, kao institucionalizovani fenomen zaštite pravičnosti mora izvirati ne samo iz pravde, kao rodnog mjesta prava, nego i iz morala kao najpouzdanijeg termometra zdravlja društvenog života, a to u osnovi znači na izvorima pravičnog prava u procesima njegovog stvaranja ali i u posupcima primjene, obučenom u ruho ljudskog dostojanstva i čovječnosti, kao moralnom stablu ljudskog bića, jer pravne norme, kako kaže Habermans, „vrijede zbog toga što moralno obavezuju jer kad bi vrijedjele zbog svoje sankcije, one ne bi obavezivale već prisiljavale na pokornost“. Otuda, ljudska

prava počivaju na moralnoj viziji ljudske prirode, što u osnovi znači poštovanju svakog ljudskog bića sebi jednakim i ravnopravnim. To je crnogorski moralni kodeks izrazio u maksimi: Čovjek čovjeku je Bog; Što si viši čovjek to si bliži Bogu; Čojstvo je kad braniš drugog od sebe; a građanski, u postulat („zakonjači“): I ono što nije zabranjeno može da ne bude pošteno. (OIZ, 999) „Ni u pravu svome ne tjeraj mak na konac (OIZ, 1014). Time je etos pravice u crnogorskoj judikaturi iznesen na ravan čovječnost; što predstavlja skup ljudskih vrлина izniklih iz principa i uzora tradicije, morala i običaja kojima se unapređuje život ljudi, mir i socijalna pravda, standardi života, dijalog i tolerancija. Na ovaj način, i sudija, kao ljudsko biće, treba, kako ističe Kant, da „služi čovječanstvu kao opštoj svrsi“. Tako su običajno-pravne norme, moralni kodeks i pisani crnogorski zakoni izraz racionalne koncepcije prirodnog prava što je proistekla iz zdravog razuma, zadate riječi, ili bese, u albanskom običajnom pravu, što je preko Sule Radova crnogorskog kulikžije, kapetana, sudije, etičara, mudraca, prvaka, junaka, izražena u viziji takvog shvatanja ljudskih prava a izvan saznanja o sholastičkim porukama evropskog racionalizma na čijem čelu je bio Kant i njegova misao da se prava otkrivaju, a sam Sula Radov u isto vrijeme poručuje: „Prava postoje, ona se ne propisuju, ona se štite“. Dakle, na taj način preko bistroga uma i zadate riječi kroz samorodni duh narodnog prava utkala se i sijala kao plemenita kov misao o pravdi, zalazeći u narodnu pravnu svijest, u čijem se pamćenju utkala duže od njegovog vijeka i od sjećanja. „A zasjedanja tih vršilaca pravde“, sa kojim se mora rastati, zbog novog vremena i novog puta koji stari bataljuje, kako u svojoj besjedi povodom promulgacije Nikoljdanskih sudskih reformi iz 1902. godine, reče crnogorski Knjaz Nikola I Petrović“, blistala su visprenim i zdravim razumom gorštaka, gordošću slobodnih ljudi i ponosom kuće i plemena, blistala su divnim narodnim nošivom i sjajnošću oružja, blistala su urodjenim krasnorječim i pravdom, jer da nije tako bilo ko bi onda sačinjavao naš junački logor“.

Savremeni čovjek postao je homo iuridicus, jer je okružen, zbog opšteg tehničkog i civilizacionog napretka, svijetom prava, u kome novi ekonomski, socijalni, filozofski, tehnički i kulturni koncepti donose nove odnose među ljudima, pa i pravne odnose, na čije izazove, prve odgovore, prije nauke, mora da pronadje sudija.

Otuda, pozitivno pravo mora da bude integrisano u svijet pravednog i prirodnog prava izraženim u opšte prihvaćenim pravnim načelima prosvijećenog čovječanstva, što počivaju na: a) vladavini pravednog prava u izvoru i utoku, b) na konceptu nezavisnog suda, c) dostojanstvenom položaju sudije, d) pravnoj sigurnosti i e) pravu na interpretaciju zakona od strane suda ali po konceptu Monteskejeove doktrine „da je sudija mozak a ne usta zakona“, čime se „nadzakonsko pravo uzdiže iznad nepodnošljivo postojećeg zakonskog nepravda“. (G.Radbruh).

Od dubokih vjekova crnogorske istorije i njene jurističke organizacije, od dukljanskog korpusa zakona – „Methodes“ iz IX vijeka, od Zakonika Ivana Crnojevića iz 1482., Stega (1796), Zakonika Obščeg Crnogorskog i Brdskog iz 1798. godine (Zakonik Petra I) kada je obrazovan prvi državni sud na osnovu prvog pisanog pravnog spomenika – Praviteljstvo suda crnogorskog i brdskog, Opšteg zemaljskog zakonika Knjaza Danila iz 1855. godine, Opšteg imovinskog zakonika za Knjaževinu Crnu Goru iz 1888. godine, od „običajnih“ sudova različitog sastava i stepena, sudova dobrih ljudi, i vijeća staraca od „Stanka“, „Serdjela“ i „Nezera“, od poljačkih, kmetovskih, kneževskih, kapetanskih sudova, od opštinskih, varoških, okružnih, trgovačkih, šerijatskih i oblasnih do Velikog suda crnogorskog, od Suda Ivana Crnojevića i njegovih 12 vlastelina iz 1480. godine Opšteg crnogorskog suda, poznatog kao sud Vladike Danila iz 1713. godine, prvog centralnog crnogorskog suda sastavljenom od 12 prvaka poznatog pod imenom Sud Šćepana Malog 1770. godine, Praviteljstva Suda crnogorskog i brdskog 1798. godine („Kuluk) Praviteljstvujušćeg Senata iz 1831. godine, u narodu poznatih kao „Vrhovni sud“, do slavnog crnogorskog Velikog suda rođenog u čuvenim državnim reformama 1879. godine. Preko te razdjelnice, kada je i formalno ustrojen sistem podjele vlasti u Crnoj Gori i konstituisan sistem nezavisnosti sudova, sankcionisan institucionalnom, organizacionom, funkcionalnom i procesnom atribucijom sudstva u slavim Nikoljdanskim reformama iz 1902 godine (kada su donijeti, između ostalog, Zakon o sudskoj vlasti, Zakon o ustrojstvu sudova, Zakon o gradjanskoj sudskoj nadležnosti i Zakon o krivičnoj sudskoj nadležnosti), o kojima je, sa simpatijama, pisala sva evropska štampa, pa je u cjelosti preuzeo i prvi pisani Ustav za Knjaževinu Crnu Goru iz 1905. godine, pa preko novog poglavlja socijalističkog perioda društvenog razvitka (mirovni, izabrani, pomorski, privredni, sudovi udruženog rada i arbitraže) i sve do današnjeg dana – traje neprekidna igra misije crnogorskog sudstva, izatkana od istorije do današnjice, od legende do stvarnosti, od mudrosti do pragmatičnosti, od prošlosti ka budućnosti, od tradicije ka savremenosti, od „kuštuma zemaljskog“ (običaja) do pisanih zakona, od „sudjenja po pravdi i pravici“ i po „duši i savjesti“ do sudjenja po ustavu i zakonu i principima međunarodnog prava, od svjetlosti do sjenke, od uspona do padova, od nedostatka osjećanja za povijesni trenutak crnogorske državnosti sečenoj na demokratskom majskom referendumu 2006., nalazeći se u predvorju krupnih preobražaja u koje ulazi sa cjelokupnom društvenom strukturom čineći novo poglavlje crnogorske istorije utkanu u evropsku racionalističku misao, njenu civilizaciju i kulturu u koje unosi osobene darove svog identiteta i svoje velike kulturne baštine, ali integrišući se i u opšte tokove kulturnih i pravnih načela prosvijećenih naroda koje uzdižu ljudski rod u jednu veliku planetarnu zajednicu čovječanstva.

PRAVNI STAVOVI

**Pravni stav
Krivičnog odjeljenja Vrhovnog suda RCG, Su.VI br.108/06 od 25.10.2006. g**

Krivično odjeljenje Vrhovnog suda Republike Crne Gore, u sastavu od sudija Kojović Radula, Stojanović Petra, Vučinić Stanke, Radović Miraša i Ivanović Sretena, u sjednici održanoj dana 25.10.2006. godine, na osnovu člana 100. st.4. Zakona o sudovima Republike Crne Gore, povodom dileme Višeg suda u Podgorici, koji sud je nadležan za donošenje rješenja o amnestiji u predmetima u kojima je taj sud donio pravosnažnu presudu a osudjeni se po toj presudi nalazi na izdržavanju kazne zatvora u Republici Srbiji, nakon što je Republika Crna Gora postala samostalna i nezavisna država, zauzelo je

PRAVNI STAV

Za donošenje rješenja o amnestiji osuđenih po Zakonu o amnestiji lica osuđenih za krivična djela propisana zakonima Republike Crne Gore („Sl.list RCG“, br.48/06), koja su osuđena presudama viših sudova u Republici Crnoj Gori, a nalaze se na izdržavanju kazne zatvora u Republici Crnoj Gori, a nalaze se na izdržavanju kazne zatvora u Republici Srbiji i za koja lica je u postupku izvršenja kazne zatvora bio stvarno i mjesno nadležan neki od opštinskih sudova u Republici Srbiji, nadležni su Osnovni sud u Podgorici i Osnovni sud u Bijelom Polju.

O b r a z l o Ź e n j e

Dopisom Kr.br.115/06 od 28.09.2006. godine, Viši sud u Podgorici je tražio stav ovog suda u vezi nadležnosti sudova za donošenje rješenja o amnestiji za lica kojima je izrečena kazna zatvora pravosnažnom presudom Višeg suda u Podgorici, a koja izdržavaju kaznu zatvora u Republici Srbiji i za koja lica je u postupku izvršenja kazne zatvora bio stvarno i mjesno nadležan neki od opštinskih sudova u Republici Srbiji, a koji nakon sticanja samostalnosti i nezavisnosti Republike Crne Gore više ne postupaju po Zakonu o amnestiji lica osuđenih za krivična djela propisana zakonima Republike Crne Gore.

Članom 5. Zakona o amnestiji lica osuđenih za krivična djela propisana zakonima Republike Crne Gore određeno je da o amnestiji odlučuje osnovni sud, koji je nadležan za upućivanje osuđenog na izdržavanje kazne zatvora. Prema članu 23. st.1. Zakona o izvršenju krivičnih sankcija na izdržavanje kazne zatvora osuđeno lice upućuje osnovni sud na čijem području osuđeni ima prebivalište ili boravište, dok je stavom 3. istog člana propisano da ako mjesto prebivališta ili boravišta osuđenog nije poznato onda je za upućivanje osuđenog na izdržavanje kazne zatvora nadležan osnovni sud koji je donio odluku u prvom

stepenu, a ako je odluku u prvom stepenu donio viši sud za upućivanje je nadležan osnovni sud u sjedištu tog suda.

Polazeći od odredbi člana 23. Zakona o izvršenju kirvičnih sankcija te navedenih odredbi Zakona o amnestiji lica osudjenih za krivična djela propisana zakonima Republike Crne Gore, ovaj sud nalazi da je za donošenje rješenja o amnestiji u situacijama kad se osudjeni nalazi u inostranstvu, gdje mu je u vrijeme sudjenja bilo prebivalište, nadležan osnovni sud koji je odluku donio u prvom stepenu, a ako je odluku u prvom stepenu donio viši sud, za donošenje rješenja o amnestiji nadležan je osnovni sud u sjedištu tog suda.

Sa iznijetih razloga zauzet je gornji stav.

Pravni stav
Krivičnog odjeljenja Vrhovnog suda RCG, Su.I.br.32/2005 od 17.03.2006. g

Krivično odjeljenje Vrhovnog suda Republike Crne Gore, u sastavu od sudije Kojović Radula, Vučinić Stanke i Stojanović Petra, u sjednici održanoj dana 17.marta 2005. godine, na osnovu člana 100. st.4. Zakona o sudovima RCG, povodom nekih dilema u primjeni Zakona o amnestiji lica osuđenih za krivična djela propisana zakonima Republike Crne Gore („Sl.list RCG“, br.79/2004), zauzelo je

PRAVNI STAV

Članom 1. Zakona o amnestiji lica osuđenih za krivična djela propisana zakonima Republike Crne Gore, propisano je da pravo na amnestiju imaju lica koja su na dan stupanja na snagu ovog zakona, pravosnažno osuđena za krivična djela propisana zakonima Republike Crne Gore.

Članom 20. st.5. Zakona o sprovođenju Ustavne povelje Državna zajednica Srbija i Crna Gora („Sl.list Srbije i Crne Gore“, br.1/2003), propisano je da se savezni zakoni iz oblasti koje Ustavnom poveljom nijesu utvrđene kao nadležnost Državna zajednica Srbija i Crna Gora, poslije stupanja na snagu Ustavne povelje primjenjuju kao zakoni država članica. Nakon stupanja na snagu navedenog zakona, Krivični zakon SRJ primjenjivao se kao zakon Republike Crne Gore.

Polazeći od naprijed navedenih zakonskih odredbi, ovo odjeljenje nalazi da se Zakon o amnestiji lica osuđenih za krivična djela propisana zakonima Republike Crne Gore, odnosi i na lica koja su pravosnažno osuđena po Krivičnom zakonu SRJ, a presuda je postala pravosnažna nakon stupanja na snagu Zakona o sprovođenju Ustavne povelje Državna zajednica Srbija i Crna Gora.

O prednjem obavijestiti više i osnovne sudove na području Republike Crne Gore.

Pravni stav
Gradjanskog odjeljenja Vrhovnog suda RCG, Su.VI.br.71/2006 od
06.11.2006. g

PRAVNI STAV

Poslodavac je zaposlenim u javnim ustanovama osnovnog obrazovanja i vaspitanja dužan da naknadi troškove prevoza na rad i sa rada do visine cijene pretplatne karte sredstvom javnog prevoza ako to nije na drugi način obezbijedjeno - čl. 16. Posebnog kolektivnog ugovora za osnovne škole ("Sl.list RCG", br. 32/96) sve do stupanja na snagu Granskog kolektivnog ugovora za oblast prosvjete ("Sl.list RCG", br. 82/2005).

O b r a z l o ž e n j e

Ovom sudu obratilo se Gradjansko odjeljenje Višeg suda u Bijelom Polju svojim aktom Su.br. 639/06 od 30.05.2006.godine. U aktu se navodi da je Posebnim kolektivnim ugovorom za osnovne škole u čl. 16. bila propisana obaveza poslodavca da zaposlenom naknadi troškove prevoza na rad i sa rada ("Sl.list RCG", br. 32/96). Ovaj ugovor je prestao da važi dana 07.01.2006.godine kada je stupio na snagu Granski kolektivni ugovor za oblast prosvjete ("Sl.list RCG", br. 82/2005 od 30.12.2005.godine), kako je to propisano čl. 36. Odredbom čl. 154.st.3. Zakona o radu ("Sl.list RCG", br. 43/2003), propisano je da će se do zaključivanja kolektivnih ugovora, u smislu st.1 i 2. ovog člana, primjenjivati važeći kolektivni ugovori. Tužbeni zahtjevi, zasnovani su na primjeni čl. 16. Posebnog kolektivnog ugovora za osnovne škole, na osnovu kojeg se traži naknada za prevoz za 2005 godinu.

Iz izloženog, proizilazi da je sporna primjena odredbi čl. 16. Posebnog kolektivnog ugovora za osnovne škole i čl. 154. Zakona o radu. Ovo imajući u vidu da je odredbom čl. 154. a) Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o radu propisano da će se, izuzetno od čl. 154.st.3. ovog zakona, do zaključivanja granskih kolektivnih ugovora i kolektivnih ugovora kod poslodavca, u odnosu na naknade zarada i druga primanja zaposlenih, primjenjivati odredbe Opšteg kolektivnog ugovora ("Sl.list RCG",br. 79/04).

Odlukom Ustavnog suda RCG br. U.br. 21/2005 ("Sl.list RCG", br. 24/2006 od 18.04.2006.godine) utvrđeno je da Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o radu ("Sl.list RCG", br. 79/04), koji je stupio na snagu 01.01.2005.godine, nije u saglasnosti sa Ustavom RCG i prestaje da važi danom objavljivanja ove odluke.

Imajući u vidu pravno dejstvo odluka Ustavnog suda u smislu čl. 62 Zakona o Ustavnom sudu Republike Crne Gore ("Sl.list RCG", br. 21/93), proizilazilo bi da je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o radu prestao da

važi danom objavljivanja navedene Odluke Ustavnog suda, tj. 18.04.2006.godine.

Medjutim, članom 69. navedenog zakona, propisano je da zakon, drugi propis i opšti akt, odnosno pojedine njegove odredbe za koje je utvrđeno da nijesu u saglasnosti sa Ustavom ili zakonom ne mogu se primjenjivati na odnose koji su nastali prije dana objavljivanja odluke Ustavnog suda, ako do toga dana nijesu pravosnažno riješeni.

Propisi i drugi opšti akti donijeti za izvršenje zakona i drugih propisa za koje se utvrdi da nijesu u saglasnosti s Ustavom i zakonom, neće se primjenjivati od dana objavljivanja odluke Ustavnog suda.

Izvršenje pravosnažnih pojedinačnih akata donijetih na osnovu propisa koji se više ne mogu primjenjivati, ne može se dozvoliti ni sprovesti, a ako je izvršenje započeto, obustaviće se.

Dakle, zakoni, drugi propisi i opšti akti, odnosno pojedine njihove odredbe za koje je odlukom Ustavnog suda utvrđeno da nijesu u saglasnosti sa Ustavom ili zakonom, ne samo što se ne mogu primjenjivati od dana objavljivanja odluke Ustavnog suda, već se oni ne mogu primjenjivati i na odnose koji su nastali prije objavljivanja odluke Ustavnog suda, ako do tog dana nijesu pravosnažno riješeni. To znači da se dejstvo odluke Ustavnog suda proteže i na odnose koji su nastali prije objavljivanja odluke Ustavnog suda, pod uslovom da ti odnosi nijesu pravosnažno riješeni.

Kako odredba člana 154. st.3. Zakona o radu, propisuje da će se do zaključivanja kolektivnih ugovora, u smislu stava 1 i 2 ovog člana, primjenjivati važeći kolektivni ugovori, to se Posebni kolektivni ugovor za osnovne škole primjenjuje do stupanja na snagu Granskog kolektivnog ugovora za oblast prosvjete.

Pravni stav
Gradjanskog odjeljenja Vrhovnog suda Su. VI br. 38/2006 od 03. 07. 2006. g

Gradjansko odjeljenje Vrhovnog suda Republike Crne Gore, sastavljeno od sudija Vuković Ranka, kao predsjednika odjeljenja, Badnjar Julke, Radović Dušanke, Begović Vesne, Filipović Natalije, Muzurović Rešada i Radović Miraša, kao članova odjeljenja, u sjednici održanoj dana 26. 06. 2006. godine, zauzelo je sljedeći

PRAVNI STAV

Nacionalni pravni sistem ne poznaje pravni lijek zbog povrede prava na sudjenje u razumnom roku, pa sudovi u Republici Crnoj Gori nijesu ovlašćeni da odlučuju o zahtjevu za naknadu nematerijalne štete zbog povrede ovog prava. Zbog toga, svako ko smatra da mu je povrijeđeno ovo pravo može aplicirati kod Evropskog suda za ljudska prava i to u roku od šest mjeseci od dana kada je donijeta pravosnažna odluka domaćeg suda.

Saglasno navedenom sudovi u Republici Crnoj Gori, u sporovima za naknadu štete zbog povrede prava na sudjenje u razumnom roku, trebaju da se oglase nenadležnim, ukinu sprovedene radnje u postupku i odbace tužbu (član 19. st. 3. ZPP).

O b r a z l o ž e n j e

Aktom Su br. 249/2006 od 14. 03. 2006. godine, Osnovni sud u Bijelom Polju, zatražio je od gradjanskog odjeljenja ovog suda da zauzme pravne stavove u pogledu prava stranke na naknadu nematerijalne štete zbog povrede prava na sudjenje u razumnom roku. U aktu se navodi da je pred Osnovnim sudom u Bijelom Polju, pokrenuto više postupaka zbog neblagovremenog postupanja u parničnim sporovima koji su vodjeni ili se još vode kod Osnovnog suda u Kolašinu ili u kojima je u toku postupak po žalbi kod Višeg suda u Bijelom Polju.

Iako se u navedenom aktu eksplicitno ne navodi u kom pogledu treba zauzeti pravni stav. Iz njegove sadržine može se zaključiti da se dilema pomenutog suda sastoji u sljedećem:

1. Da li nacionalno zakonodavstvo predviđa pravni lijek zbog povrede prava na sudjenje u razumnom roku i
2. Da li su domaći sudovi ovlašćeni da dosude naknadu nematerijalne štete zbog povrede navedenog prava?

Pravo na pravično sudjenje garantuje Evropska konvencija o ljudskim pravima.

Članom 6. st. 1. Konvencije, propisano je da svako, tokom odlučivanja o njegovim građanskim pravima i obavezama ili o krivičnoj optužbi protiv njega, ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom, obrazovanim na osnovu zakona.

Prema članu 41. Konvencije, Evropski sud za ljudska prava, može pružiti pravilno zadovoljenje oštećenoj stranci, kada utvrdi povredu Konvencije ili protokola uz nju, a unutrašnje pravo Visoke strane ugovornice u pitanju omogućava samo djelimičnu odštetu.

Ustav Republike Crne Gore u katalogu propisanih prava i sloboda ne sadrži odredbe o pravu na sudjenje u razumnom roku.

U članu 113. st. 1. tač. 4. Ustava, propisano je da Ustavni sud odlučuje o ustavnim žalbama zbog povrede pojedinačnim aktom ili radnjom slobode i prava čovjeka i građanina utvrdjenih Ustavom.

Zakon o Ustavnom sudu Republike Crne Gore u članu 32. precizno određuje da predmet ustavne žalbe može biti povreda sloboda i prava čovjeka i građanina utvrdjenih Ustavom Republike Crne Gore.

Pravo na sudjenje u razumnom roku proklamovano je u članu 7. Zakona o sudovima, dok Zakon o parničnom postupku odredbom člana 11. st. 1. propisuje dužnost suda da nastoji da se postupak sprovede bez odugovlačenja, u razumnom roku, sa što manje troškova i da onemogući svaku zloupotrebu prava koja strankama pripadaju u postupku.

Odredbe člana 200. Zakona o obligacionim odnosima, propisuju vidove zbog kojih se može dosuditi nematerijalna šteta, tako što određuju da se ona može dosuditi za pretrpljene fizičke bolove, za pretrpljene duševne bolove zbog umanjenja opšte životne aktivnosti, naruženosti, povrede ugleda, časti, slobode ili prava ličnosti, smrti bliskog lica, kao i za stah.

Iz navedenih propisa može se zaključiti da pravni sistem Republike Crne Gore svakome garantuje pravo na sudjenje u razumnom roku i to ne samo zbog toga što je Evropska konvencija o ljudskim pravima u neposrednoj primjeni na nacionalnom nivou, već i zbog toga što je u domaćem zakonodavstvu ovo pravo eksplicitno predviđeno.

Medjutim, i pored toga, zakoni Republike Crne Gore ne predviđaju poseban pravni lijek zbog povrede prava koje garantuje Evropska konvencija o ljudskim pravima, pa ni zbog povrede prava na sudjenje u razumnom roku. Stoga, sudovi u Republici Crnoj Gori nijesu ovlašćeni da odlučuju o zahtjevima za određivanje pravične naknade zbog povrede prava na sudjenje u razumnom roku, već svako ko smatra da mu je povrijedjeno ovo pravo može aplicirati kod Evropskog suda za ljudska prava. Prema tome, kada se stranka obrati domaćem sudu zahtjevom za određivanje pravične naknade zbog povrede prava na sudjenje u razumnom roku, dolazi u obzir primjena člana 19. st. 3. ZPP.

Ovaj pravni stav je zauzet u skladu sa članom 100. st. 4. Zakona o sudovima RCG.

Pravni stav
Gradjanskog odjeljenja Vrhovnog suda RCG Su.VI.br.39/2006 od
08.07.2006. g

Gradjansko odjeljenje Vrhovnog suda Republike Crne Gore, sastavljeno od sudija Ranka Vukovića, kao predsjednika odjeljenja, Julke Badnjar, Vesne Begović, Miraša Radovića, Natalije Filipović, Rešada Muzurovića i Dušanke Radović, kao članova odjeljenja, u sjednici održanoj dana 26.06.2006. godine zauzelo je sledeći

PRAVNI STAV

Operativni dodatak, kao dodatak na zaradu ovlašćenim službenim licima MUP-a RCG, odnosno policijskim službenicima nije propisan ni zakonima ni podzakonskim aktima kojima se regulišu zarade ovih lica, zbog čega nema osnova za dosudjivanje ove vrste dodatka.

Navedena lica imaju pravo na dodatak po osnovu težih uslova rada u skladu sa članom 61. Zakona o unutrašnjim poslovima ("Sl.list RCG", br.24/94 i 29/94) i članom 8. stav 2. Uredbe o zaradama državnih službenika ("Sl.list RCG", br.41/97, 26/98, 3/99, 24/99, 50/99, 32/2000, 2/2001, 33/2001 i 65/2001), za vrijeme važenja tih propisa, a nakon toga u skladu sa članom 98 Zakona o policiji ("Sl.list RCG", br.28/2005) i člana 2. Uredbe o dodacima na zaradu po osnovu težih uslova rada državnih službenika i namještenika u pojedinim organima državne uprave ("Sl.list RCG", br.23/2006).

O b r a z l o ž e n j e

Ovom sudu obratilo se gradjansko odjeljenje Osnovnog suda u Podgorici, svojim atkom od 14.03.2006. godine. U aktu se navodi da je pred tim sudom u toku veći broj postupaka po tužbama službenika MUP-a RCG, radi isplate operativnog dodatka. Dalje se ukazuje da je po izvjesnom broju tužbenih zahtjeva postupak pred prvostepenim sudom okončan, i to različitim ishodom, a u pojedinim predmetima Viši sud u Podgorici je odlučio po žalbama, pa su i odluke tog suda takodje različite. Stoga je predmetnim aktom traženo da ovaj sud zauzme načelni pravni stav vezano za operativni dodatak službenika MUP-a, odnosno policijskih službenika.

Iz presuda priloženih uz predmetni akt zaključuje se da se operativni dodatak potražuje za period od 01.07.2003. godine i dalje. Nižestepeni sudovi su jedinstvenog mišljenja da službenicima MUP-a pripada pravo na operativni dodatak osnovom odredbi člana 61. stav 3. Zakona o unutrašnjim poslovima iz

1994. godine i člana 8. stav 2. Uredbe o zaradama državnih službenika iz 1997. godine. Međutim, sudovi su podijeljenog mišljenja da li Uputstvo Ministra unutrašnjih poslova br.125/04-4256/1 od 24.02.2004. godine, kojim je utvrđen prestanak isplate novčane naknade na ime operativnog dodatka sa danom 31.12.2003. godine, može ukidati ovo pravo, za koje prihvataju da je zakonom predviđeno.

Za pravilan zaključak povodom spornog pitanja neophodno je prvenstveno ispitati da li je operativni dodatak predviđen Zakonom o unutrašnjim poslovima, odnosno Zakonom o policiji i drugim zakonima i podzakonskim aktima koji regulišu pitanje zarade službenika MUP-a, odnosno zarade policijskih službenika.

Zakonom o unutrašnjim poslovima ("Sl. list RCG", br.24/94 i 29/94), u članu 61. stav 1., 2., 3. i 4., određeno je da Republika obezbjeđuje materijalne i druge uslove za vršenje poslova Ministarstva, a da se sredstva za rad obezbjeđuju Budžetom Republike. Zbog posebnih uslova, težine i prirode poslova ovlašćenim službenicima obezbjeđuju se, za najmanje 30%, uvećana sredstva za plate u odnosu na sredstva koja se obezbjeđuju za službenike ostalih državnih organa uprave. Zvanje, napredovanje, plate i druga primanja iz radnih odnosa službenika Ministarstva uređuju se aktom Ministarstva u skladu sa propisom Vlade.

Osim predhodno citirane odredbe ovaj zakon nema drugih odredaba o zaradama i dodacima na zaradu službenika MUP-a, s tim što u odredbi člana 33. predviđa da se na službenike Ministarstva primjenjuju opšti propisi o radnim odnosima i propisi o državnim službenicima, ako ovim zakonom nije drukčije određeno.

Inače, Zakon o unutrašnjim poslovima u članu 10. stav 1., 2. i 3. daje pojam ovlašćenih službenih lica Ministarstva, određujući da su to službenici Ministarstva koji u obavljanju unutrašnjih poslova imaju posebne obaveze i ovlašćenja određena ovim zakonom i drugim propisima. Radna mjesta na kojima rade ovlašćena službena lica utvrđuju se opštim aktom o organizaciji i sistematizaciji. Radi dokazivanja tog prava izdaje im se službena legitimacija.

Zakon o državnim službenicima ("Sl. list RCG", br.45/91) utvrđuje državnim službenicima pravo na platu za obavljene rad u skladu sa posebnim propisom (čl.51.) i pravo na naknadu i druga primanja u skladu sa zakonom pod uslovima i visini koju utvrđuje Vlada svojim propisom.

Shodno navedenom zakonu, državnim službenicima je vršena isplata zarade na osnovu Uredbe Vlade RCG o zaradama državnih službenika ("Sl. list RCG", br.41/97, 26/98, 3/99, 24/99, 50/99, 32/2000, 2/2001, 33/2001, 65/2001). Članom 8. stav 2. označene uredbe predviđen je poseban dodatak po osnovu težih uslova rada za vršenje određenih poslova koji se utvrđuje posebnim aktom Ministarstvo unutrašnjih poslova uz saglasnost Vlade ili nadležnog tijela Vlade po njenom ovlašćenju.

Zakonom o policiji ("Sl. list RCG", br.28/2005), u članu 98. je, takodje, predviđeno da se zbog posebnih uslova rada, težine i prirode poslova, policijskim službenicima obezbjeđuju uvećana sredstava za zarade, za najmanje

30%, u odnosu na sredstva koja se obezbjedjuju za službenike ostalih organa državne uprave.

Odredbom člana 67. Zakona o policiji je predviđeno da policijski službenik vrši poslove u određenom zvanju, a zvanja policijskih službenika utvrđuje Vlada.

Inače, u članu 4. Zakona o policiji određeno je da se u pogledu prava, obaveza i odgovornosti policijskih službenika, drugih službenika i namještenika policije, koja ovim zakonom nijesu posebno uređjena primjenjuju opšti propisi o radnim odnosima i državnim službenicima.

Novim Zakonom o državnim službenicima i namještenicima ("Sl.list RCG", br.27/04), je predviđeno da državnom službeniku odnosno namješteniku pripada zarada i ima pravo na naknade i druga primanja u skladu sa posebnim zakonom (čl.53).

Prema odredbi člana 7. Zakona o zaradama državnih službenika i namještenika ("Sl.list RCG", br.27/2004), zarada državnog službenika odnosno namještenika sastoji se od fiksnog dijela, dodatka na zaradu i varijabilnog dijela. Članom 12. ovog zakona predviđen je dodatak na zaradu po osnovu: težih uslova rada, rada noću, rada u dane državnih i vjerskih praznika, rada dužeg od punog radnog vremena i po drugim osnovima utvrđenim propisom. Uslove, način ostvarivanja i visinu dodatka na zaradu utvrđuje Vlada.

Prema odredbi člana 14. Zakona o zaradama državnih službenika i namještenika, rješenje o fiksnom i varijabilnom dijelu zarade donosi Ministar za poslove budžeta, na osnovu odluke, akta starješine državnog organa o raspoređivanju ili unapređivanju državnog službenika, dok je članom 19. ovog zakona određeno da rješenje o dodatku na zaradu, naknadama i drugim primanjima donosi starješina organa.

Osnovi dodataka po kojima se uvećava zarada državnog službenika odnosno namještenika utvrđeni su Uredbom Vlade RCG o dodacima na zaradu državnih službenika i namještenika ("Sl.list RCG", br.24/2005), a u smislu člana 2. to su teži uslovi rada, rad noću, rad u dane državnih i vjerskih praznika i rad duži od punog radnog vremena. Članom 3. stav 1. ove Uredbe dat je procenat uvećanja zarade državnom službeniku po osnovu težih uslova rada za tačno pobrojane poslove, odnosno radna mjesta na kojima se staž osiguranja računa sa uvećanim trajanjem, dok je stavom 2. iste odredbe predviđeno da će se uvećanje zarade po osnovu težih uslova rada, između ostalih, i državnih službenika u organima državne uprave nadležnim za unutrašnje poslove, koji ne ostvaruju to pravo u skladu sa stavom I ove odredbe utvrditi posebnim propisom Vlade Republike Crne Gore.

Uredbom Vlade RCG o dodacima na zaradu po osnovu težih uslova rada državnih službenika odnosno namještenika u pojedinim organima uprave ("Sl. list RCG", br.23/2006), uređen je način ostvarivanja i visina dodatka na zaradu po osnovu težih uslova rada državnih službenika i namještenika zaposlenih u organima državne uprave nadležnim za poslove policije (čl.1).

Prema članu 2. stav 1.1) predhodno navedene uredbe predviđeno je uvećanje zarade policijskim službenicima po osnovu težih uslova rada za 30%, a

shodno članu 3. iste uredbe iz ovog prava isključeni su službenici i namještenici koji ostvaruju pravo u skladu sa članom 3. stav 1. Uredbe o dodacima na zaradu državnih službenika i namještenika ("Sl. list RCG", br.24/05).

Iz sadržine predhodno citiranih zakona i podzakonskih akata koji se primjenjuju na službenike policije, ranije ovlaštene službenike MUP-a, u dijelu prava na zaradu i naknade zarada, nesumnjivo se utvrđuje da istima operativni dodatak nije predviđen ni kao sastavni dio zarade ni u vidu posebne naknade. Dodatna sredstva koja se prema odredbama Zakona o unutrašnjim poslovima i Zakona o policiji namjenski Budžetom Republike opredjeljuju Ministarstvu unutrašnjih poslova RCG, odnosno Policiji odnose se na uvećanje plata ovlaštenim službenim licima MUP-a i policijskim službenicima zbog posebnih uslova rada težine i prirode poslova, i ista ne obuhvataju i ne odnose se na operativni dodatak.

Inače, dodatak na zaradu po osnovu težih uslova rada, koji shodno zakonskim rješenjima, predstavlja sastavni dio zarade državnih službenika zaposlenih u organima državne uprave nadležnim za poslove policije, ne predstavlja operativni dodatak. Ni raniji propisi o zaradama državnih službenika nijesu predviđjali operativni dodatak ni kao vid dodatka na zaradu niti kao vid posebne naknade.

Pri činjenici da operativni dodatak nije propisan ni zakonom ni podzakonskim aktima kojima se reguliše zarada policijskih službenika, a ranije ovlaštenih službenika MUP-a RCG, bez uticaja je na zaključak sudova o osnovanosti postavljenih tužbenih zahtjeva Uputstvo Ministra unutrašnjih poslova br.125/04-4256/1 od 24.02.2004. godine kojim je utvrđen prestanak isplate novčane naknade službenicima MUP-a na ime operativnog dodatka sa danom 31.12.2003. godine, jer proizilazi da je istim ukinuta do tada vršena isplata operativnog dodatka kao fakticitet, a ne kao zakonsko pravo.

Ovaj pravni stav je zauzet u skladu sa članom 100. stav 4. Zakona o sudovima RCG.

Pravni stav
Gradjanskog odjeljenja Vrhovnog suda RCG, Su.VI.br.43/2006 od
07.07.2006. g

Gradjansko odjeljenje Vrhovnog suda Republike Crne Gore, sastavljenom od sudija Vuković Ranka, kao predsjednika odjeljenja i sudija Badnjar Julke, Radović Miraša, Radović Dušanke, Begović Vesne, Filipović Natalije i Muzurović Rešada, kao članova odjeljenja na sjednici održanoj dana 26.06.2006. godine, zauzelo je sljedeći:

PRAVNI STAV

Opšti akt preduzeća ne može ograničiti prava radnika koja mu garantuju kolektivni ugovori (Opšti, Granski i Kolektivni ugovor kod poslodavca), pa ako pravilnik o platama kod poslodavca utvrđuje manja prava radnicima, dolazi u obzir primjena kolektivnog ugovora.

O b r a z l o ž e n j e

Aktom Su.IV.br.43/2006 od 24.03.2006. godine, Osnovni sud u Pljevljima zatražio je od gradjanskog odjeljenja da zauzme pravni stav u pogledu da li je na snazi Pravilnik o platama iz 1993. godine sa izmjenama i dopunama iz 1995. godine, kod obračuna zarada zaposlenih Rudnika uglja A.D. Pljevlja ili se moraju primjenjivati odredbe Kolektivnog ugovora iz 2000. i 2005. godine s obzirom da Rudnik uglja (tuženi) nije postupio po odredbi iz čl.234. Kolektivnog ugovora iz 2000. godine i nije uskladio koeficijente složenosti i uslova rada sa odredbama Kolektivnog ugovora iz 2000. i 2005. godine i odredbama Granskog kolektivnog ugovora iz 2004. godine, kao i u slučaju da se ne primjenjuje Pravilnik o platama koji koeficijent primijeniti s obzirom da je Kolektivni ugovor iz 2000. i 2005. godine odredjen raspon koeficijenata osam grupa i osam podgrupa.

U navedenom aktu se takodje navodi da tužioci tužbeni zahtjev zasnivaju na činjenici da tuženi nije primijenio koeficijente složenosti koji su propisani njegovim Kolektivnim ugovorom iz marta 2000. godine koji je počeo da se primjenjuje od 01.02.2000. godine i januara 2005. godine, koji je počeo da se primjenjuje 25.01.2005. godine, već primjenjuje koeficijente iz Pravilnika o platama iz septembra 1993. godine i izmjene i dopune Pravilnika o platama br.03-4803/4 od 26.06.1995. godine.

Iz dokumentacije koja je priložena uz navedeni akt Osnovnog suda u Pljevljima vidi se da su ovlašćeni subjekti kod JP „Rudnik uglja“ – Pljevlja,

zaključivali kolektivne ugovore i to u aprilu 1997, u martu 2000-te i januaru 2005. godine.

Za razliku od navedenog Pravilnik o platama je donijet u septembru 1993. godine a njegove izmjene i dopune su usvojene dana 01.04.1995. godine.

Prema tome, evidentno je da nije vršeno uskladjivanje Pravilnika o platama sa zaključenim Kolektivnim ugovorima, iako je Kolektivnim ugovorom bila oročena obaveza Uprave poslodavca da donese Opšta akta kojima se utvrđuju plate radnika. Iz toga proizilazi da je i dalje na snazi Pravilnik o platama JP „Rudnik uglja“ Pljevlja iz 1993. godine, sa izmjenama i dopunama Pravilnika o platama iz juna 1995. godine.

Kolektivni ugovor iz 2005. godine, koji je sada na snazi, u čl.67. utvrđuje metodologiju obračuna plata zaposlenih i kao jedan od elemenata za obračun predviđa koeficijent složenosti poslova. U čl.61. ovog Kolektivnog ugovora data je tabela za utvrđivanje, koeficijenta složenosti poslova, prema kojoj su poslovi po kriterijumu stručnosti razvrstani u deset grupa a unutar svake od grupa predviđeno je osam podgrupa po kriterijumu složenosti poslova, i za njih utvrđeni koeficijenti. Članom 67. istog Kolektivnog ugovora predviđeno je da će se detaljnija razrada kriterijuma za obračun zarada urediti Pravilnikom o platama koji čini sastavni dio Kolektivnog ugovora.

Iz prednjeg proizilazi da je Pravilnikom o platama koji u međuvremenu nije donijet, trebalo izvršiti razvrstavanje svakog pojedinog posla u neku od predviđenih podgrupa, zavisno od stepena stručne spreme, predviđene za taj posao, i stepena složenosti posla. Takvim razvrstavanjem odredjenom poslu bi bio dat koeficijent utvrđen Kolektivnim ugovorom.

Sličnu metodologiju, obračuna zarada predviđali su i raniji Kolektivni ugovori, s tim što su sadržavali i odredbu da se opštim aktom preduzeća ne mogu utvrditi manja prava od prava utvrđenih Kolektivnim ugovorom. Takvu odredbu ne sadrži sada važeći Kolektivni ugovor iz 2005. godine.

Kako se Kolektivni ugovori zaključuju pravo između poslodavca i sindikalne organizacije koja predstavlja radnike i njima utvrđuju prava radnika, to se Opštim aktima čije donošenje slijedi, ne mogu utvrditi manja prava od onih koja su utvrđena Kolektivnim ugovorom. Stoga, ako opšti akti predviđaju manja prava od onih koja su utvrđena Kolektivnim ugovorom dolazi u obzir primjena Kolektivnog ugovora.

Medjutim, kod ocjene koji je od akata povoljniji za radnike kada je u pitanju koeficijent složenosti, kao element za obračun plate, pojavljuje se problem otuda što nije izvršeno razvrstavanje poslova u podgrupe iz Kolektivnog ugovora, s obzirom da od razvrstavanja u podgrupe upravo zavisi od stepena složenosti odredjenog posla u okviru istog stepena strupne spreme. Kod takvog stanja stvari jedino se može vršiti komparacija između koeficijenta koji je utvrđen Pravilnikom o platama i koeficijenta koji je u Kolektivnom ugovoru utvrđen za prvu podgrupu predviđenu za posao koji zahtijeva odredjeni stepen stručnosti.

Ovaj pravni stav donijet je na osnovu člana 100. st.4. Zakona o sudovima RCG.

Pravni stav
Upravnog odjeljenja Vrhovnog suda RCG, Su.V.br.239-1/2006 od
29.11.2006. g

Povodom inicijative za zauzimanje mišljenja o primjeni člana 8. Zakona o sudskim taksama („Sl.list RCG“, br.76/05), kada su podnosioci organizacije koje su djelimično registrovane kao humanitarne, sudije Upravnog odjeljenja Vrhovnog suda zauzeli su sljedeći

PRAVNI STAV

Odredbom člana 8. stav 1. tačka 3. označenog zakona, od plaćanja takse oslobodjene su humanitarne organizacije.

U slučaju kada je neka organizacija registrovana radi ostvarenja drugih ciljeva a između njih i radi obavljanja humanitarnog rada, tada je po pravilnoj primjeni označenog člana 8. stav 1. tačka 3, ta organizacija oslobodjena od plaćanja takse samo u onim sudskim predmetima u kojima je nastali sporni odnos vezan za konkretnu aktivnost humanitarnog karaktera, pri čemu se ovo oslobađanje ne može odnositi na predmete te organizacije u kojima je nastali pravni odnos posljedica aktivnosti nastalih ostvarivanjem drugih ciljeva a ne humanitarnih.

FORUM IURIDICUS

Radule Kojović,
Sudija Vrhovnog suda RCG

PRODUŽENJE, UKIDANJE I KONTROLA PRITVORA

Radi uspješnog vođenja krivičnog postupka, Zakonikom o krivičnom postupku su predviđene mjere koje obezbjeđuju prisustvo okrivljenog u toku trajanja tog postupka. Svim mjerama obezbjeđenja prisustva, okrivljenom se nameću ograničenja i za njega predstavljaju određeni teret. Među tim mjerama, pritvor je najteža mjera, jer se njime oduzima lična sloboda zatvaranjem okrivljenog radi postizanja određenog procesnog cilja. Stoga se pritvor može odrediti samo kad se interesi krivičnog postupka ne mogu zaštititi nekom drugom blažom mjerom procesne prinude (član 136. st.2. ZKP). Isto tako, trajanje pritvora mora biti svedeno na najkraće nužno vrijeme. Sve ovo zbog toga što se pritvor određuje pod rizikom, jer je lice protiv koga se određuje samo vjerovatno krivo. S toga su Zakonikom o krivičnom postupku propisani ne samo osnovi za određivanje pritvora već su propisani i uslovi za njegovo produživanje i ukidanje, a ustanovljena je i kontrola osnovanosti njegovog trajanja.

Produženje pritvora

a) Redovni postupak

Prema odredbi člana 150. st.1. ZKP, na osnovu rješenja istražnog sudije, odnosno rješenja vijeća iz člana 149. st.5. okrivljeni se može zadržati u pritvoru najviše mjesec dana od dana lišenja slobode. Poslije tog roka okrivljeni se može zadržati u pritvoru samo na osnovu rješenja o produženju pritvora. Vijeće iz člana 24. st.6. ZKP može produžiti pritvor najduže za dva mjeseca, a ako je u pitanju krivično djelo za koje se može izreći kazna zatvora preko pet godina ili teža kazna, vijeće Vrhovnog suda može iz važnih razloga produžiti pritvor za još tri mjeseca, tako da maksimalno pritvor u prethodnom postupku može trajati šest mjeseci. Protiv rješenja vijeća o produženju pritvora, osim rješenja Vrhovnog suda, dozvoljena je žalba koja ne zadržava izvršenje.

Poslije podignute optužnice pritvor može produžiti jedino vijeće.

Ako se okrivljeni nalazi u pritvoru, a u optužnici nije stavljen predlog da se pusti na slobodu, vijeće iz člana 24. st.6. ZKP će po službenoj dužnosti u roku od tri dana od dana prijema optužnice ispitati da li još postoje razlozi za

pritor i donijeti rješenje o produženju ako postoje razlozi za pritor. Žalba na ovo rješenje je dozvoljena i ne zadržava izvršenje.

Takodje, vijeće je dužno da po predlogu tužioca odnosno po službenoj dužnosti ispita da li još postoje razlozi za pritor i da donese rješenje o produženju pritvora po isteku svakih trideset dana od pravosnažnosti posljednjeg rješenja o pritvoru do stupanja optužnice na pravnu snagu, a svaka dva mjeseca nakon stupanja optužnice na pravnu snagu.

Do produženja pritvora po službenoj dužnosti dolazi i po osnovu člana 366. st.5. ZKP. Naime, kad sud izrekne presudu na kaznu zatvora ispod pet godina, a okrivljeni se nalazi u pritvoru, vijeće će ukoliko nadje da još postoje razlozi zbog kojih je pritor bio određen ili da postoje razlozi iz člana 148. st.1. i 2. ZKP donijeti rješenje o produženju pritvora, koji može trajati do pravosnažnosti presude, odnosno do isteka rokova propisanih članom 152. st.32. i 4. ZKP, a najduže dok ne istekne vrijeme trajanja kazne izrečene u prvostepenoj preusdi. Protiv ovog rješenja dozvoljena je žalba koja ne zadržava izvršenje.

Od podizanja optužnice pritor može trajati najduže dvije godine. Ako optuženom za to vrijeme ne bude dostavljena prvostepena presuda, pritor će biti ukinut a optuženi pušten na slobodu.

Prije dostavljanja prvostepene presude pritor može trajati još najduže godinu dana. Ako za to vrijeme ne bude dostavljena drugostepena presuda kojom se prvostepena presuda preinačuje ili potvrđuje, pritor će biti ukinut i optuženi pušten na slobodu. Ako u roku od godinu dana optuženom bude dostavljena drugostepena odluka, kojom se prvostepena presuda ukida, pritor će biti ukinut i optuženi pušten na slobodu. Ako u roku od godinu dana optuženom bude dostavljena drugostepena odluka, kojom se prvostepena presuda ukida, pritor može trajati najduže jednu godinu od dostavljanja odluke drugostepenog suda. Protiv navedenih rješenja dozvoljena je žalba koja ne zadržava izvršenje.

Kad drugostepeni sud ukine prvostepenu presudu, produžiće, na osnovu člana 397. st.4. ZKP, pritor ako nadje da još postoje razlozi, bilo oni zbog kojih je određen ili neki drugi iz člana 148. ZKP. Ako se radi o novom osnovu on će se navesti u izreci rješenja i posebno obrazložiti.

b) Skraćeni postupak

Pritvor u skraćenom postupku prije predaje optužnog akta može trajati najduže osam dana i u toj fazi se ne može produžavati.

U pogledu produženja pritvora nakon predaje optužnog predloga do završetka glavnog pretresa, shodno se primjenjuju odredbe člana 152. ZKP, što znači da će vijeće po službenoj dužnosti produžiti pritor ako nadje da još postoje razlozi za pritor, s tim što je vijeće dužno da svakih mjesec dana ispita da li razlozi za pritor postoje.

Prema preovladavajućem stavu sudske prakse, vijeće je i u skraćenom postupku analogno članu 277. st.2. ZKP, dužno da po službenoj dužnosti u roku

od tri dana od dana prijema optužnog predloga ispita da li još postoje razlozi za pritvor, te da taj pritvor produži ako nadje da ti razlozi stoje.

Kad sud u skraćenom postupku izrekne kaznu zatvora (u skraćenom postupku ona može biti najviše tri godine), može na osnovu člana 454. st.9. odrediti da okrivljeni ostane u pritvoru ako postoje razlozi iz člana 444. st.1. tač.1. i 2. ZKP. Iako zakon upotrebljava izraz „ostane u pritvoru“ očigledno je da se u stvari radi o produženju pritvora. I ovdje kao i u redovnom postupku pritvor može trajati do pravosnažnosti presude, ali najduže dok okrivljenom ne istekne kazna koju je izrekao prvostepeni sud, odnosno dok ne isteknu rokovi propisani u članu 152. st.4. ZKP.

c) *Postupak prema maloljetnicima*

Prema odredbi člana 488. ZKP sudija za maloljetnike može odrediti pritvor koji može trajati najviše jedan mjesec, a vijeće iz opravdanih razloga taj pritvor može produžiti najduže još za mjesec dana.

Nakon završetka pripremnog postupka pritvor može da traje najduže još do godinu dana.

Od podnošenja predloga državnog tužioca u pogledu pritvora primjenjuju se shodno odredbe člana 152. ZKP, s tim što je vijeće za maloljetnike dužno da svakih mjesec dana ispita da li postoje razlozi za pritvor.

U Zakoniku o krivičnom postupku nema odredbe o odredjivanju ili produženju pritvora poslije donošenja presude. U praksi preovladava mišljenje da se i u ovom slučaju analogno može primijeniti odredba člana 366. ZKP.

Ukidanje pritvora

Pritvor se mora ukinuti u svakom stadijumu postupka, ako su prestali uslovi za njegovo odredjivanje.

Kada se pritvor ukine mora se donijeti posebno rješenje bez obzira na razlog ukidanja.

Pritvor može biti ukinut na predlog stranaka ili po službenoj dužnosti.

a) *Redovni postupak*

U toku istrage istražni sudija može ukinuti pritvor u saglasnosti sa državnim tužiocem ako se postupak vodi po njegovom zahtjevu, a ako se pritvor ukida zbog isteka roka trajanja pritvora takva saglasnost nije potrebna.

Pritvor može ukinuti vijeće kada u smislu člana 152. st.2. ZKP svakih mjesec dana prije stupanja optužnice na pravnu snagu, odnosno svakih dva mjeseca nakon stupanja optužnice na pravnu snagu od pravosnažnosti posljednjeg rješenja o pritvoru ispituje da li još postoje razlozi za pritvor. Žalba protiv ovog rješenja je dozvoljena, ali ne zadržava izvršenje.

Vijeće, takodje, može ukinuti pritvor kada na osnovu člana 277. st.2. ZKP po službenoj dužnosti u roku od tri dana od prijema optužnice ispituje da li

i dalje postoje razlozi za pritvor. I protiv ovog rješenja dozvoljena je žalba koja ne zadržava izvršenje.

Pritvor će se uvijek ukinuti ako je optuženi oslobođen od optužbe, ili je oglašen krivim a oslobođen od kazne, ili je osuđen samo na novčanu kaznu, ili mu je izrečena sudska opomena ili uslovna osuda, ili je zbog uračunavanja pritvora kaznu već izdržao, ili ako je optužba odbijena, osim ako je odbijena zbog stvarne nenadležnosti suda – član 366. st.2. ZKP.

Kad sud izrekne manju kaznu zatvora od pet godina vijeće će ukinuti pritvor, ako više ne postoje razlozi zbog kojih je bio određen, niti razlozi iz člana 148. tač.1, 3. i 4. ZKP.

Kad drugostepeni sud ukine presudu ispitaće, na osnovu člana 397. st.4. ZKP, da li još postoje razlozi za pritvor, pa ako ti razlozi ne postoje pritvor će ukinuti. Protiv ovog rješenja žalba nije dozvoljena.

b) Skraćeni postupak

Odredbom člana 444. st.3. ZKP je propisano da se u pogledu pritvora poslije predaje optuženog akta do završetka glavnog pretresa primjenjuju shodno odredbe člana 152. ZKP, s tim što je vijeće dužno da svakih mjesec dana ispita da li postoje razlozi za pritvor. To znači da će vijeće, ako nadje da ne stoje razlozi pritvor ukinuti i bez predloga stranaka.

Isto tako, ako se okrivljeni u vrijeme podnošenja optužnog predloga nalazi u pritvoru, vijeće je dužno, analognom primjenom člana 277. st.2. ZKP da po službenoj dužnosti ispita da li i dalje stoje razlozi za pritvor, pa ako nadje da tih razloga nema pritvor ukine.

Shodnom primjenom odredbe člana 366, a ovo na osnovu člana 454. st.8. ZKP, pritvor će se i u skraćenom postupku ukinuti ako je okrivljeni oslobođen od optužbe, ili je oglašen krivim a oslobođen od kazne, ili je osuđen samo na novčanu kaznu, ili mu je izrečena sudska opomena ili uslovna osuda, ili je zbog uračunavanja pritvora kaznu već izdržao, ili ako je optužba odbijena, osim ako je odbijena zbog stvarne nenadležnosti suda. Vijeće će, takodje, ukinuti pritvor iako je izrečena kazna zatvora, ako više ne postoje razlozi zbog kojih je pritvor bio određen.

Kada drugostepeni sud ukine prvostepenu presudu, a okrivljeni se nalazi u pritvoru, ispitaće da li još stoje razlozi za pritvor, pa ako takvih razloga nema, onda će pritvor ukinuti, a ovo shodnom primjenom odredbe člana 397. st.4. ZKP.

c) Postupak prema maloljetnicima

U skladu s odredbom člana 466. st.1. ZKP u postupku prema maloljetnicima primjenjuju se ostale odredbe ZKP ukoliko nijesu suprotne odredbama o postupku prema maloljetnicima. U ovom postupku se primjenjuju i odredbe člana 152, 277. st.2, 366. i 397. st.4. ZKP. Naime, kad primi predlog državnog tužioca za kažnjavanje ili za primjenu vaspitne mjere, a maloljetnik se nalazi u pritvoru, vijeće za maloljetnike je dužno da u roku od tri dana ispita da li

još stoje razlozi za pritvor, pa ako tih razloga više nema pritvor će ukinuti. Isto tako, nakon predaje predloga sudu, vijeće za maloljetnike je dužno da i bez predloga stranaka svakih mjesec dana od dana pravosnažnosti posljednjeg rješenja o pritvoru ispita da li još postoje razlozi za pritvor i da isti ukine ako tih razloga nema.

Vijeće za maloljetnike će ukinuti pritvor ako prema maloljetniku obustavi postupak nakon održanog glavnog pretresa ili sjednice vijeća, a ukinut će ga i u slučaju da maloljetniku izrekne kaznu maloljetničkog zatvora ako nadje da više ne stoje razlozi zbog kojih je pritvor bio određen.

Pritvor će ukinuti i vijeće za maloljetnike drugostepenog suda na osnovu člana 397. st.4. ZKP, ako ukine prvostepenu odluku i pri tome nadje da razloga za pritvor više nema.

Kontrola pritvora

Znatan broj odredaba ZKP direktno ili u širem smislu propisuje kontrolu pritvora kako bi se on u granicama najdužeg trajanja sveo na najkraće posebno vrijeme. U tom smislu član 147. st.2. ZKP sadrži, moglo bi se reći, načelnu odredbu, koja važi za sve faze postupka i za sve vrste postupka, da je dužnost svih organa koji učestvuju u krivičnom postupku i organa koji im pružaju pravnu pomoć da postupaju sa naročitom hitnošću ako se okrivljeni nalazi u pritvoru.

a) Redovni postupak

Vijeće je dužno da odmah po prijemu optužnice ali najkasnije u roku od tri dana ispita da li i dalje stoje razlozi za pritvor – član 277. st.2. ZKP. To su najdirektniji i najvažniji vidovi kontrole opravdanosti trajanja pritvora. Kao vidovi kontrole u širem smislu mogu se uzeti i one obaveze suda koje su propisane u članu 397. st.4. i 401. st.2. ZKP. Naime, kad drugostepeni sud ukine prvostepenu presudu dužan je ispitati da li i dalje stoje razlozi za dalje zadržavanje okrivljenog u pritvoru – član 397. st.4. ZKP. Ako je okrivljeni u pritvoru, drugostepeni sud je dužan da svoju odluku dostavi sudu prvog stepena u roku od tri mjeseca od dana kada je primio spise od tog suda (član 401. st.2. ZKP), pa ta obaveza drugostepenog suda takodje prerdstavlja kontrolu trajanja pritvora u širem smislu.

b) Skraćeni postupak

Svi oblici kontrole trajanja pritvora o kojima je bilo riječi kod redovnog postupka važe i u skraćenom postupku, s tim što se ispitivanje da li još postoje razlozi za pritvor u skraćenom postupku vrši svakih mjesec dana.

c) *Postupak prema maloljetnicima*

Kontrola trajanja pritvora propisana za redovni postupak, primjenom odredbe člana 466. st.1. ZKP, važi i u postupku prema maloljetnicima, s tim što je ta kontrola u širem smislu, u ovom postupku pojačana i odredbom člana 493. ZKP, kojom je ustanovljena obaveza sudije za maloljetnike da svakih mjesec dana obavještava predsjednika suda o tome koji predmeti nijesu okončani i o razlozima zbog kojih je postupak još u toku. Primjena odredaba ZKP o pritvoru ne dovodi u praksi do značajnijih problema u pogledu njihove jasnoće i uskladenosti, osim nekih manjih dilema koje je sudska praksa uspješno razriješila. No, i pored toga za ovu priliku čini se potrebnim osvrnuti se ukratko samo na jedno pitanje. Ono se odnosi na ažurnost i efikasnost istrage u toliko koliko je to od značaja za dužinu trajanja pritvora. Iz prakse je poznato da se najveći broj pritvora ukine u toku istrage ili nakon njenog završetka. Ako je istraga brza i efikasna, razumljivo je da će pritvor po tom osnovu biti kraći. Da bi istraga bila vodjena kvalitetno u ovom smislu, potrebno je, pored određenih tehničkih i organizacionih pretpostavki, da istragu vode iskusne i stručne sudije koji imaju odgovarajuće znanje iz oblasti materijalnog krivičnog prava i procesnog krivičnog prava. U praksi su primijećeni nedostaci u istrazi upravo zbog toga što istražni sudija, ne poznavajući sve elemente bića krivičnog djela koje je u pitanju, propusti da utvrdi važne činjenice ili da prikupi potrebne dokaze a to dovodi do zahtjeva za dopunu istrage. Isto tako, zbog nedovoljnog poznavanja krivično procesnog prava dolazi do nepotrebnog odugovlačenja istrage, a sve to utiče na dužinu trajanja pritvora.

Radule Kojović,
Sudija Vrhovnog suda RCG

URAČUNLJIVOST KAO ELEMENT KRIVICE

U svakom organizovanom društvu utvrđena je odgovornost čovjeka za svoje postupke. Pri tome se nastoji da se izgrade što jasniji kriterijumi na osnovu kojih se ta odgovornost određuje. Zavisno od oblasti društvenog života odgovornost je različita. Ona može biti moralna, materijalna ili krivična. Odgovornost je najpotpunije uređjena u oblasti krivičnog prava. Uzrok tome su dva osnovna razloga. Prvo, učinilac djela povredjuje ili ugrožava najveće društvene vrijednosti za čiju zaštitu je društvo itekako zainteresovano i zbog toga napad na ta dobra određuje kao krivična djela. Drugo, odgovornost čovjeka za svoje postupke vezana je za izricanje određenih sankcija, što ličnost drastično pogađa. Zbog toga se o krivici stalno vode rasprave i traže mehanizmi kako da se ona što jasnije odredi.

U raznim fazama razvoja ljudskog društva krivica je različito određena. U početku je preovladjivala koncepcija o objektivnoj odgovornosti, gdje se odgovaralo samo za ponašanje čovjeka bez obzira na subjektivno stanje i odnose učinioca. Kasnije, sa razvojem društva, a pod uticajem savremenih škola krivičnog prava, sve više preovladjuje vezivanje odgovornosti za subjektivni odnos učinioca prema svom djelu. Međutim, i dalje postoje određene razlike o pitanju na koji način se ta krivica određuje i na osnovu kojih elemenata se ona utvrđuje. No, predmet ovog rada nije načelo teorijskog razmatranja, već prikaz krivice u našem pozitivnom pravu.

U Krivičnom zakoniku krivica je izdvojena i obradjena kao poseban pojam. Međutim, kada se govori o krivici učinioca djela uvijek se pretpostavlja da su ostvareni objektivni elementi krivičnog djela (radnja, posljedica i uzročna veza), jer je u našem krivičnom pravu prihvaćena objektivno-subjektivna koncepcija krivičnog djela.

Krivica se sastoji iz dvije komponente. Prva se tiče neophodnih psihičkih svojstava učinioca djela usljed kojih mu se to krivično djelo može staviti na teret, a to je uračunljivost. Druga komponenta krivice je određeni psihički odnos prema djelu što se naziva vinost. Prema tome, nema krivice bez uračunljivosti i vinosti. Tako je u članu 13. Krivičnog zakonika propisano da je za krivično djelo kriv učinilac koji je uračunljiv i koji je postupao sa umišljajem, a za krivično djelo učinjeno iz nehata učinilac može biti kriv samo kad to zakon određuje.

Krivica je individualna i podložna je stepenovanju. Može postojati veći ili manji stepen krivice zavisno od stepena uračunljivosti, kao i od stepena vinosti. Krivica ne obuhvata cjelokupnu ličnost učinioca djela već je ograničena isključivo na uračunljivost i vinost. Učinjen je izuzetak, kada je u pitanju stariji maloljetnik kojem treba izreći kaznu. Psihička svojstva maloljetnog učinioca krivičnog djela ne zasnivaju se samo na uračunljivosti već i na stepenu njegove duševne razvijenosti. Znači, da bi postojala krivica starijeg maloljetnika pored uračunljivosti i vinosti, bez kojih nema krivice ni maloljetnika, potrebno je utvrditi i odgovarajući stepen njegove duševne razvijenosti koja mu omogućava da shvati značaj svog djela i upravlja postupcima.

1.Uračunljivost

Uračunljivost je prvi subjektivni element krivice. Uračunljivost, kako to ističe veći broj autora, je skup intelektualnih i voljnih sposobnosti čovjeka. Intelektualna sposobnost čovjeka sastoji se u njegovoj sposobnosti da shvati prirodu i značaj svog djela. Voljna sposobnost se sastoji u mogućnosti odlučivanja, odnosno upravljanja svojim postupcima – voluntaristična moć.

U Krivičnom zakoniku ne definiše se pojam uračunljivosti, već se nastoji odrediti formulacijom pojma njene suprotnosti – neuračunljivosti. Tako u članu 14. st.1. Krivičnog zakonika je propisano da „nije uračunljiv učinilac koji u vrijeme izvršenja krivičnog djela nije mogao shvatiti značaj svog djela ili nije mogao upravljati svojim postupcima usljed duševne bolesti, privremene duševne poremećenosti, zaostalog duševnog razvoja ili druge teže duševne poremećenosti“.

U krivičnom pravu se polazi od pretpostavke da je svaki odrastao čovjek učinilac krivičnog djela duševno normalan, te tako uračunljiv. Zbog toga se u najvećem broju slučajeva ne ispituje da li je učinilac uračunljiv. Uračunljivost se utvrđuje jedino tada kada se pojavi sumnja da je učinilac djela duševno poremećen. Utvrđivanje uračunljivosti vrši sud na osnovu elemenata koji su određeni zakonom te se tako pojam uračunljivosti pojavljuje kao pravni a ne medicinski pojam. U slučajevima da se pojavi sumnja da je smanjena ili isključena uračunljivost okrivljenog. Uloga sudskog vještaka svodi se na to da svojim stručnim znanjem pomogne sudu da utvrdi potrebne činjenice na osnovu kojih sud odlučuje o uračunljivosti okrivljenog. Prilikom utvrđivanja uračunljivosti treba istaći da se ona cijeni prema vremenu kada je krivično djelo izvršeno i prema konkretno učinjenom djelu.

U krivično-pravnoj teoriji i zakonodavstvu postoje tri metoda za utvrđivanje neuračunljivosti i to: biološki, psihološki i biološko-psihološki metod.

Prema biološkom metodu, neuračunljivost se određuje na osnovu nenormalnog psihičkog stanja koje postoji kod učinioca krivičnog djela. Ako se utvrdi da je učinilac bio duševno poremećen smatra se da je neuračunljiv.

Prema psihološkom metodu utvrđivanje neuračunljivosti se vrši na osnovu nenormalnog obavljanja psihičkih funkcija bez obzira na uzroke koji su do toga doveli.

Biološko – psihološki metod uzima u obzir i biološke i psihološke osnove neuračunljivosti cijeneći ih u njihovoj međusobnoj povezanosti i uslovljenosti. S obzirom na to, da bi se utvrdilo postojanje neuračunljivosti po ovom metodu, potrebno je da se utvrdi kako postojanje određenog nenormalnog psihičkog stanja tako i postojanje određenog poremećaja psihičkih funkcija i to u takvom međusobnom odnosu da se nenormalno psihičko stanje pojavljuje kao uzrok poremećaja psihičkih funkcija, izazvan postojećim nenormalnim psihičkim stanjem.

U našem krivičnom pravu usvojen je biološko – psihološki metod (član 14. st.1. Krivičnog zakonika).

Kao biološki osnovi neuračunljivosti navedeni su:

- duševna bolest,
- privremena duševna poremećenost,
- zaostali duševni razvoj i
- druge teže duševne poremećenosti.

Kao psihološke osnove neuračunljivosti utvrđeni su:

- nemogućnost shvatanja značaja svoga djela i
- nemogućnost upravljanja svojim postupcima.

Pod duševnim oboljenjem se podrazumijevaju oboljenja centralnog nervnog sistema, prvoenstveno mozga, koja imaju za posljedicu poremećenost psihičkih funkcija kod čovjeka. Uzroci duševnog oboljenja mogu da budu endogene i egzogene prirode. Kao uzroci endogene prirode smatraju se: nasljedstvo, povreda zametka i začetka, autointoksikacija i oboljenje endokrinih žlijezda. Kao uzroci egzogene prirode smatraju se: povrede i oboljenja organa, naročito mozga, dejstvo psihičkih faktora (strah, duševni potres), dejstvo socijalnih faktora i intoksikacija. Duševna oboljenja mogu da budu trajna ili privremena. Trajna duševna oboljenja se smatraju, po pravilu neizlječivim ili kojima se trajanje unaprijed ne može odrediti. Takva duševna oboljenja su na primjer šizofrenija, epilepsija, progresivna paraliza, paranoja i dr. Privremena duševna oboljenja su ona kod kojih postoji mogućnost izlječenja ili bar zacjeljenja. Privremena duševna oboljenja su npr. reaktivne depresije, alkoholne halucinacije, manija, melanholija i dr. Međutim, treba istaći da razlikovanje na trajna i privremena duševna oboljenja nije od značaja za utvrđivanje neuračunljivosti pošto i jedna i druga mogu dovesti do neuračunljivosti. Značajno je jedino to da je oboljenje postojalo u vrijeme izvršenja krivičnog djela.

Od duševnih bolesti treba razlikovati duševne nastranosti ili tzv. psihopatije. Psihopatije nijesu duševna oboljenja već se sastoje u raznim psihopatičkim konstitucijama koje nemaju osnov u bilo kakvom patološkom

destruktivnom procesu, niti se kod psihopata ispoljavaju duševna rastrojstva koja su svojstvena duševnim oboljenjima. Kod psihopata se nastranost ispoljava u području osjećanja i volje, tako da kod psihopata, za razliku od normalnih ljudi, volja ne uspijeva dovoljno da savladuje nagone i emocije, već naprotiv nagoni (praćeni emocijama) u velikoj mjeri utiču na volju i opredjeljuju radnje i uopšte njegovo ponašanje.

Psihopate su redovno uračunljivi, ali kod njih mogu da nastupe prolazna psihička stanja koja su slična psihičkim stanjima kod duševnih bolesnika. Samo takva stanja mogu se izjednačiti u pogledu ocjene neuračunljivosti sa duševnom bolešću, što znači da samo u takvim stanjima psihopata može biti neuračunljiv.

Privremena duševna poremećenost je nenormalno psihičko stanje koje može da postoji i kod psihički zdravih ljudi i prolaznog je karaktera. Ona može da prouzrokuje poremećaje psihičkih funkcija različitog intenziteta, pa i takve da onemogućavaju učinioca da shvati značaj svog djela i da upravlja svojim postupcima. Prolazna duševna poremećenost može da nastupi kao rezultat hipnoze, upotrebe alkohola, uzimanje droge, trovanja, visoke temperature ili groznice, afektivnog stanja, stanja nastalog zadovoljavanjem tjelesnih povreda posebno mozga i dr.

Pod zaostalošću duševnog razvoja (oligophrenija) podrazumijeva se nenormalno psihičko stanje nastalo zbog nedovoljne psihičke razvijenosti ličnosti u odnosu na stepen duševne razvijenosti koji bi prema svom uzrastu trebao da ima. Stepem duševne zaostalosti može biti različit (debili, imbecili, idioti), a takodje su različiti uzroci koji mogu da dovedu do zaostalosti duševnog razvoja. Ti uzroci su najčešće povrede centralnog nervnog sistema ili promjene na njemu izazvane bilo mehaničkim povredama ili češće prelećžavnim bolestima koje izazivaju promjene na centralnom nervnom sistemu. Te povrede ili promjene mogu da nastanu i u periodu embrionalnog razvoja. U rjedjim slučajevima do zaostalog duševnog razvoja može da dodje i kod lica sa tjelesnim nedostcima, naročito kod defektnih u pogledu čula (gluvonijemi i slijepi) ukoliko im nije pružena pažnja koja je potrebna za njihov normalan psihički razvoj. Najzad, u izuzetnim slučajevima, do zaostalog duševnog razvoja može da dodje i usljed socijalnih razloga, na primjer, usljed dugotrajne izolovanosti od socijalne sredine u kojoj se izvjesna ličnost razvija.

Od zaostalog duševnog razvoja treba razlikovati duševnu nezrelost djece i maloljetnika kod kojih je proces psihičkog sazrijevanja ličnosti još u toku i koja još nijesu dostigla potpunu duševnu zrelost ako koja u odnosu na svoj uzrast ne pokazuju zaostajanje u svom psihičkom razvoju.

Mogućnost shvatanja značaja svog djela je intelektualna moć jednog lica i označava njegovu moć rasudjivanja. Ona se sastoji u shvatanju stvarnog i društvenog značaja svog djela. Shvatanje stvarnog značaja djela znači shvatanje stvarnih okolnosti djela pod kojim se podrazumijeva radnja, posljedice i uzročne veze. Shvatanje društvenog značaja djela se odnosi na značaj koji jedno krivično djelo ima u društvu i kako se društvo prema njemu odnosi. Za postojanje neuračunljivosti ne traži se mogućnost shvatanja pravnog značaja djela. Jedino u slučaju kada je protivpravost poseban element nekog krivičnog djela potrebna

je svijest o protivpravnosti, odnosno shvatanju pravnog značaja svog djela. Mogućnost rasudjivanja može biti različitog intenziteta. Ona može biti smanjena, bitno smanjena kao i potpuno isključena. Samo u slučaju potpune isključenosti intelektualne moći učinioaca djela uz postojanje duševne poremećenosti postojaće njegova neuračunljivost, te samim tim i krivična neodgovornost.

U postupku utvrđivanja uračunljivosti bitno je da se utvrdi da je učinilac imao mogućnost da shvati stvarni i društveni značaj djela a nije potrebno utvrđivati da li je učinilac iskoristio svoju psihičku mogućnost i razmišljao o djelu koje izvršava. Pretpostavlja se da je učinilac koristio ovu svoju psihičku mogućnost.

Mogućnost upravljanja svojim postupcima predstavlja mogućnost odlučivanja. To je voljni akt i sastoji se u preduzimanju voljne radnje. Volja je sposobnost upravljanja sobom, sposobnost da se postigne postavljeni cilj. Voljna radnja se sastoji iz dva stadijuma: pripremnog, kojim se formira odluka za aktivnost koja predstoji i završnog, koji predstavlja izvršenje donijete odluke i koji se poklapa sa zakonskim opisom konkretnog krivičnog djela. Mogućnost odlučivanja tijesno je vezana za mogućnost rasudjivanja. Po pravilu, svakom odlučivanju predhodi rasudjivanje. Ali ima izvjesnih slučajeva kada ne postoji sposobnost odlučivanja i pored toga što se ima sposobnost za ocjenu značaja djela. Učinilac je svjestan stvarnog i društvenog značaja djela i svjestan da ga ne bi trebalo učiniti, ali on ne može da kontroliše svoje postupke i da savlada svoje težnje. Takvi slučajevi su na primjer kod kleptomana, piromana, alkoholisanosti, narkomanije i dr. U Krivičnom zakoniku intelektualna i voluntaristička moć su alternativno postavljene pa je za postojanje neuračunljivosti potrebno da izostane samo jedna od ovih sposobnosti uz predhodno utvrđenu duševnu poremećenost.

Pošto neuračunljiv učinilac djela nije kriv, prema njemu se ne može primijeniti kazna a takodje ni uslovna osuda ili sudska opomena pošto se ove sankcije mogu izricati samo krivično odgovornim učiniocima. To medjutim, ne isključuje mogućnost primjene mjera bezbjednosti. Te mjere su mjera bezbjednosti obaveznog psihijatrijskog liječenja i čuvanja u zdravstvenoj ustanovi i mjera obaveznog psihijatrijskog liječenja na slobodi. Uz ove mjere mogu se izreći i mjere zabrane vršenja poziva, djelatnosti ili dužnosti, zabrana upravljanja motornim vozilom i oduzimanje predmeta.

2.Bitno smanjena uračunljivost

U članu 14. st.2. Krivičnog zakonika odredjen je pojam bitno smanjene uračunljivosti. Za bitno smanjenu uračunljivost traži se da postoje ista stanja duševne poremećenosti kao i kod neuračunljivosti. Znači, da bi neko bio bitno smanjeno uračunljiv potrebno je da je trajno ili privremeno duševno bolestan, privremeno duševno poremećen, da je zaostao u duševnom razvoju, ili da boluje od neke druge teže duševne poremećenosti. U pogledu biološkog osnova nema razlike između bitno smanjene uračunljivosti i potpune neuračunljivosti. Razlika se javlja jedino kod psiholoških elemenata i to u njegovom intenzitetu. Kod

neuračunljivosti sposobnost rasudjivanja ili sposobnost odlučivanja je isključena, dok kod bitno smanjene uračunljivosti ona je bitno smanjena. U zakonu kao i u nauci krivičnog prava nije dat precizan odgovor kada su psihičke mogućnosti nekog lica bitno smanjene. U pravnoj teoriji se ističe da predhodno treba odrediti odnos između neuračunljivosti i smanjene uračunljivosti. Osnov za to razlikovanje treba tražiti u vrsti i stepenu duševnih poremećaja usljed kojih je umanjena sposobnost rasudjivanja odnosno mogućnost odlučivanja. Da bi se smanjene psihičke funkcije mogle smatrati bitnim, potrebno je da su one većeg intenziteta i da su imale pretežniji uticaj na učinioca prilikom izvršenja djela.

Bitno smanjena uračunljivost mora se u svakom konkretnom slučaju utvrđivati te se ne može pretpostavljati. Ona se cijeni prema vremenu izvršenja krivičnog djela kao i u odnosu na konkretno izvršeno krivično djelo.

Bitno smanjena uračunljiva lica su kriva. Ta činjenica može jedino dovesti do blažeg kažnjavanja učinioca i to je jedina posljedica bitno smanjene uračunljivosti.

Nedovoljna duševna razvijenost maloljetnika ne može predstavljati osnov bitno smanjene uračunljivosti. Bitno smanjena uračunljivost ne obuhvata i nedovoljnu duševnu razvijenost pa se, prema tome, ovaj institut ne odnosi na maloljetnike koji nijesu dovoljno razvijeni.

3.Actiones liberae in causa

U krivičnom pravu, kao što je prethodno istaknuto, učinilac koji izvrši djelo u stanju neuračunljivosti nije krivično odgovoran. Od ovakvog pravila ima jedan izuzetak i to u slučaju kada se učinilac sam stavio u stanje neuračunljivosti i u takvom stanju učini krivično djelo. Ovakvo učinjena krivična djela u teoriji se nazivaju „actiones liberae in causa“ što u prevodu znači: „radnja slobodna u odluci ali ne i u izvodenju“. Bez upuštanja u teorijske rasprave po ovom pitanju ističemo da je ovaj institut poznat u našem krivičnom pravu, tako da je u članu 14. st.3. Krivičnog zakonika propisano da se „krivica učinioca krivičnog djela koji upotrebom alkohola, droge ili na drugi način dovede sebe u stanje u kome nije mogao shvatiti značaj svog djela ili upravljati svojim postupcima utvrđuje prema vremenu neposredno prije dovodjenja u takvo stanje“. Prema tome, da bi postojala krivica učinioca potrebno je da se ispune dva uslova. Prvo, da je učinilac sam sebe doveo u stanje u kome nije mogao shvatiti značaj svog djela ili upravljati svojim postupcima. To je stanje privremene poremećenosti, jer učinilac ne može sebe dovesti u stanje duševnog oboljenja ili zaostalosti duševnog razvoja. Učinilac može sebe dovesti u stanje privremene duševne poremećenosti upotrebom alkohola, droge ili na drugi način. Drugo, da je učinilac bio svjestan ili je bio dužan i mogao biti svjestan da u takvom stanju može učiniti krivično djelo. To znači da je učinilac pored uračunljivosti u vrijeme stavljanja sebe u neuračunljivo stanje trebao da bude i vin. Vinost učinioca kod actiones liberae in causa odnosi se na jedno određeno krivično djelo a ne na bilo koje krivično djelo. Prema tome, učinilac treba da je svjestan da dovodjenjem sebe u neuračunljivo stanje može da učini jedno određeno krivično djelo a ne ma koje

krivično djelo. Npr. vozač, skretničar voza, ljekar, treba da budu svjesni da u takvom stanju mogu da pregaze neko lice, da ne namjeste skretnicu i voz isklizne, da daju pogrešan lijek i bolesnik umre, ali ne da mogu učiniti kradju, ubistvo, silovanje i dr. Učinitelj treba sam sebe da dovede u stanje neuračunljivosti, a ne da to uradi neko drugo lice.

Prema tome, odgovornost za *actiones liberae in causa* zasniva se na istim principima na kojima je postavljena krivica uopšte. Jedino je razlika u tome što se utvrđivanje krivice pomjera unaprijed na fazu koja prethodi izvršenju krivičnog djela.

Actiones liberae in causa, prema odredbi člana 14. st.3. Krivičnog zakonika, ne primjenjuje se u slučaju bitno smanjene uračunljivosti, niti se učinilac zbog toga može blaže kazniti.

4. Utvrđivanje neuračunljivosti u krivičnom postupku

U praksi postoji dilema da li se smanjena uračunljivost i neuračunljivost učinioaca djela može utvrđivati samo psihijatrijskim pregledom okrivljenog (član 133. ZKP) ili i nekim drugim dokaznim sredstvima. Takođe, postoji dilema da li se psihijatrijskim vještačenjem mogu utvrđivati činjenice koje se odnose na duševno stanje drugih lica u krivičnom postupku (svjedoka i oštećenog).

Neki pravni teoretičari smatraju da psihijatrijsko vještačenje nije nikada obavezno za sud i da se činjenice iz ove oblasti mogu utvrđivati i drugim dokaznim sredstvima.

Postoje i shvatanja prema kojima je psihijatrijsko vještačenje obavezno samo u pogledu utvrđivanja bioloških osnova neuračunljivosti odnosno smanjene uračunljivosti, a da se psihološki elementi uračunljivosti odnosno smanjene uračunljivosti ne mogu utvrđivati psihijatrijskim vještačenjem, već drugim dokaznim sredstvima, kao i da su u nadležnosti organa krivičnog postupka. Postoji, na kraju, mišljenje koje zastupa većina teoretičara prema kome je obavezno utvrđivanje svih činjenica iz ove oblasti na osnovu psihijatrijskog vještačenja bez obzira na to da li je riječ o biološkim ili psihološkim osnovama neuračunljivosti odnosno smanjene uračunljivosti. Smatramo da je ovo shvatanje najprihvatljivije.

Kada postoji sumnja da je uračunljivost okrivljenog isključena ili smanjena iz navedenih razloga, faktičko je pitanje koje organ koji vodi postupak utvrđuje u svakom konkretnom slučaju. Pitanje pravilnog utvrđivanja postojanja sumnje u uračunljivost okrivljenog je posebno važno, jer od toga zavisi da li će se vještačenje odrediti onda kada je to stvarno potrebno. U vezi s tim, mnogi pravni teoretičari, ali i praktičari su ukazivali na opasnost od ekstenzivnog tumačenja sumnje organa koji vodi krivični postupak, što je opet, imalo za posljedicu tzv. Psihijatrizaciju krivičnog postupka, nepotrebno odugovlačenje postupka i uvećanje troškova.

Iako Zakonik o krivičnom postupku ne postavlja poseban uslov u pogledu kvaliteta sumnje, to nikako ne znači da može biti riječi o bilo kakvoj sumnji. Ona, prije svega, mora da bude ozbiljna i da se zasniva na odredjenim

podacima i dokazima u spisima predmeta. Ne može se raditi o ozbiljnoj sumnji koja je dovoljna za određivanje psihijatrijskog vještačenja ako se, na primjer, okrivljeni brani da mu je „pao mrak na oči“ i da se ne sjeća šta je učinio, a da pri tome nijedan od izvedenih dokaza na to ne ukazuje.

Organ koji vodi krivični postupak može posumnjati da je usljed nekog od navedenih oboljenja uračunljivost okrivljenog smanjena, ali da pri tom ne posjeduje nikakve podatke kojima može da potkrijepi svoju sumnju (medicinska dokumentacija, rješenje o nesposobnosti za vojnu službu zbog duševnog oboljenja i dr.). U tom slučaju najcjelishodnije je da se za pomoć obrati stručnom licu – psihijatru koji će mu dati mišljenje o tome da li je u konkretnom slučaju nužno vještačenje, odnosno da li zaista postoji sumnja da je uračunljivost okrivljenog smanjena ili isključena.

Postojanje sumnje mogu da iniciraju stranke, branilac i srodnici okrivljenog, ukazujući na njegova ranija duševna oboljenja, ekstremna ponašanja, neadekvatne postupke i sve drugo što može ukazivati na postojanje nekog oboljenja ili stanja iz člana 14. Krivičnog zakonika.

Regulišući slučaj obaveznog određivanja vještačenja kada se pojavi sumnja da je uračunljivost okrivljenog smanjena ili isključena usljed duševne bolesti, duševne poremećenosti, zaostalog duševnog razvoja ili neke druge teže duševne poremećenosti, zakonodavac je imao u vidu da stručno i opšte znanje sudije nije dovoljno da zapazi i utvrdi činjenice koje se odnose na stanje duševno bolesnog lica i da takve činjenice može zapaziti ili utvrditi samo stručno lice – neuropsihijatar. Sudija može, pored opšteg i stručnog pravničkog znanja, da raspolaže i posebnim znanjem iz oblasti psihijatrije i psihologije, ali da okolnost nije bitna prilikom odlučivanja da li će se odrediti vještačenje psihijatrijskim pregledom. Vještak je, naime, kao procesni subjekt nezamjenjiv. Umjesto njega može biti određeno drugo lice kao vještak, ali njegovu funkciju ne može preuzeti sudija čak ni onda kada posjeduje znanje iz oblasti psihijatrije. Takva posebna znanja sudiji će samo olakšati da pravilnije procijeni da li je u konkretnom slučaju vještačenje potrebno, da potpunije rukovodi vještačenjem i, posebno, da pravilnije i potpunije ocijeni dokaznu vrijednost nalaza i mišljenja.

U sudskoj praksi naših sudova je skoro redovna pojava da se psihijatrijsko vještačenje određuje kada postoji sumnja da je okrivljeni psihopata, da je bio u stanju običnog pijanstva ili kada se posumnja da je djelo učinio u nekom od običnih afektivnih stanja, što je, po našem mišljenju, pogrešno i nepotrebno.

Psihopatija, prema opšteprihvaćenom mišljenju u psihijatriji, nije duševna bolest, niti duševna poremećenost. Pod psihopatijom – duševnom nastranošću, podrazumijevamo duševni sklop izvjesnih ljudi kod kojih se intelektualne funkcije odvijaju bez naročitih smetnji, ali postoje nastranosti u oblasti emocija, volje i nagona, što im otežava prilagodjavanje socijalnim i moralnim normama društva u kome žive. To nije bolest, niti bolesni proces. Psihopate su, po pravilu, uračunljive osobe i kada postoji sumnja da se radi o učiniocu krivičnog djela sa takvim duševnim sklopom, prema odredbi člana 133. Zakona o krivičnom postupku, vještačenje se ne može određivati. Takvo

vještačenje bi se moglo odrediti samo ako postoje podaci ili dokazi u spisima koji bi ukazivali na to da se učinilac krivičnog djela u vrijeme izvršenja djela nalazio u tzv. posebnom stanju, usljed čega njegova uračunljivost može biti smanjena, pa čak i isključena. Takva posebna stanja mogu postojati kod osobe koja, pored psihopatske strukture ličnosti, pokazuje i druge sociološko-patološke pojave, kao što su: alkoholizam, narkomanija, izraženije afektivno stanje i drugo.

Kad pred sobom ima okrivljenog sa psihopatskom strukturom ličnosti, sudija može na osnovu svojih stručnih i opštih znanja, svestrano cijeneći sve podatke i dokaze o ličnosti okrivljenog, sam da procijeni dali je njegova uračunljivost u konkretnom slučaju bila smanjena. Postavlja se pitanje da li sudija koji posjeduje opšte znanje iz psihijatrije može na pouzdan način da utvrdi da li je riječ o ličnosti sa psihopatskom strukturom. Mislimo da i na osnovu takvog znanja, a imajući u vidu i profesionalno iskustvo, sudija može bez posebnih poteškoća da utvrdi da li je u pitanju psihopatska struktura ličnosti. Naime, nije teško utvrditi da li je okrivljeni agresivan, prgav, samoživ, drzak, uvredljiv, eksplozivan, nevaspitan, bez ličnih navika, labilnog karaktera, nedruštven, slabog morala i dr., a sve su to karakteristike pojedinih oblika psihopatije (šizoidna, cikloidna, epileptoidna, histeroidna i seksualna). Pri sagledavanju uračunljivosti ovakve osobe, pored uočene strukture ličnosti, sudija će uzeti u obzir njeno cjelokupno ponašanje prije izvršenja djela, u vrijeme i poslije izvršenog djela, sve okolnosti pod kojima je djelo izvršeno, posebno način izvršenja i eventualno postojanje tzv. posebnog stanja u vrijeme izvršenja djela.

Postupajući po naredbi suda, vještak psihijatar često konstatuje da nije riječ o duševno bolesnoj osobi, već o osobi sa psihopatskom strukturom ličnosti čija je sposobnost da shvati značaj svog djela i sposobnost da upravlja svojim postupcima bila smanjena. Ta okolnost se kasnije, pri odmjeravanju kazne, redovno cijeni kao olakšavajuća, što je pomalo apsurdno. Naime, upravo zbog određenih defekata karaktera psihopate se i pojavljuju kao učinioci krivičnih djela. Smisao sudjenja takvim učiniocima je upravo u tome da se utiče na njih da ubuduće kontrolišu svoje emocije, nagone i volju, jer to mogu s obzirom na potpuno očuvanu intelektualnu funkciju. Dakle, sud ih, s jedne strane, kažnjava zbog toga što su ne kontrolišući svoje emocije, nagon i volju učinili krivično djelo, a istovremeno im kao olakšavajuću okolnost uzima to što svoje emocije, nagon i volju nijesu kontrolisali. To je, mora se priznati, ipak apsurdno, jer do toga sigurno ne bi moglo doći da je uračunljivost okrivljenog sa psihopatskom strukturom ličnosti utvrdjivao sud.

Na osnovu analize krivičnih predmeta u kojima je određivano vještačenje psihijatrijskim pregledom okrivljenog da bi se utvrdio uticaj popijene količine alkohola na njegovu sposobnost da shvati značaj svog djela i da upravlja svojim postupcima, može se zaključiti da se takva vještačenja određuju bez obzira na stanje u kome se učinilac nalazi. Vještačenja se najčešće određuju u onim slučajevima kada za to nema potrebe. Naime, radi se o stanjima obične alkoholisanosti. Takva stanja, po pravilu, ne mogu imati za posljedicu smanjenje, a pogotovu ne isključenje uračunljivosti. Dejstvo alkohola na ljudski organizam

je svima poznato, a posebno kada se radi o tzv. Običnom pijanstvu. Sudija sa određenim stručnim i opštim znanjem o tome može bez ikakve pomoći vještaka – psihijatra da utvrdi da li je uračunljivost okrivljenog bila smanjena ili isključena usljed alkoholisanosti. Pri utvrđivanju ove činjenice sudija će, osim izvještaja o analizi alkohola u krvi okrivljenog, imati u vidu ponašanje okrivljenog u vrijeme izvršenja djela i poslije toga, njegovo ranije ponašanje pri takvim ili sličnim koncentracijama alkohola u krvi. Na osnovu svestrane analize svih dokaza i podataka koji se odnose na postupke i ponašanje okrivljenog, sudija će više nego psihijatar biti u mogućnosti da pravilno ocijeni da li je i koliko popijena količina alkohola uticala na sposobnost okrivljenog da shvati značaj djela i da upravlja svojim postupcima. Situacija je sasvim drugačija kada je u pitanju abnormalno pijano stanje. Abnormalno pijano stanje se dijeli na dvije grupe: patološko pijano stanje i komplikovano pijano stanje. Kod patološki pijanog stanja nema znakona pijanstva i djela počinjena u tim stanjima nijesu svjesno izvršena djela. Patološko pijano stanje je u praksi dosta rijetko i javlja se pri konzumiranju malih količina alkoholnog pića. Najčešće se javlja kod ljudi koji su preosjetljivi na alkohol usljed raznih duševnih oboljenja koja su pritajena, poslije povrede mozga, kod oligofrenih, poslije raznih upala mozga, trovanja, raznih bolesti, premorenih i dr. Navedeni uslovi iako postoje ne moraju uvijek pri konzumiranju alkoholnih pića, prouzrokovati patološki napito stanje. Ipak ono se najčešće javlja kod osoba koje prije toga nikada nijesu pili alkoholna pića, ili su to činili veoma rijetko i u jako malim količinama. Zato se ovaj vid pijanstva najčešće srijeće slučajno pri raznim proslavama, susretima, u tuzi i žalosti, kada se voljno ili pod sugestijom, reda radi popije „čšašica, dvije“ alkoholnog pića. Bez ikakvih posebnih znakova običnog pijanstva, osoba odjednom u sumračno stanje svijesti sa delirantnim pojavama i motornim nemirom, impulsivnim i eksplozivnim pokretima i ponašanjem, opsjednuta halucinacijama i jakim afektima straha. U patološko napitom stanju mogu da se učine najrazličitija krivična djela a da pri tom učinilac uopšte nije svjestan svojih postupaka. U svim slučajevima postoji djelimično ili potpuno nesjećanje na događaj koji je postojao od momenta pomračenja svijesti sve do povratka u svjesnost. Razumije se da se na učinioca krivičnog djela u takvom stanju ne može primijeniti institut „Actiones liberae in causa“ i da ne može biti kriv za učinjeno djelo. Stoga u slučaju sumnje na ovakvo pijanstvo treba provesti psihijatrijsko vještačenje. Komplikovano pijano stanje je posljedica više uzroka a najčešće je uzrok ogransko oštećenje mozga, razna hronična oboljenja mozga ili uzimanja kombinacije lijekova koji pospješuju negativno dejstvo alkohola. Kod komplikovanog pijanog stanja znaci pijanstva su jako izraženi i u takvim slučajevima vrše se afektivna djela. I tu je potrebna pomoć vještaka psihijatra da se ustanovi da se radi o komplikovanom pijanom stanju kako bi se utvrdio stepen uračunljivosti učinioca.

Nije sporno da patološki afekti (prepast, panika, jarost i očajanje) izazivaju stanje privremene duševne poremećenosti usljed koje uračunljivost može biti smanjena ili potpuno isključena. Kada se utvrdi postojanje nekog od navedenih afekata, treba odrediti psihijatrijsko vještačenje. Međutim, sudovi

vrlo često pribjegavaju određivanju ovakvog vještačenja afekata (strah, gnjev, radost, žalost), iako je u sudskoj psihijatriji poznato da takvi afekti sami po sebi ne dovode u pitanje uračunljivost učinioca djela. Njegova uračunljivost može biti dovedena u pitanje samo ako se uz običan afekt jačeg intenziteta, zavisno od strukture ličnosti, jave i neke druge okolnosti koje utiču na psihičke funkcije okrivljenog. U tom slučaju sudija će cijeniti da li mu je potrebna pomoć psihijatra ili će moći i sam da ocijeni da li je i u kom stepenu uračunljivost okrivljenog usljed navedenih okolnosti bila smanjena. Pri tome sudija mora imati u vidu i to da ni vještak – psihijatar nema mogućnost da precizno i pouzdano utvrdi intenzitet određenog afekta. Pri takvoj ocjeni i on polazi od strukturne ličnosti okrivljenog i zapaženih manifestacija pri izvršenju samog djela. Redovno se takva vještačenja završavaju mišljenjem vještaka da okrivljeni nije duševno bolesna osoba, da se ne radi ni o privremenoj duševnoj poremećenosti i da je zbog afektivne napetosti uračunljivost okrivljenog bila smanjena. Sve to je, i bez pomoći vještaka – psihijatra, mogao da utvrdi sud na osnovu svih podataka o ličnosti okrivljenog, njegovom ponašanju u vrijeme izvršenja djela i poslije toga.

Iako se psihijatrijska vještačenja u praksi najčešće određuju da bi se utvrdilo da li je uračunljivost okrivljenog bila smanjena ili isključena usljed duševne bolesti, privremene duševne poremećenosti ili zaostalog duševnog razvoja, često se takva vještačenja zahtijevaju i iz nekih drugih razloga. Tako se od vještaka – psihijatra redovno traži da utvrdi da li je okrivljeni bio u stanju jake razdraženosti ili prepasti, da li je kod majke koja je ubila dijete pri porođaju postojalo stanje psihičkog poremećaja. Traži se, dakle, da vještak utvrdi neke činjenice koje se odnose na duševno stanje u vrijeme izvršenja djela, a od kojih zavisi postojanje samog djela (ubistvo na mah, ubistvo djeteta pri porođaju) ili kazneni tretman prema njemu (prekoračenje nužne odbrane usljed jake razdraženosti ili prepasti izazvane napadom).

Smatramo da se i u ovim slučajevima vještačenje, po pravilu, nepotrebno određuje. Naime, stanje jake razdraženosti i straha većeg intenziteta predstavljaju obična afektivna stanja čije postojanje ili nepostojanje može potpuno i pouzdano utvrditi sudija koristeći svoje stručno i opšte znanje, o čemu je već bilo riječi. Ako bi se, pak, pojavila sumnja da se radi o prisustvu nekog od patoloških afekata, onda bi se ukazala i potreba za psihijatrijskim vještačenjem, jer bi tada bila dovedena u sumnju i uračunljivost okrivljenog zbog postojanja nekog od bioloških osnova neuračunljivosti odnosno smanjene uračunljivosti.

Postoji i mišljenje da se i u navedenim slučajevima psihijatrijska vještačenja obavezno određuju, jer se radi o utvrđivanju vanrednih psihičkih stanja koja mogu da utiču na uračunljivost okrivljenih u smislu njenog smanjenja ili potpunog isključenja. Smatramo da je takvo mišljenje pogrešno jer vanredna psihička stanja ne predstavljaju stanje privremene duševne poremećenosti, a odredbom člana 133. Zakona o krivičnom postupku je izričito predviđeno da se vještačenje određuje samo ako postoji sumnja da je uračunljivost okrivljenog smanjena ili isključena usljed duševne bolesti, privremene duševne poremećenosti, zaostalog duševnog razvoja ili druge duševne poremećenosti.

Dakle, samo ako se posumnja da je okrivljeni djelo izvršio u takvom stanju može se odrediti vještačenje njegovim psihijatrijskim pregledom.

Smatramo da su, i pored toga što Krivičnim zakonikom nijesu izričito regulisana, vještačenja psihijatrijskim pregledom drugih učesnika u krivičnom postupku u određenim slučajevima neophodna i dozvoljena. Naime, tamo gdje se kao odlučna činjenica pojavi duševna bolest, duševna poremećenost ili stanje zaostalog duševnog razvoja kod drugih lica u krivičnom postupku, potpuno je jasno da se ona mora utvrditi uz pomoć vještaka – psihijatra. Tako se može pojaviti potreba da se kod krivičnog djela obljube nad nemoćnim licem (ako je nemoć posljedica duševne bolesti) odredi vještačenje psihijatrijskim pregledom oštećene, da bi se utvrdilo da li se zaista radi o duševno bolesnoj osobi.

Vještačenje psihijatrijskim pregledom oštećenog se može odrediti i onda kada je potrebno da se utvrdi da li je usljed izvršenja djela došlo do pogoršanja stanja njegovog zdravlja, a pogotovu ako se posumnja da je izvršenjem djela došlo do nekog teškog duševnog oboljenja ili privremene duševne poremećenosti.

Može se pojaviti i potreba da se odredi vještačenje psihijatrijskim pregledom svjedoka radi utvrđivanja njegove sposobnosti da svjedoči pred sudom. Medjutim, i u ovakvim slučajevima mora postojati sumnja da je takva sposobnost svjedoka dovedena u pitanje zbog duševne bolesti, duševne poremećenosti ili zaostalog duševnog razvoja. U ostalim slučajevima sudija može sam da procjenjuje da li je svjedok s obzirom na njegovo psihičko stanje sposoban da da iskaz pred sudom.

Postoji, medjutim, i mišljenje da bi cilj vještačenja psihijatrijskim pregledom svjedoka mogao da bude samo utvrđivanje njegove sposobnosti za svjedočenje i pouzdanost njegovog iskaza i da se to može postići i na osnovu ocjene dokaza koju daje sud, tako da to vještačenje uopšte ne bi bilo potrebno.

Smatramo da se psihijatrijsko vještačenje može odnositi i na svjedoka i da je takvo vještačenje neophodno ako se posumnja da kao svjedok treba da bude saslušano lice koje boluje od neke duševne bolesti, privremene duševne poremećenosti ili se radi o licu zaostalog duševnog razvoja. Naime, utvrđivanje takvih činjenica nesporno prevazilazi znanje kojim sudija raspolaže, a vrlo je bitno da se na pouzdan način utvrdi da li je lice koje svjedoči (posebno ako se radi o jedinom očevicu događaja) duševno bolesno. To će, nesumnjivo, pomoći sudu da pravilnije i potpunije ocijeni pouzdanost iskaza takvog svjedoka. Pri tome se ne smije postaviti direktna korelacija između duševnog oboljenja koje je utvrđeno i pouzdanost samog iskaza, jer potpuno pouzdan može biti i iskaz duševno bolesnog lica. Tek nakon potpune i svestrane ocjene svih izvedenih dokaza, a imajući pri tome u vidu i nalaz i mišljenje vještaka – psihijatra sud će ocijeniti da li je pouzdan iskaz lica za koje je utvrđeno da je duševno bolesno, privremeno duševno poremećeno ili zaostalog duševnog razvoja.

Nedostaci u sudskoj praksi na koje smo ovdje ukazali smatramo da bi se mogli otkloniti, prije svega, dosljednom primjenom postojećih odredbi Zakona o krivičnom postupku kojim je regulisano određivanje psihijatrijskog vještačenja.

Potrebno je navedenim zakonom regulisati i druge slučajeve psihijatrijskog vještačenja, pored vještačenja psihijatrijskim pregledom okrivljenog radi utvrđivanja njegove neračunljivosti odnosno smanjene uračunljivosti, čime bi se otklonile postojeće dileme da li su takva vještačenja dozvoljena i kada se ona mogu odredjivati. Psihijatrijsko vještačenje je, dakle, u praksi neophodno svesti na granice koje su određene pomenutim zakonom.

Dr Čedomir Bogićević,
sudija Vrhovnog suda RCG

OPŠTA PRAVNA NAČELA KAO IZVOR KOMUNITARNOG PRAVA

A b s t r a c t

Predmet rasprave u ovom članku su pitanja opštih pravnih načela kao jednog od izvora komunitarnog prava, vrste, sadržina i pravna priroda opštih pravnih načela kao izvora komunitarnog prava. Ukazuje se na različita doktrinarna shvatanja i na pojedine aspekte jurisprudencije Evropskog suda pravde i nacionalnih sudova.

Uvod

Izvori komunitarnog prava imaju veliki značaj za izučavanje svakog pravnog sistema, pa zbog toga se osnovne karakteristike pravnih sistema zasnivaju utvrđivanjem njihovih materijalnih i formalnih izvora i opredjeljenje njihove pravne prirode.

Izvori komunitarnog prava čine sredstva putem kojih se stvaraju komunitarna pravna pravila i istovremeno opredjeljuju sredstva njihove primjene. U doktrini je poznata podjela, uopšte izvora prava pa i izvora komunitarnog prava, u materijalnom i formalnom smislu. Izvori komunitarnog prava u formalnom smislu čine spoljašnji oblici kroz koje se izražavaju pravila komunitarnog prava, odnosno konkretni opšti pravni akti, kao i postupak za njihovo donošenje izmjenu i prestanak, kao akata opštih pravnih pravila. U Evropskoj Uniji ne postoji precizirani, *expresis verbis* spisak izvora komunitarnog prava, dok sama teorija i sudska praksa daju o tome različite klasifikacije koje se uglavnom tiču podjele prema formi u kojima komunitarna vlast stvara komunitarno pravo: pisano pravo, koje stvaraju države članice i organi evropskih zajednica i nepisano pravo, koje se sastoji od opštih pravnih načela čije postojanje utvrđuje Sud pravde Evropske Unije. Nadalje izražena je podjela na tzv. primarne izvore, koje stvaraju države članice, i sekundarne, derivativne izvore, koji stvaraju organi unutar Evropske Unije, zatim podjele prema porijeklu izvora: sopstvene i pozajmljene, kao i podjela prema subjektima

koji donose komunitarna pravna pravila: akti država članica, akti zajednice (komunitarni pravni akti), opšta pravna načela i sporazumi sa trećim državama). Najšire prihvaćena u doktrini jeste tzv. tročlana kvalifikacija izvora u formalnom smislu koju čine tzv. "Sveto trojstvo": međunarodni ugovori, odluke organa Zajednice i opšta pravna načela.

Izvori komunitarnog prava u materijalnom smislu predstavljaju društvenu snagu i socijalne činioce koji stvaraju opšte pravne norme u kom smislu treba istaći i ekonomske, političke, pravne, sociološke i druge faktore u procesu evropskih integracija, volju država osnivača evropskih zajednica, te sam dinamički sadržaj te volje koja utiče na izmjenu, nastanak i prestanak opštih pravnih normi komunitarnog prava.

Pravna prirodna i porijeklo opštih pravnih načela

Tragajući za odgovorom na pitanje a koji način opšta pravna načela su izvor komunitarnog prava i otkuda vode svoje porijeklo, treba se za trenutak vratiti aspektima psihologije prava, odnosno sudske psihologije. Nijedan pravni sistem ni zakonodavstvo ne može dati odgovor na pitanje, koje u konkretnim slučajevima dodje na rješavanje pred sudovima, jer je život mnogo inventivniji od zakonodavstva i opštih pravnih pravila. Sudije su zbog toga dužne da stvaraju pravna pravila kako bi mogli da odluče o određenim pitanjima koja se nadju u postupku rješavanja i na koje sud treba da da ne samo odgovor, nego i da ustanovi pravnu doktrinu interpretacije. U tom procesu pravno stvaralačka uloga sudije može postati isuviše očigledna, zbog čega im se može prigovoriti da idu izvan okvira njihove funkcije zadiruću u domenu zakonodavne vlasti. U Engleskoj, sudovi tradicionalno pribjegavaju liku opšteg prava i vjekovima staroj tradiciji običajnog prava koje je čak smatrano kao besmrtno. Sam Evropski sud pravde koristi opšta pravna načela kako bi se u određenoj mjeri prikrio aspekt sudskog stvaranja prava, iza čega stoji zamisao da će se pokazati da je odluka izvedena iz načela za koje se smatra da počinju na dovoljno širokoj saglasnosti, biti obezbijedjena čvršća pravna osnova, za konkretni judikat, zbog čega je Evropski sud konstituisao doktrinu interpretacije po kojoj pravo Unije ne proizilazi samo iz ugovora i drugih opštih pravnih normi oblikovanih u određeno formalne izvore, nego i iz opštih pravnih načela.

Kakvo je porijeklo opštih pravnih načela. Opšta pravna načela komunitarnog prava proističu iz različitih izvora prava, pri čemu se posebno naglašavaju ugovori Unije i pravni sistemi država članice. U tom smislu Evropski sud ustanovljava u svom judikatu da neka posebna odredba koja se nalazi u nekom od ugovora komunitarnog prava predstavlja konkretnu sadržinu primjene nekog opšteg pravnog načela koje se nalazi u nekom od tih ugovora, tako se stvara samostalno opšte pravno načelo Unije, što ukazuje odredba člana 7. Ugovora o EC, koji zabranjuje diskriminaciju građana po osnovu državljanstva u pogledu pitanja koja su regulisana ovim ugovorom. Isto tako i

član 36. Ugovora o EC SC, predviđa da lica koja ulažu žalbu protiv neke odluke kojom im je izrečena novčana sankcija, može isticati da mjera koju osporava nije pravno valjana, jer se može raditi ne o novčanoj kazni, kao kaznenoj sankciji, nego o dažbini, kao legistativnoj mjeri administrativnog i finansijskog prava koja opterećuje budžet subjekta prava. Tako, u slučaju da Sud postupa izvlačeći opštije načelo iz ugovora u svakom konkretnom slučaju, izvor prava na koji zasniva svoju sudsku odluku više nije ugovor nego opšte pravno načelo. Kada se sud kreće u okvirima nacionalnih pravnih sistema tražeći inspiraciju za prihvatanje tog načela kao izvora prava, nije potrebno da to načelo bude prihvaćeno u pravnim sistemima svih ili više država članica, već je sasvim dovoljno da je opšte pravno načelo generalno prihvaćeno u pravnim sistemima ili zakonodavstvima najvećeg broja država članica, ili pak da je ono u skladu sa tendencijama koji se javljaju u državama članicama. No, treba naglasiti, da bez obzira na to koje je stvarno porijeklo opštih pravnih načela – međunarodni ugovori ili nacionalni pravni sistemi, Evropski sud ga uvijek primjenjuje kao načelo prava Zajednice – Unije, a ne kao načelo nacionalnog prava.

Pravni osnov opštih pravnih načela

Ugovor o EC u svom članu 164. sadrži odredbu: Sud se stara da se u tumačenju u primjeni ugovora poštuje pravo. Sam izraz „pravo“ obavezuje sud, odnosno daje mu ovlašćenje da u okviru tog pojma uzme u obzir i opšta pravna načela.

Prema odredbi člana 173. Ugovora o EC, Evropski sud pravde može u kontroli zakonitosti nekog opšteg pravnog akta Zajednice, u ocjeni elemenata povrede određenog ugovora ili nekog pravnog pravila koje iz njega proističe, poništiti takav akt na osnovu opšteg načela koji se odnose na njegovu primjenu, što proističe iz izraza „da bilo koje pravno pravilo koje se odnosi na njegovu primjenu“, što upućuje i na domene sadržaja izvan samog ugovora a koji se tiču opštih pravnih načela.

Opšta pravna načela su nezavistan i samostalan i autonomni izvor prava u Evropskoj Uniji. Pri tome ne treba shvatiti da se Evropski sud pravde izričito poziva na opšta načela uvijek kada ustanovljava nova pravna pravila. U nekim konkretnim situacijama, sud izloži sadržaj pravila ne navodeći njegov izvor a u drugom slučaju, daje opravdanje za njegovu primjenu koje je utemeljeno na politici – pravnoj ili na opštim postavkama pravnog sistema Unije, ali ako se za takva pravna pravila traži formalni izvor on će se uvijek naći ekstenzivnom interpretacijom pisanog pravnog teksta ili pak na temelju opštih načela.

Bitno je istaći da opšta pravna načela, se uobičajeno definišu na negativni način, i predstavljaju nepisane izvore prava koji se radjaju u procesu identifikacije samih opštih načela kroz postupak interpretacije osnovnih izvora komunitarnog prava. Dakle, porijeklo opštih pravnih načela treba izvući iz međunarodnog prava, osnivačkih ugovora Zajednice i nacionalnih pravnih sistema država Zajednice.

Ovdje treba naglasiti, posebnu ulogu Suda pravde, priikom otkrivanja opštih pravnih načela u postupku svoje interpretacije u kom smislu se uočavaju dva metoda za njihovu identifikaciju: induktivno deduktivni metod, što dolazi kod slučaja primjene načela jednakosti i zabrane diskriminacije, i metod uvida u nacionalne pravne sisteme.

Takodje, treba istaći da Evropski sud pravde ne stvara komunitarno pravo svojim postupkom interpretacije, već ga on samo otkriva i primjenjuje. Dakle, sudske odluke Evropskog suda pravde nijesu, u formalnom smislu izvori komunitarnog prava, što znači da komunitarno pravo nije procedentno pravo čime je izbjegnuta sistem judokratije. Sud pravde samo obezbjeđuje poštovanje komunitarnog prava u postupku njegove interpretacije i primjene u konkretnim pravnim slučajevima.

Vrste opštih pravnih načela

U opšta pravna načela možemo sagledati dvije vrste različitih sadržaja koja su u osnovi vezana za: osnovna – fundamentalna prava čovjeka, odnosno ljudske slobode i prava, i na drugoj strani, načela zajednička pravnim sistemima država članica.

1.Osnovna ljudska prava

Osnovna prava čovjeka kao jedan od izvora opštih pravnih načela komunitarnog prava, nalazimo u *a) zajedničkim ustavnim tradicijama država članica, b) Evropskoj Konvenciji o ljudskim pravima i osnovnim slobodama (1950), c) Ugovorima Evropske Unije iz Mاستrihta (1993) i Amsterdamskom ugovoru (1997), te ugovoru iz Nice (2001), d) Povelji osnovnih prava Evropske Unije iz Nice (2001), e) Ugovora o Ustavu za Evropu i f) Protokolu br.14. uz Konvenciju o ljudskim pravima i osnovnim slobodama.*

Jedno od težišta kojim Evropski sud pravde stremi jeste da obezbijedi djelotvornost prava Unije, što je dovelo do doktrine nadređenosti prava Unije nad nacionalnim pravima, koju doktrinu taj sud veoma energično podržava, a koju su prihvatili i nacionalni sudovi. U početku je bilo teškoća, kao napr.u Njemačkoj, da se takva doktrina prihvati, jer Njemački pravници su smatrali da nadređenost prava Unije ne može kršiti Ustav Njemačke i zakone koje donosi Savezni parlament, što je i značilo da unutrašnji pravni propisi i komunitarno pravo ne mogu kršiti odredbe Njemačkog Ustava koji se odnose na osnovne ljudske slobode i prava. Da bi se ova situacija razriješila Evropski sud je našao rješenje, tako što je proglasio koncept zajednice o ljudskim pravima stavivši do znanja da će sami koncept ljudskih prava i sloboda koji izvire iz Konvencije o ljudskim slobodama i pravima i osnivačkih ugovora i zajednica, biti dovoljan osnov da poništi svaku odredbu prava Zajednice koja je protivna ljudskim pravima. U ovom smislu karakterišu se slučajevi: *Stauder v.City of Ulm (Case 29/69, (1969) ECR 419., kao i slučaj Internationale Handelsgesellschaft (Case 11/70, (1970) ECR 1125.*

Bitno je u tim procesnim slučajevima istaći, da kada se radilo o zauzimanju stanovišta Evropskog suda o prethodnom pitanju na inicijativu njemačkih nacionalnih sudova, da je Evropski sud pravde istakao da se važnost i obaveznost mjera zajednice ne može prosudjivati po pravilima ili pojmovima nacionalnog prava, nego da se mogu primijeniti samo mjerila zajednice, pri čemu ta mjerila mogu proisticati iz opštih načela nacionalnih prava ili osnivačkih akata zajednice. Zbog toga, poštovanje osnovnih prava čovjeka predstavlja integralni dio pravnih načela koja štiti sud, a sama zaštita tih prava inspirisana je ustavnim tradicijama koje su zajedničke državama članicama i koje moraju biti osigurane u okviru struktura i ciljeva Evropske Unije. Evropski sud pravde je stao na stanovište da takva načela ne mogu biti apsolutna i neograničena već da podležu ograničenjima koja opravdavaju opšti ciljevi Unije, a da se različiti interesi – kao komercijalni interesi ili pogodnosti za različite subjekte, nalaze izvan tih ciljeva. U svojoj presudi – Case 44/79 (1979) ECR 3727, Evropski sud je istakao:

“Osnovna prava su integralni dio opštih pravnih načela, čije poštovanje on osigurava. Štiteći ta prava, sud je dužan da traži inspiraciju u zajedničkim ustavnim tradicijama država članica, i ne može podržati mjere koje su u raskoraku s osnovnim pravima koje priznaju i štite ustavi tih država. Slično tome, međunarodni ugovori o zaštiti ljudskih prava, mogu ukazivati na pravce kojima u okviru prava Zajednice treba ići“.

Naprijed iskazanim stanovištem Sud je otišao u istraživanju doktrine osnovnih prava, u dva smjera: prvo, je iskazao da će mjera zajednice koja bude protivna osnovnim pravima, biti poništena i drugo, on otkriva da se novi izvor inspiracije za ova prava nalazi u međunarodnim ugovorima.

U slučajevima pozivanja na osnovna prava, Evropski sud pravde neće nikada izričito kazati da primjenjuje nacionalno pravo, kao konkretni izvor opštih pravnih načela, to je i razlog zbog kojeg je izložio ideju da je koncept Unije o osnovnim pravima samo inspirisan i nadahnut filozofskim koncepcijama na kojima se temelji nacionalno pravo država članica, iz čega proizilazi da ne postoji pravilo koje bi nalagalo da neko posebno pravo, zaštićeno u stavovima evropskih članica, Evropski sud prihvati kao osnovno. Sudija Evropskog suda Mancini (*Safeguarding Human Rights* 55 MLR 670, str.674.) je istakao:

“Sud nije dužan da sumjerava ka maksimalnim, minimalnim ili prosječnim standardima. Mjerila kojima prosudjuje pristupe prihvaćene u raznim pravnim sistemima proizilaze iz duha ugovora i otrebe Zajednice koja je u procesu izgradnje.“

Medjunarodni ugovori, su drugi izvori inspiracije i nadahnuća za koncept osnovnih ljudskih prava Unije, kao izvora komunitarnog prava. Ako bi neki akt Unije bio suprotan nekom od konstituisanih ljudskih prava sadržano u međunarodnom ugovoru, čija je strana neka država članica, ta država ne bi bila spremna da ga na svojoj teritoriji primijeni zbog straha da bi time povrijedila takav ugovor i pretrpjela sankcije.

Najvažniji akt, ako izvor međunarodnog ugovornog prava o osnovnim ljudskim slobodama i pravima jeste Evropska Konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, 1950. godine. Prava koja Konvencija štiti, istovremeno

su i ljudska prava Unije. Evropski sud se na navedenu Konvenciju u nizu slučajeva, i izričito pozivao (Case 36/75 ECR 1219). Isto tako u takve ugovore iz kojih proističu osnovna ljudska prava su: Evropska socijalna Povelja iz 1961., revidirana 1989., kao i Konvencija br.111 Međunarodne organizacije rada iz 1958. godine.

Države članice su uvijek vezane konceptom Unije o ljudskim pravima, uvijek kada koriste taj koncept za tumačenje ugovora. Nadalje, gdje god kakva odredba o pravima fizičkih ili pravnih lica podleže izvjesnim ograničenjima na osnovu posebnih stipulacija u javnom poretku, takva ostupanja moraju biti izvan svere kršenja ljudskih prava. Kada države članice primjenjuju akte Unije, one su uvijek vezane konceptom ljudskih prava u onom smislu kakvim se shvata u samoj Uniji.

2. Načela zajednička pravnim sistemima država članica

a) Pravna izvjesnost (sigurnost)

Pravna izvjesnost ili pak pravna sigurnost, jedno je od najvažnijih opštih pravnih načela priznatih od Evropskog suda. Radi se o veoma širokom pojmu čiju opštu ideju poznaje najveći broj pravnih sistema civilizacije, ali on u samoj Uniji ima i posebno značenje. Bitne njegove karakteristike su: neretroaktivnost, stečena prava i legitimna očekivanja.

Kada je u pitanju neretroaktivnost opštih akata treba istaći da se sam pojam retroaktivnosti kod pravnika često koristi ali se i rijetko definiše, i u osnovi može sadržati različite pojmove. U tom smislu on znači primjenu novog pravnog pravila na pravni posao koji je dovršen prije nego što je pravilo proglašeno, a može obuhvatiti situacije kada se u novo pravno pravilo primjenjuje na sam pravni posao koji je u toku. U faktičkom smislu retroaktivnost može da pojedincu nanese nepravdu ili štetu, pa se otuda prostiranje važnosti pravnih akata unazad, tj. od momenta njihovog proglašenja za prošle slučajeve, smatra suprotnim opštih pravnih načelima i osnovnim ljudskim pravima, jer ugrožavaju pravnu izvjesnost subjekata prava.

Koncept stečenih prava je samo drugi vid retroaktivnosti, koji se odnosi na izvjesnost egzistencije ustanovljenih prava i obaveza u pravnim odnosima čije novo pravno pravilo ne smije da ugrozi njihovu konstituciju.

Legitimna očekivanja, je koncept koji je proistekao iz Njemačkog prava, i u osnovi znači zaštitu legitimnog povjerenja, jer treba da zaštite javni interes ali i prava subjekata od mjera Zajednice koji ne smiju ići na uštrb legitimnih očekivanja zainteresovanih lica. Legitimno očekivanje subjekata od novih pravnih pravila, treba da bude razumno. U suprotnom može se roditi pravo na podnošenje tužbe za naknadu štete zbog donošenja pravila ili pak primjene tog pravila na način koji je protivan uobičajenim standardima ponašanja čime se doprinosi i samoj pravnoj izvjesnosti kao izvoru osnovnih ljudskih prava koje su plod očekivanja njihovih subjekata da će ista biti izvršena u okviru poštenih i legitimnih očekivanja. To znači da Evropski sud načelu pravne izvjesnosti

postavlja granice, u kojima neki pojedinačni pravni akt može biti povučen, odnosno u kojim slučajevima pravne obaveze ne mogu biti izvršene.

b) Proporcionalnost

Prema načelu proporcionalnosti, kao izvoru osnovnih ljudskih prav, državna vlast ne može građaninu nametati obaveze izuzev u onom obimu koji je neophodan kak bi se u javnom interesu postigao cilj u određene mjere, što znači da svi nametnuti tereti i obaveze moraju biti srazmjerni ciljevima određenih mjera i da je potrebno da postoji razuman odnos između uspostavljenog cilja i utvrđenih sredstava za njihovo realizovanje.

Saglasno Ugovoru iz Maastrichta – čl.3 b, mjere Zajednice neće prelaziti okvire onoga što je neophodno da bi se postigli ciljevi ovog ugovora.

c) Jednakost

Načelo jednakosti, sadržano je u čl.7. Ugovora u EC kojima se zabranjuje diskriminacija po osnovu državljanstva, kao i diskriminacija između proizvođača i potrošača, ili pak u odnosima nagrađivanja za isti rad lica različitog pola.

d) Pravo da se čuje druga strana (audiatur et altera pars)

Ovo je opšte načelo sistema prosvjećeni naroda kojim se naglašavaju univerzalne vrijednosti samo ideje prava da ni jedna odluka, u postupcima rješavanja određenih slučajeva ne može biti donijeta bez saslušavanja one stranke čiji je interes povrijeđen, što je ugrađeno u posebna pravna načela i pravne sisteme nacionalnih država. U tom smislu, lice čiji su interesi pogodjeni odlukama Unije ili nacionalnih vlastim mora dobiti mogućnost da izloži svoje mišljenje. Takvo načelo u praksi Engleske dobija načelo pod imenom „pravo odbrane“ ili „načelo prirodne pravde“, dok ga američki pravnici zovu „ispravnim postupkom“ (due proces).

e) Privilegovan odnos pravnika i klijenata

Privilegovana priroda komunikacija između pravnika i klijenta priznato je kao osnovno načelo koje je preraslo u izvor osnovnih ljudskih prava na temelju izvjesnih dokumenata koji predstavljaju poslovnu tajnu, čime je tajnost prepiske između pravnika i klijenta, koja je zaštićena u nacionalnim pravima, podržana i u samom pravu Evropske Unije.

f) Supsidijarnost

Ovo načelo nije kreirao Sud nego države članice uvodeći ga u pravo Unije preko Maastrichtskih ugovora. Osnov ovog načela počiva u osnivačkim

ugovorima a ne u presudama. Tako u preambuli Ugovora o Evropskoj uniji se izjavljuje da će se u procesima jedinstva naroda Evrope, odluke donositi što bliže građanima u skladu sa načelom supsidijarnosti.

Načelo supsidijarnosti znači da Unija preduzima mjere samo onda i ukoliko ciljeve predviđene akcije ne mogu u potrebnoj mjeri ostvariti same države članice, odnosno može ih uspješnije ostvariti sama unija. Sasvim je izvjesno da politička efikasnost načela supsidijarnosti u znatnoj mjeri zavisi od pravne djelotvornosti ovog načela, odnosno od politike samog Evropskog suda koliko će i u kojoj mjeri štititi ovo načelo.

L iteratura:

1. T.C.Hartley, *Osnovi prava Evropske Zejdnice, Beograd,1998.*
2. Mendelson, *The European Court of Justice and Human Rights (1981),*
3. Žaklin Ditej de la Rošer, *Uvod u pravo Evropske Unije, Podgorica, 2005.*

Dr Čedomir Bogićević,
sudija Vrhovnog suda RCG

MORALNA ONTOLOGIJA LJUDSKIH PRAVA

Ljudska prava su moralnog porijekla. Moralna dimenzija ljudskih prava proističe iz potrebe poštovanja i zaštite drugog. Pravo na dostojanstvo pripada svima. Ljudska prava proističu iz normativnog projekta koji je iznad državnopravnog. Država mora poštovati ljudska prava bez obzira da li ih je predvidjela u korpusu pozitivnog prava i bez obzira da li su ona zajemčena najvišom pravnom normom - ustavnom.

Ljudska prava počivaju na moralnoj viziji ljudske prirode. Ljudska prava su u dubokoj vezi - rerum naturam, sa moralnom prirodom same ideje prava i suštinom pravne prirode subjektivnih prava. Naime, prema Habermasu, pravne norme vrijedebog toga što moralno obavezuju, jer kad bi vrijedjele zbog svoje sankcije, one ne bi obavezivale već prisiljavale na pokornost.

Uprkos svojoj individualnosti, čovjek nije izolovani atom u društvu i autohtoni subjekt socijalnih i prirodnih odnošaja, jer on živi zajedno sa drugim ljudima i drugim činiocima prirode - u sociabilitetu i prirodnom okolišu. Tako je čovjekova sloboda suštinski određena okolinom i sredinom u kojoj živi, zbog čega se čovjek ne može posmatrati odvojeno od životne stvarnosti.

Prema tome, ljudska prava su prava ljudi da žive u skladu sa svojom prirodom i da budu u stanju da žive sa drugim ljudima.

Ljudska prava počivaju na moralnoj suštini ljudske volje i moralnoj prirodi ljudskog bića, što u osnovi znači poštovanje svakog drugog ljudskog bića sebi jednakim i ravnopravnim. Dakle, tajna ljudskih prava počiva u ideji jednakosti i ravnopravnosti svih bića bez obzira na njihovu rasnu, nacionalnu, vjersku, socijalnu, političku ili filozofsku ideju.

Još je Hipija, u staroj Heladi, kao preteča stoičke škole, istakao: "Svi su ljudi jednaki i svi su ljudi braća". Na antičkim hramovima upisano je geslo: "Što si više čovjek to si bliže Bogu".

Crnogorska moralna tradicija i njen etički kodeks usvojim postulatima zapisali su sledeće principe: "Ako me priznaješ za čovjeka onda si Bog", i "Na ovom kamenu svako je živio dugo ko nije umro kao rob". Dakle, prije nego što je Spinoza iskazao moralni princip čovjekovog dostojanstva u sintagmi "Čovjek je čovjeku Bog", crnogorska moralna tradicija istakla je načelo da je samo ono ljudsko biće koje drugoga priznaje sebi ravnim, čovjek je ovaploćenje božje volje samo onda kad drugo ljudsko biće priznaje za čovjeka. Dakle, još prije

Hegela, crnogorska moralna tradicija ističe ljudsku dimenziju moralne suštine ljudskih prava. Naime, Hegel je isticao tezu da je čovjek ljudsko biće ali da svako ljudsko biće nije persona (osoba). Pošto je persona najviši stadijum čovjeka to epitet persone zaslužuje samo onaj čovjek koji drugu osobu priznaje sebi ravnj. Dakle, suština cjelokupne gradjevine ljudskih prava počiva na dostojanstvu čija ontološka vrlina proističe iz priznanja na jednakost i ravnopravnost sa drugim. U osnovi takve gradjevine nalazi se sama ideja čovječnosti koja se, po Kantu, ogleda u dostojanstvu kojim se uzdiže čovjek iznad drugih vrsta i predstavlja skup ljudskih vrlina izniklih iz principa i uzora tradicije, morala i običaja, kojima se unapredjuje život ljudi, mir, socijalna pravda, standardi života, dijalog i tolerancija. Svaki čovjek treba da služi čovječanstvu kao opštoj svrsi, kaže Kant, što, u osnovi, znači da povrede ljudskih prava nije individualna konsekvencija koja pogadja pojedinca, nego povreda ljudskih prava treba u svemu da probudi moralne senzore cijelog čovječanstva.

Ovdje, ističemo prirodno - pravnu dimenziju ljudskih prava koja proističe iz razuma utemeljenog na umnoj koncepciji volje, koju je otkrio Kant, sitakavši: Prava se otkrivaju i ona u razumu počivaju. Hegel, u tom smislu poručuje: Svijest i razum određuju granice prava.

Crnogorski mudrac Sula Radov (Kostadin - Sula Radov Radulović), ne poznajući u sholastičkom smislu, evropske racionaliste, kazao je: Prava postoje, ona se otkrivaju. Prava se ne propisuju, ona se štite". Dakle, prava ne proističu iz pozitivnog pravnog poretka i pravnih pravila i društveno pravnih normi. Prava proističu iz razuma i njihovu granicu određuje ljudska svijest i um. Prava se radjaju sa čovjekom, a dužnost je zakonodavca da ih putem pravnih normi oblikovanih u izvore prava, sistematizuje i zaštiti.

Pitanje moralne dimenzije ljudskih prava tiču se postojanja pretpostavki u kome osnova ove ideje može da funkcioniše a to su: *1.vladavina prava, koji princip se ogleda: a) u vlasti suda da tumači zakon, ali po načelu Monteskejeove doktrine -"sud je mozak a ne usta zakona", b) u opštim pravnim pravilima, c) u nezavisnom sudstvu, d) u ograničenju i kontroli upravnih akata, e) jednakost i pred zakonom, f) pravnoj sigurnosti i g) nepostojanju samovoljnog odlučivanja o pravu pojedinaca, 2.načelo podjele vlasti sa sistemom u kome se različite grane državne vlasti međusobno kontrolišu i ograničavaju (shec and ballance), 3.sudska kontrola upravnih akata, 4.pravični zakoni sa elementima: opštosti, poznatosti, određenosti, jednakosti i 5. afirmaciji načela pravde, po Radbruhovom načelu, da nadzakonsko pravo mora imati primat nad zakonskim nepravom i da je pravo volja za pravdom.*

Na ovom polju, crnogorski vojvoda i književnik Marko Miljanov je kazao: "Mene ne obavezuju pisani zakoni. Oni mi služe samo kao putokaz. Obavezuju me osjećanje pravde, savjest i moralno uvjerenje.

Cjelokupna zgrada ljudske dimenzije moralnih prava počiva na stubovima slobode i pravde. Ideja prava je ideja slobode (Hegel). Čovjek je rođen kao slobodno biće i živi u onim zonama slobode do granica koje dopiru do zone slobode drugog čovjeka. Čovjek ima onoliko prava koliko ne šteti drugome (Hegel) i onoliko slobode koja se proteže do granice slobode drugog

(Kant). Francuski racionalizam, kroz svoj građanski kodeks - Code Civil, stvorio je doktrinu zabrane zloupotrebe prava, koji je crnogorska, moralna i pravna tradicija iskazala kroz postulate: Čeraj pravdu, ma je čeranjem ne ub, (Sula Radov), Svojim se pravom služiti ne možeš tek drugome na štetu ili dosadu (Valtazar Bogišić - zakonjača iz OIZ-a za Knjaževinu Crnu Goru.

Sloboda je pravilo a ograničenje slobode izuzetak. Prirodno stanje ljudske egzistencije je sloboda, bilo da se radi o kolektivitetima ili individuama. Ograničenje državne intervencije u autonomne odnose individua i jurističkih lica kreće se do one dimenzija koja ne povredjuje prava drugih, njihovu slobodu i imovinu.

Izvorišta slobode i pravde, kao moralnih stubova ljudskih prava, nalaze se i počivaju u vrlini hrabrosti. Perikle je još poručio u antičkoj Heladi: "Tajna slobode počiva u hrabrosti". Danas je potrebna građanska hrabrost da se, u dijalogu i toleranciji, saopšti misao, stav i poruka. Posmatrano sa aspekta ideja prava, kolijevka ljudskih prava počiva u fundamentalnom ljudskom pravu: pravu na pobunu. U ovom smislu, Alber Kami, konstituisao je egzistencijalističko načelo: Bunim se, dakle, jesam. Još je Erih From isticao, da svijetom vlada iracionalni duh ropstva i potčinjenosti, jer se čovjek zadovoljava principom jednakosti. To je nedovoljno, zbog čega se radjaju ljudi bez timosa (prsiju), odnosno želje za hrabrošću i ovažnošću, zbog čega čovjek nije u stanju da se izdigne iznad sopstvenih materijalnih potreba u kojima ogleda sopstveno stanje sreće. Tako je čovjek, po Erihu Fromu, prestao biti ljudsko biće.

U suštini ljudskog dostojanstva, kao prazvorišta moralne dimenzije ljudskih prava, stoje osobine koje se, u crnogorskom moralnom kodeksu, izračavaju kao: hrabrost, pravičnost, ponos, čovjekoljublje, dobročinstvo, plemenitost, skromnost, velikodušnost, umjerenost, gostoprimstvo. Ovdje ističemo jedan od strukturnih elemenata tog kodeksta - dobročinstvo. Marko Miljanov je zapisao: "Dobročinstvo je naš besplatni učitelj. Ovog učitelja sobom u svoj razum nosiš i koji ti u pustinji može pomoći. To je božije blago kojenei svetom slašću dušu i srce vesli. Ne zanesi se za velike pobjede, koje s prosutom krvi zemlje i gradove obaraju, no se zanesi na male pobjede koje božanski dišu i mirišu". Imanuel Kant, za dobročinstvo kaže: "Maksima dobročinstva jeste dužnost svih ljudi jednih prema drugim, bilo da se oni smatraju dostojnim ljubavi ili ne". Dakle, ova crta ljudskog karaktera upućuje na suštinu ljudskih prava - zaštitu drugih i poštovanja dostojanstva drugog, jer moralna prava pripadaju svima. Nema zaštite dostojanstva drugog bez vrline dobročinstva. Ako želiš poštovanje sopstvene ličnosti moraš poštovati drugo. Tolerancija iako neophodna za akte priznanja (Gete), nije dovoljna. Potreban je aktivitet: "Čini drugima ono što sebi želiš da drugi čine". U tom smislu, u crnogorskom i albanskom moralnom kodeksu, ističu se na osnovu principa ljudskovine i zadate riječi (besa) načela: Kuća je za prijatelja; Život zaslužuje opstanak samo ako mu je putokaz čojstvo.

Sama ideja dobročinstva, kao ljudska vrlina, počiva na osjećanju ljubavi. Lajbnic je pravo ljubavi - *ius caritas*, stavio na pijadestal svih ljudskih prava. Ljubav je afirmacija, a mržnja negacija života. Osjećanje ljubavi počiva

na poštovanju drugoga i osnovi znači odgovornost za drugoga. Sam razum ne bi bio dovoljan da bilo što prouzrokuje u prirodnim i društvenim promjenama. Kako kaže Kjerkegor, u emocijama ima više razuma nego u razumu emocija, a Viktor Igo dodaje, da se u prirodi ništa ne bi desilo ako bi se dešavalo samo po principu razuma. Zato bi, po Igo, najbolje bilo kada bi razum u srcu počivao. No, moramo se zapitati, kao što je to učinio Balzak: "Zašto ljudsko srce ima granica u ljubavi a nema u mržnji".

Ljudska bića treba da su svjesna konsekvenci ljudskih prava kao osnovi civilizacije ljudskog roda i koja, po njihovom tvorcu rimskom pravniku Ulpianu, kao prirodna prava ne pripadaju samo ljudskoj vrsti, nego i "pticama u vazduhu i ribama u moru". Ovo znači da se ljudska prava moraju posmatrati u kontekstu prava na život svih živih bića i poštovanja moralne dimenzije njihovog života u okviru moralne zajednice sociabiliteta. Čovjek je nesrećan jer, kako kaže Holbah, ne poznaje prirodu. Duh mu je predrasudama zaražen pa je za vječita vremena osuđen na zabludu a prezreo je stvarnost i zanemario iskustva. Čovjek je sebe proglasio carem prirode, a ustvari je, kako ističe Holbah samo vodeni svijet, jer je dovoljno samo jedan atom da se pomjeri pa da ljudska vrsta bude uništena i iščezne. Zbog toga, smatra Holbah, treba se uzdržati od svega što može naškoditi drugome.

*

Manjinska prava proističu iz ljudskih prava. Dakle, ona ne stoje ni iznad prava ni ispod ontološke crte ljudske dimenzije ljudskih prava. Prava manjinskih naroda ili još kako se nazivaju prava etničkih ili nacionalnih grupa, vjerskih ili etničkih zajednica je pitanje konvencije. Ne postoje manjinski narodi, niti manjinske grupe. Postoje samo narodi neovisno o njihovoj brojčanoj veličini. Svi oni uživaju zaštitu prirode, Boga i ljudskih bića. Nema manjih i većih. Svi su neophodni svijetu i ljudskoj kulturi. A baš zbog toga što su različiti ili što su u manjem broju oni treba da uživaju posebne osnove esencije i egzistencije kulturoloških aspekata ljudskih prava (*pravo afirmativne akcije*). Prije svega zaštitu integriteta - nacionalnog, etničkog, jezičkog i vjerskog. Taj integritet mora biti u potpunosti zaštićen i afirmisan, kako bi se različitost afirmisala kao bogatstvo. Crnogorska povijest i crnogorska moralna tradicija u tome pružaju veliko kulturno nasljeđe i baštinu. Ona se ne zasniva samo na toleranciji nego i na konvergenciji, a to znači aktivnom stanju potrebe da se upozna drugi i da se različitost drugog prizna kao sopstveno bogatstvo.

*

U krug prosvijećenog svijeta ulazimo preko poštovanja čovjeka, njegovog punog dostojanstva i pune unutrašnje slobode (I.Andrić).

SUDSKA

PRAKSA

KRIVIČNO PRAVO

SAUČESNIŠTVO U KRIVIČNOM DJELU
-SAIZVRŠILAŠTVO-
(Čl.22. u vezi čl.30. st.2. tač.2. KZ RCG)

Institut saizvršilaštva postoji kad više lica učestvovanjem u radnji izvršenja ili na drugi način, zajednički učine krivično djelo.

P R E S U D A

Uvažava se zahtjev za zaštitu zakonitosti Vrhovnog državnog tužioca RCG Ktz. br. 58/04 od 18.03.2005. godine, pa se utvrđuje da je presudama Višeg suda u Podgorici K.broj 42/99 od 29.01.2003. godine, u oslobadajućem dijelu, i Vrhovnog suda RCG Kž. br. 130/2004 od 12.10.2004. godine, povrijeđen zakon - član 377. tač.1. Zakonika o krivičnom postupku.

O b r a z l o ž e n j e

Presudom Višeg suda u Podgorici K.br.42/99 od 29.01.2003. godine, oglašen je krivim optuženi Č.Ž. da je izvršio krivično djelo ubistvo iz člana 30. st.2. tač.2. KZ RCG, za koje djelo je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 15 godina i optuženi G.M. da je izvršio krivično djelo falsifikovanja isprave iz člana 207. st.3. u vezi st.1. KZ RCG, za koje djelo je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od jedne godine. Optuženima je u izrečene kazne uračunato vrijeme provedeno u pritvoru.

Istom presudom u oslobadajućem dijelu optuženi M.L. i G.M. oslobodjeni su od optužbe da su kao saizvršiocima sa optuženim Č.Ž. izvršili krivično djelo - ubistvo iz člana 30. st.2. tač.2. KZ RCG.

U odnosu na optužene Č.Ž. M.L. i G.M. na osnovu člana 349. tač.6. ZKP, odbijena je optužba zbog krivičnog djela lake tjelesne povrede iz člana 37. st.2. u vezi st.1. KZ RCG.

Presudom Vrhovnog suda RCG Kž.br.130/2004 od 12.10.2004. godine, odbijene su kao neosnovane žalbe Višeg državnog tužioca, optuženog Č.Ž. i njegovog branioca, kao i žalba branioca optuženog G.M. i presuda Višeg suda u Podgorici K.br.42/99 od 29.01.2003. godine, pod tač. I i II potvrđjena.

Protiv citirane presude Višeg suda u Podgorici, u oslobadajućem dijelu i presude Vrhovnog suda RCG, kojom je presuda Višeg suda u Podgorici potvrđjena, Vrhovni državni tužilac je podigao zahtjev za zaštitu zakonitosti, zbog povrede zakona - člana 377. tač.1. Zakonika o krivičnom postupku. U zahtjevu se ističe da je pogrešan pravni zaključak Višeg i Vrhovnog suda, da optuženi M.L. i G.M. koji su oslobodjeni od optužbe, nijesu postupali kao saizvršiocima i da se pažljivom analizom činjenica koje se odnose na zajedničko

planiranje napada i samog napada na porodicu Č, stiže do sasvim drugog, dakle, pravilnog zaključka da su optuženi M. i G, baš kao i Č, htjeli djelo kao svoje i da su svojom djelatnošću bitno doprinijeli njegovom izvršenju. Predlaže se da se utvrdi da je označenim presudama povrijeđen član 377. tač.1. Zakonika o krivičnom postupku i da se utvrdi da su optuženi M.L. i G.M, kao saizvršiooci, izvršili krivično djelo ubistvo iz člana 30. st.2. tač.2. KZ RCG.

Zahtjev za zaštitu zakonitosti je osnovan.

Pravni zaključak prvostepene presude Višeg suda i presude Vrhovnog suda RCG, da radnje optuženog M.L. i G.M, ne predstavljaju radnje koje se mogu kvalifikovati kao njihovo saizvršilačko postupanje zajedno sa optuženim Č.Ž, jer je ovaj lišio života Č.R. mimo postignutog dogovora medju nima, neprihvatljiv je.

Po pravilnoj primjeni instituta saizvršilaštva, nesumnjivo je da su optuženi M.L. i G.M. saizvršiooci pri izvršenju kriv.djela stavljenog im na teret optužnicom - kriv.djelo ubistva iz člana 30. stav 2. tačka 2. KZ RCG zajedno sa optuženim, sada osuđenim Č.Ž.

Nesporno je utvrđeno da je između njih trojice optuženih postojao prethodni dogovor da napadnu porodicu Č. sa motivom osvete jer je Č.Z, sin oštećenih Č.L. i R, prema iskazu optuženih kao policajac maltretirao i protivzakonito privodio optuženog Č.Ž. u Centar bezbjednosti Nikšić i sa dodatnim motivom što je Č.Z. postao član tkz. zelenih beretki u Bosni, i da sa tih motiva istuku njegovog oca i brata.

Nadalje je nesporno utvrđeno da su optuženi Č.Ž, M.L. i G.M. do detalja planirali napad na porodicu Č, naoružani i to, optuženi Č. i M. pištoljima utvrđene marke, a G. sa nožem oštrice 26 santimetara. Da nebi bili prepoznati nosili su kape sa prorezima za oči, svoje prste su radi prikrivanja otisaka oblijepili selotep trakom, i snabdjeveni ovom trakom radi vezivanja žrtava napada i pri čemu je optuženi M. svoj određeni fizički nedostatak na ruci na utvrđeni način prikrilo da po njemu ne bi bio identifikovan. Uz to, prethodno su se raspitivali da li Č. posjeduju što od naoružanja.

Utvrđeno je da su kritičnom prilikom, tako naoružani provalili vrata barake u kojoj su stanovali Č, da je odmah po ulasku optuženi Č. ispalio iz pištolja jedan hitac u vis i da sva trojica preduzimaju radnje savladjivanja Č. U tom pravcu optuženi M. i G. udaraju više puta Č.L, rukama i pištoljem radi savladjivanja otpora i selotep trakom mu vezuju ruke na ledjima, dok optuženi Č. koji se usmjerio na Č.R. radi savladjivanja otpora ispaljuje u pravcu nje pet hitaca iz pištolja nanoseći joj smrtonosne povrede.

Prvostepena i drugostepena presuda, polaze od toga, da je optuženi Č.Ž. tom prilikom lišio života Č.R. mimo dogovora sa optuženima, da je njihov dogovor bio samo da istuku Č. i da zbog toga saoptuženi M. i G. nijesu saizvršiooci u smislu člana 22. KZ RCG.

Institut saizvršilaštva postoji kada više lica učestvovanjem u radnji izvršenja ili na drugi način, zajednički učine krivično djelo.

Kritičnom prilikom sva trojica optuženih su došli u stan Č. naoružani sa planom vršenja nasilja. Sasvim je logično da optužene prati svijest da im kao

napadačima može biti pružen otpor i da ih prati logična prognoza da sredstva za napad koja su ponijeli - pištolji i nož, mogu upotrijebiti, zbog čega ih uostalom i nose. Ni u krivično pravnom ni u društvenom smislu riječi oni se ne mogu pozivati na to da nose oružje kritičnom prilikom da bi se branili kao napadači. Njihovu zajedničku kriminalnu djelatnost kritičnom prilikom nesumnjivo prati i svijest da pod datim okolnostima prilikom ulaska u stan Č. i pri vršenju nasilja može lako doći do lišenja života nekog ili svih oštećenih, oni očigledno tu posledicu unaprijed prihvataju svaki za sebe kao svoju, bez obzira kako su oni podijelili radnje pri ulasku u stan - optuženi Č. se ustremio na Č.R. a optuženi M. i G. na Č.L. Između njihovih postupaka sa stanovišta nastale posledice u krivično pravnom smislu postoji nesumnjiva uzročno posledična veza, jer kod datih utvrđenih okolnosti njihovog napada, postupanje optuženog Č. je uslovljeno postupanjem saoptuženih, bez radnji optuženih M. i G., optuženi Č. ne bi došao u priliku da liši života oštećenu. Saizvršilac ne mora obavezno učestvovati u samoj radnji izvršenja djela odnosno u konkretnom slučaju u samom aktu lišenja života, dovoljno je i takva njegova djelatnost koja pored radnje izvršenja, u cjelini posmatrano, dovodi do zabranjene posledice.

Nije kritičnom prilikom nakon postignutog dogovora o napadu na porodicu Č. optuženi Č. izvršio neko drugo krivično djelo (naprimjer, kradju, silovanje, ili neko drugo kriv. djelo), pa da se govori o tkz. pravnom ekcesu, to jest djelovanju mimo dogovora u pravcu izvršenja djela i da zbog toga saoptuženi kažu da njihova odgovornost ne postoji jer u pravcu izvršenja takvih djela nije bilo dogovora. Naprotiv, optuženi Č. je lišio života Č. R. uz upotrebu pištolja, a sva trojica su se dogovorili da naoružani upadnu u stan Č. radi vršenja nasilja, objektivno preduzimajući podijeljene uloge nakon ulaska u stan, ostvarujući svako svoju ulogu i ponaosob dali uzročno posledični, dakle značajni doprinos izvršenju ubistva.

U logičnoj vezi sa prednjim utvrđenjem je i ponašanje optuženog M.L. i G.M. nakon ubistva - njihovo baš kao i Č. danima skrivanje od policije, pošto su prethodno spalili kape koje su koristili pri izvršenju djela, sakupili i bacili čaure sa lica mjesta.

Kod naprijed navedenog stanja stvari optuženi M.L. i G.M. su postupali kao saizvršioци pri izvršenju krivično djela ubistva iz člana 30. stav 2. tačka 2. KZ RCG. Stoga je citiranim presudama Višeg suda u Podgorici, u oslobadjajućem dijelu i Vrhovnog suda RCG povrijedjen zakon - odredba čl.377. tač.1. Zakonika o krivičnom postupku, koja povreda postoji ako je Krivični zakon povrijedjen u pitanju da li je djelo za koje se optuženi goni krivično djelo.

Radnje optuženih M.L. i G.M su kriv.djelo za koje su optuženi i povreda zakona je upravo u tome što osporenim presudama Višeg i Vrhovnog suda oni nijesu oglašeni krivim.

Sa izloženih razloga uvažen je zahtjev za zaštitu zakonitosti i na osnovu člana 433. stav 2. ZKP odlučeno je kao u izreci, ne dirajući u pravosnažnost presude kojom su optuženi oslobodjeni od optužbe.

(Izreka i obrazloženje iz presude Vrhovnog suda RCG Kzz.br.2/2005 od 14.10.2005. godine)

KRIVIČNO PROCESNO PRAVO

ZAPISNIK O SJEDNICI VIJEĆA DRUGOSTEPENOG SUDA
(Čl.180. i 181. ZKP-a)

Drugostepeni sud je dužan da, u postupku odlučivanja po žalbi na odluku prvostepenog suda, sačini zapisnik o sjednici vijeća i da o vijećanju i glasanju sačini posebni zapisnik.

Iz obrazloženja:

„U odredbi čl.180. st.1. ZKP je propisano da će sud o svakoj radnji preduzetoj u toku krivičnog postupka sastaviti zapisnik istovremeno sa preduzimanjem radnje, a ako to nije moguće, onda neposredno poslije toga. U članu 181. st.1. i 2. ZKP je navedeno šta sve treba da sadrži zapisnik o preduzetoj radnji suda, dok je u čl.187. st.1. do 4. ZKP propisano da će sud o vijećanju i glasanju sastaviti posebni zapisnik, koji će se zatvoriti u poseban omot.

U konkretnom slučaju u spisima predmeta postoji samo zapisnik o sjednici vijeća drugostepenog suda održanoj dana 11.10.2005. godine, koji sadrži podatke koji se odnose na predmet sjednice vijeća, izlaganje sadržine spisa prvostepenog suda i žalbe, kao i sadržaj zapisnika o vijećanju i glasanju.

Prema tome, drugostepeni sud je u postupku odlučivanja po žalbi izjavljenoj protiv odluke prvostepenog suda bio dužan da o sjednici vijeća sačini zapisnik u smislu odredbi čl.180. i čl.181. st.1. i 2. ZKP, a da o vijećanju i glasanju sačini posebni zapisnik, kako je to predviđeno u članu 187. st.1. do 4. ZKP i da taj zapisnik zatvori u poseban omot, koji će biti sastavni dio spisa predmeta drugostepenog suda.

Kako je osnovan zahtjev Vrhovnog držanog tužioca a imajući u vidu povrede Zakonika o krivičnom postupku od strane drugostepenog suda u postupku odlučivanja po žalbi, po ocjeni ovog suda, zahtjev za zaštitu zakonitosti podignut je na štetu okrivljenih jer je upravljen protiv rješenja kojim se odbacuje optužni predlog zbog nepostojanja elemenata krivičnog djela u pitanju, pa je ovaj sud u smislu čl.433. st.2. ZKP utvrdio samo da postoji povreda zakona ne dirajući u pravosnažnu odluku. Stoga, nije bilo mjesta ukidanju drugostepene odluke, kako se to neosnovano predlaže u zahtjevu za zaštitu zakonitosti, već samo konstatovanje povreda zakona, čime se isključuje mogućnost ukidanja rješenja drugostepenog suda u smislu člana 433. stav 1. ZKP.

Sa iznijetih razloga, ovaj sud je uvažio zahtjev za zaštitu zakonitosti i na osnovu čl.433. st.2. ZKP, odlučio kao u izreci ove presude, ne dirajući u pravosnažno rješenje Višeg suda u Bijelom Polju Kž.br.362/05 od 11.10.2005. godine.“

(Presuda Vrhovnog suda RCG, Kzz.br.2/2006 od 08.02.2006. godine)

IUDEX SUSPECTUS – OBAVEZNO IZUZEĆE SUDIJE
(Čl.38. ZKP-a)

Učestvovanje sudije kao člana vijeća drugostepenog suda u postupku donošenja odluke nižeg suda, predstavlja bitnu povredu krivičnog postupka.

Iz obrazloženja:

„Vrhovni državni tužilac Republike Crne Gore podigao je zahtjev za zaštitu zakonitosti protiv presude Višeg suda u Bijelom Polju Kž.br.260/05 od 13.06.2005. godine, zbog bitne povrede odredaba krivičnog postupka iz čl.376. st.1. tač.2. u vezi čl.38. tač.5. ZKP. U zahtjevu se navodi da je u donošenju drugostepene presude Kž.br.260/05 od 13.06.2005. godine, kojom su odbijene žalbe Osnovnog državnog tužioca u Bijelom Polju i Nacionalnog praka «Durmitor» kao neosnovane i potvrđena presuda Osnovnog suda u Bijelom Polju K.br.451/03 od 14.10.2004. godine učestvovao sudija S.A, koji shodno čl.38. tač.5. ZKP, nije mogao učestvovati u vijeću, jer je kao predsjednik vijeća u istom predmetu učestvovao u donošenju presude nižeg suda – Osnovnog suda u Bijelom Polju K.br.466/2002 od 05.03.2003. godine, kojom su optuženi oglašeni krivim i osudjeni, zbog krivičnog djela nezakoniti lov iz čl.137. st.4. KZ RCG, čime je učinjena bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz čl.376. st.1. tač.2. u vezi čl.38. tač.5. ZKP. Predloženo je da ovaj sud zahtjev uvaži i utvrdi da je presudom Višeg suda u Bijelom Polju povrijedjen zakon.

Ovaj sud je razmotrio spise predmeta i ocijenio razloge iznijete u zahtjevu za zaštitu zakonitosti, pa je našao:

Zahtjev je osnovan.

Prema čl.38. tač.3. ZKP sudija ili sudija porotnik ne može vršiti sudijsku dužnost, ako je u istom predmetu učestvovao u donošenju odluke nižeg suda ili ako je u istom sudu učestvovao u donošenju odluke koja se pobija žalbom.

Iz spisa predmeta se utvrđuje da je u donošenju drugostepene presude Kž.br.260/05 od 13.06.2005. godine, kao član vijeća, učestvovao sudija S.A, koji je u istom predmetu učestvovao u donošenju odluke nižeg – prvostepenog suda K.br.466/02 od 05.03.2003. godine, čime je učinjena bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz čl.376. st.1. tač.2. u vezi čl.38. tač.5. ZKP, jer je u donošenju drugostepene presude učestvovao sudija koji se morao izuzeti, našta se i zahtjevom za zaštitu zakonitosti osnovano ukazuje.

Sa iznijetih razloga, ovaj sud je uvažio zahtjev za zaštitu zakonitosti i odlučio kao u izreci ove presude, na osnovu čl.433. st.1. ZKP, ne dirajući u presudu Višeg suda u Bijelom Polju Kž.br.260/05 od 13.06.2005. godine, kojom je potvrđena presuda Osnovnog suda u Bijelom Polju K.br.451/03 od 14.10.2004. godine.“

(Presuda Vrhovnog suda RCG, Kz.br.17/2005 od 28.12.2005. godine)

OCJENA I SUKOB NADLEŽNOSTI
(Čl.35-37. Zakonika o krivičnom postupku i čl.26. Zakona o sudovima)

Korišćenje instituta sukoba nadležnosti ne može biti pravni put odnosno pravno sredstvo za otklanjanje povreda postupka.

Prema Zakonu o sudovima i procesnom krivičnom zakoniku nije moguć sukob nadležnosti između prvostepenog i instacionog suda.

Vrhovni sud rješava samo sukobe nadležnosti između sudova raznih vrsta na teritoriji Republike.

P R E S U D A

Zahtjev za zaštitu zakonitosti se uvažava i preinačava rješenje Vrhovnog suda RCG Kr.br.2/2006 od 03.02.2006. godine, tako što se predlog za rješavanje sukoba nadležnosti predsjednika vijeća Višeg suda u Podgorici odbacuje.

O b r a z l o ž e n j e

Rješenjem Vrhovnog suda RCG Kr.br.2/2006 od 03.02.2006. godine, na osnovu člana 37. stav 1. Zakonika o krivičnom postupku, odlučeno je da je za sudjenje u krivičnom predmetu protiv optuženog V.D, zbog krivičnog djela teške tjelesne povrede iz člana 36. stav 3. u vezi stava 1. KZ RCG stvarno i funkcionalno nadležan Apelacioni sud RCG da održi glavni pretres i presudi u ovoj krivičnoj stvari.

Protiv ovog rješenja Vrhovni državni tužilac podnio je zahtjev za zaštitu zakonitosti zbog povrede člana 37. stav 1. Zakonika o krivičnom postupku u vezi člana 26. Zakona o sudovima i bitne povrede odredaba krivičnog postupka iz člana 376. stav 1. tačka 11. Zakonika o krivičnom postupku. U zahtjevu se tvrdi da je pogrešan zaključak Vrhovnog suda RCG da se u ovom predmetu radi o sukobu stvarne nadležnosti između Višeg suda u Podgorici i Apelacionog suda RCG, da taj sukob nije moguć s obzirom na pravnu prirodu stvarne nadležnosti i sukoba nadležnosti. Predlaže se da se uvaži zahtjev za zaštitu zakonitosti i da se pobijano rješenje ukine.

Nakon razmatranja spisa predmeta ovaj sud je našao da je zahtjev za zaštitu zakonitosti osnovan.

Postupak donošenja rješenja Vrhovnog suda RCG, koje se pobija podnijetim zahtjevom za zaštitu zakonitosti, uslovile su sledeće činjenice:

Da je rješenjem Vrhovnog suda RCG Kž.br.208/2004 od 24.12.2004. godine ukinuta presuda Višeg suda u Podgorici K.br.10/2003 od 19.02.2004. godine i predmet vraćen prvostepenom sudu na ponovni postupak.

Da je u ponovnom postupku Viši sud u Podgorici donio presudu K.br.212/2004 od 22.04.2005. godine, koja je ponovo ukinuta rješenjem

Apelacionog suda KŽ.br.228/2005 od 15.12.2005. godine i predmet vraćen prvostepenom, dakle Višem sudu u Podgorici na ponovni postupak.

Da je od strane predsjednika vijeća - sudije Višeg suda u Podgorici dostavljen Vrhovnom sudu podnesak koji je naslovljen kao zahtjev za rješavanje sukoba nadležnosti, sa tvrdnjom da je Apelacioni sud prilikom odlučivanja po žalbi postupio protivno odredbi člana 385. stav 1. Zakonika o krivičnom postupku, jer je morao da održi pretres i donese odluku kada je našao da prvostepenu presudu treba ukinuti a ne da vraća predmet Višem sudu na ponovni postupak. U tom pravcu je stavljen predlog Vrhovnom sudu RCG da riješi sukob nadležnosti i da odredi da je Apelacioni sud stvarno nadležan da održi glavni pretres i donese odluku u predmetnoj krivičnoj stvari.

U ovoj stvari, po nalaženju ovoga vijeća, nije riječ o sukobu nadležnosti.

Nastali spor je posledica pogrešne primjene određenih procesnih odredbi i procesnih instituta kako od strane Apelacionog suda RCG, tako i predsjednika vijeća Višeg suda u Podgorici, i konačno pogrešne primjene procesnog zakona od strane Vrhovnog suda RCG, koji se upustio u rješavanje krivično procesno nepostojećeg sukoba nadležnosti.

Nije sporno da je sa početnih zakonskih krivično procesnih pozicija o stvarnoj nadležnosti, Viši sud u Podgorici stvarno nadležan da rješava krivičnu stvar koja je predmet konkretne optužnice i da je Apelacioni sud RCG stvarno nadležan da rješava žalbu u toj stvari izjavljenoj protiv presude Višeg suda u Podgorici.

Time je nesporna stvarna nadležnost prvostepenog i drugostepenog suda u konkretnoj krivičnoj stvari i time se iscrpljuje pitanje njihove stvarne nadležnosti, i zbog toga ni po Zakonu o sudovima ni po Zakoniku o krivičnom postupku pravno nije moguć sukob stvarne nadležnosti. Sukob nadležnosti se može javiti između prvostepenih sudova i samo se može pretpostaviti mogućnost sukoba nadležnosti između dva drugostepena suda, ali između prvostepenog i drugostepenog suda nije moguć sukob nadležnosti.

Sasvim odvojeno i nezavisno pitanje od pitanja stvarne nadležnosti i to pitanje treba razdvojiti od stvarne nadležnosti, je pitanje tumačenja i primjene krivično procesnih odredbi, odnosno pravila krivične procedure, kako od strane prvostepenog tako i drugostepenog suda. Eventualne povrede postupka, kako prvostepenog tako i drugostepenog suda, mogu se ispravljati jedino upotrebom redovnih i vanrednih pravnih sredstava - drugi pravni put koji bi bio pravnovaljan - ne postoji. Stoga, načelno govoreći, mora se poći od toga da i nezakonita sudska odluka koja je pravosnažna djeluje i obavezuje kao da je zakonita, sve dok se ona ne ukloni iz pravnog poretka, ali samo korišćenjem zakonom predviđenih pravnih sredstava.

Po nalaženju ovoga vijeća, Apelacioni sud RCG, kao drugostepeni, je imao prilikom rješavanja žalbe dvije odlučne činjenice:

Prva, da se pred tim sudom, kao drugostepenim, po drugi put rješava žalba u istom predmetu, i druga, da je pri rješavanju žalbe našao da postoje razlozi za ukidanje prvostepene presude. Pri ovim činjenicama postojala je

kongentna obaveza toga suda da održi pretres, - a ne da ukida presudu i predmet vraća prvostepenom sudu na ponovni postupak, a ovo na osnovu člana 385. stav 1. Zakonika o krivičnom postupku.

Odredba čl.385. st.1. je jasna i određena i ne sadrži elemenat koji bi dozvoljavao njenu relativizaciju, ni u vezi sa drugim procesnim odredbama, i ona je potencirana i u završnoj rečenici čl.397. st.1. Zakonika o krivičnom postupku.

Ukidno rješenje Apelacionog suda RCG Kž.br.228/2005 od 15.12.2005. godine u obrazloženju ne sadrži ni riječi o pitanju primjene člana 385. st.1. Zakonika o krivičnom postupku, tj. ne daje razloge zbog čega ovaj sud nije održao pretres kada je našao da presudu treba ukinuti, koji razlozi su mogli biti dati s obzirom na obavezu drugostepenog suda iz člana 400. stav 1. do 3. Zakonika o krivičnom postupku.

Pri odsustvu razloga u rješenju Apelacionog suda RCG u odnosu na ovo važno pitanje, mogu se pretpostaviti bar dvije mogućnosti. Prva pretpostavka je, da je Apelacioni sud ispustio iz vida odredbu člana 385. stav 1., i druga, da je imao u vidu ovu odredbu pa je našao da nije nužno njeno komentarisanje u obrazloženju, ali je protumačio ovu odredbu na određeni, očigledno pogrešan način. Naime, u ovoj drugoj pretpostavljenoj alternativni, moguće je da je Apelacioni sud smatrao da taj sud treba da ranije ukine presudu da bi sledeći put po žalbi u istom predmetu moglo doći do primjene člana 385. stav 1. Zakonika o krivičnom postupku a ovo s obzirom na činjenicu da je u konkretnom slučaju Vrhovni sud kao drugostepeni ukinuo raniju presudu Višeg suda. Eventualno takvo pretpostavljeno tumačenje, nema uporišta u odredbi člana 385. stav 1. Zakonika o krivičnom postupku, jer ova odredba sasvim određeno ima u vidu samo drugostepeni sud, a imajući u vidu vrijeme donošenja ranije odluke Vrhovnog suda bez uticaja je odredba člana 570. na obavezu primjene člana 385. stav 1. Zakonika o krivičnom postupku.

Sa druge strane, nakon ukidanja prvostepene presude, prvostepeni sud je dužan da izvede sve procesne radnje i raspravi sva sporna pitanja na koja je ukazao drugostepeni sud u ukidnoj odluci (član 402. stav 3. Zakonika o krivičnom postupku). To je zakonska obaveza prvostepenog suda pa i kada se prvostepeni sud (predsjednik vijeća) ne slaže sa drugostepenom odlukom.

Apelacioni sud RCG, u ukidnom rješenju ni jednom riječju ne pominje nadležnost kao spornu da bi predsjednik vijeća Višeg suda stavio predlog kojim inicira "sukob nadležnosti", jer sukoba nadležnosti nema, jedino ima mišljenje, odnosno stav predsjednika vijeća Višeg suda da je Apelacioni sud RCG povrijedio odredbu člana 385. stav 1. Zakonika o krivičnom postupku. Ni posredno ni neposredno ni pretpostavljeno, ne može se poći od toga da se sa ukidanjem prvostepene presude Apelacioni sud oglasio stvarno nenadležnim, a samo zbog činjenice što nije primijenio odredbu člana 385. st.1. Zakonika o krivičnom postupku, da bi predsjednik vijeća prvostepenog suda inicirao sukob stvarne nadležnosti.

Korišćenje instituta sukoba nadležnosti iz člana 35. do 37. ZKP ne može biti pravni put, odnosno pravno sredstvo za otklanjanje povreda postupka, jer ne treba ispustiti iz vida da je odredba iz člana 385. stav 1. samo jedna od

niza odredbi Zakonika o krivičnim postupku kojim se reguliše postupak po žalbi od čl. 382. do čl.401., i svaka od tih odredbi potencijalno može biti povrijedjena.

Rješenjem Vrhovnog suda RCG čija se zakonitost osporava zahtjevom za zaštitu zakonitosti, Vrhovni sud RCG se upustio u rješavanje krivično procesno nepostojećeg sukoba nadležnosti, određujući "da je Apelacioni sud stvarno nadležan da održi glavni pretres i donese odluku", i pri tome po nalaženju ovoga vijeća, nije sagledao sledeće moguće okolnosti, koje bi se mogle pojaviti u daljem toku postupka.

To je okolnost, da je već donešena odluka Apelacionog suda kojom je riješena žalba, pri čemu se u pobijanom rješenju Vrhovnog suda ne daje ni sugestija kako da u daljem toku postupka paralelno pravno egzistiraju, ukidno rješenje Apelacionog suda i rješenje kojim se naknadno nalaže istom sudu održavanje pretresa, pri čemu se ne vidi koji je to put uklanjanja iz pravnog poretka ukidnog rješenja Apelacionog suda a koji bi bio predviđen krivičnom procedurom, što je istovremeno i posledica činjenice da procesni zakon nije predvidio ovakvu krivično procesnu situaciju zbog pravne nemogućnosti da dodje do sukoba nadležnosti između prvostepenog i instancionog suda, čije nadležnosti su sasvim jasno određene zakonom o sudovima. Osim toga, postojala bi potencijalna mogućnost da pri ponovnom odlučivanju po žalbi, eventualno izmijenjeni sastav vijeća ili čak ranije vijeće, što je legitimna posledica vijećanja i glasanja, dodje do drugojačijeg činjeničnog i pravnog vidjenja sporne stvari prilikom rješavanja žalbe, pa da Apelacioni sud u ponovnom postupku odbije žalbu, čime bi u spisima predmeta tada postojale dvije odluke o istoj stvari povodom iste žalbe, ranija ukidna i naknadna odluka kojom se odbija žalba. I upravo ova mogućnost pokazuje da ne postoji sukob nadležnosti, jer da je Apelacioni sud odbio žalbu tada nebi bilo spora o njegovoj stvarnoj nadležnosti, a pošto je ukinuo presudu pojavio se spor.

Institut stvarne nadležnosti, kao i svaki drugi procesni institut ne može se samo djelimično i sektorski primjenjivati, već se mora primjenjivati u svojoj ukupnosti. Ne može sud biti stvarno nadležan ako odbije žalbu a nenadležan ako presudu ukine, a ako je u postupku ukidanja prvostepene presude povrijedjena neka odredba procesnog zakona, kao što je povrijedjeno u konkretnom slučaju neprimjenom člana 385. st.1. ZKP, takva povreda postupka može se otklanjati u daljem toku postupka samo korišćenjem zakonom predviđenih pravnih sredstava.

Kako u izreci tako i obrazloženju pobijanog rješenja Vrhovnog suda, navodi se da je Apelacioni sud i "funkcionalno" nadležan, pa upotreba funkcionalne nadležnosti ništa ne pomaže, jer funkcionalnu nadležnost ne poznaje Zakonik o krivičnom postupku i ovaj pravni termin je samo teoriska podloga za razlikovanje poslova unutar jednog stvarno i mjesno nadležnog suda ili drugog organa.

Po nalaženju ovog vijeća, Vrhovni sud RCG je prispjeli podnesak predsjednika vijeća Višeg suda, mogao pravno shvatiti na dva načina. Prvi, da podnesku da pravni značaj određene izjave ili saopštenja u smislu člana 177. stav 1. ZKP ili pak prosečnim pravilima nepredviđene pritužbe na odluku

drugostepenog suda, i da dopisom, dakle administrativnim putem obavijesti predsjednika vijeća Višeg suda da se u konkretnom slučaju ne radi o sukobu nadležnosti, i drugu mogućnost, da donese formalno rješenje kojim bi se tako postavljeni predlog odbacio kao nedozvoljen. U tom rješenju bi se ukazalo da Zakon o sudovima nije predvidio mogućnost da se pojavi spor oko stvarne nadležnosti kako se on faktički pojavio u konkretnom slučaju, između suda koji odlučuje u prvostepenoj nadležnosti i suda koji odlučuje u drugostepenoj nadležnosti, i da na osnovu člana 26. Zakona o sudovima Vrhovni sud RCG rješava samo sukobe nadležnosti između sudova raznih vrsta na teritoriji republike, izuzev kada je određena nadležnost nekog drugog suda, sa ukazivanjem da u daljem toku postupka Viši sud postupi saglasno odredbi čl.402. Zakonika o krivičnom postupku i sprovede prvostepeni postupak saglasno ukidnim razlozima iz rješenja Apelacionog suda.

Pošto se zahtjevom za zaštitu zakonitosti osnovano ukazuje da je pobijanim rješenjem Vrhovnog suda RCG povrijeđen zakon - odredba člana 37. stav 1. Zakonika o krivičnom postupku u vezi člana 26. Zakona o sudovima, ovaj sud je uvažavajući zahtjev, sa napred izloženih razloga našao, da priroda stvari nameće potrebu da se pobijano rješenje Vrhovnog suda RCG preinači zbog naprijed izloženih razloga, kako je to određeno u izreci ove presude, da bi se na taj način otklonilo istovremeno paralelno pravno dejstvo dvije međusobno nespojive odluke - odluke Apelacionog suda kojom je ukinuta prvostepena presuda Višeg suda u Podgorici i odluke Vrhovnog suda RCG kojom je naloženo Apelacionom sudu održavanje pretresa. Pri ovome, ovaj sud je imao u vidu da preinačenje pobijanog rješenja nije na štetu okrivljenog, jer se mora poći od toga da je interes svih učesnika u postupku pa i optuženog da se postupak sprovede po zakonu u smislu člana 2. Zakonika o krivičnom postupku.

Sa izloženih razloga a na osnovu člana 433. st.1. ZKP-a, odlučeno je kao u izreci.

(Izreka i obrazloženje iz presude Vrhovnog suda RCG Kzz.br.12/2006, od 04. 07. 2006 godine)

USLOVI ZA AMNESTIJU OSUDJENIH LICA
(Čl.2. st.1. tač.3. Zakona o amnestiji lica osuđenih za krivična djela propisana
zakonima Republike Crne Gore)

**Amnestija se ne odnosi na lica protiv kojih je naredjeno izdavanje
potjernice zbog nejavljanja na izdržavanje kazne zatvora ili bjekstva sa
izdržavanja kazne zatvora.**

Iz obrazloženja:

„Članom 2. st.1. tač.3. Zakona o amnestiji lica osuđenih za krivična djela propisana zakonima Republike Crne Gore je propisano da se amnestija ne odnosi na lica protiv kojih je, do dana stupanja na snagu ovog zakona, naredjeno izdavanje potjernice zbog nejavljanja na izdržavanje kazne zatvora ili zbog bjekstva sa izdržavanja kazne zatvora.

Iz spisa predmeta se utvrđuje da je osuđeni B. E. po potjernici dana 8. 08. 2004. godine pronađen i priveden u Zavod za izvršenje krivičnih sankcija u Podgorici radi izdržavanja kazne zatvora po pravosnažnoj presudi Višeg suda u Bijelom Polju K. br. 41/02 od 14.10.2002.godine, te da je nakon toga naredba za izdavanja potjernice povučena dana 27.09.2004. godine.

Imajući u vidu da je osuđeni izdržavanje kazne zatvora po navedenoj presudi započeo dana 08.08.2004. godine, te da je nakon toga naredba za izdavanje potjernice za osuđenim povučena dana 27.09.2004. godine, dakle, prije stupanja na snagu Zakona o amnestiji lica osuđenih za krivična djela propisana zakonima Republike Crne Gore, pravilna je odluka drugostepenog suda da su ispunjeni zakonski uslovi iz člana 1. navedenog Zakona za amnestiju osuđenog po naznačenoj presudi.

Prema članu 2. st.1. tač.3. Zakona o amnestiji lica osuđenih za krivična djela propisana zakonima Republike Crne Gore, osuđeni ne bi imao pravo na amnestiju jedino u slučaju da do stupanja na snagu ovog zakona, nakon naredbe za izdavanje potjernice, nije stupio na izdržavanje kazne zatvora. Međutim, kako je osuđeni po potjernici pronađen i priveden na izdržavanje kazne zatvora u Zavod za izvršenje krivičnih sankcija u Podgorici i da je nakon toga naredba za izdavanje potjernice povučena prije stupanja na snagu Zakona o amnestiji lica osuđenih za krivična djela propisana zakonima Republike Crne Gore, to su se, i po ocjeni ovog suda, stekli zakonski uslovi za amnestiju osuđenog po navedenoj presudi, o čemu su u pobijanom rješenju dati dovoljni i valjani razlozi koje prihvata i ovaj sud.

Stoga, pobijanim rješenjem nije povrijeđen Zakon o amnestiji lica osuđenih za krivična djela propisana zakonima Republike Crne Gore, niti su učinjene povrede odredaba Zakonika o krivičnom postupku iz čl. 376. st.1. tač.11. i člana 378. st.1. ZKP, kako se to neosnovano ističe u zahtjevu za zaštitu zakonitosti.“

(Presuda Vrhovnog suda RCG, Kzz.br.15/2006 od 04.10.2006. godine)

PROCESNO - PRAVNE POSLJEDICE NEDOSTAVLJANJA SPISA
PREDMETA DRUGOSTEPENOG SUDA NADLEŽNOM DRŽAVNOM
TUŽIOCU
(Čl.456. st.2. i čl.376. st.2. ZKP)

Sudskim postupkom koji je prethodio donošenju drugostepene odluke, zbog nedostavljanja spisa predmeta nadležnom državnom tužiocu od strane drugostepenog suda, u postupku po žalbi, povrijeđen je zakon.

Iz obrazloženja:

„Prema članu 456. stav 2. ZKP, predsjednik vijeća drugostepenog suda je dužan da u skraćenom postupku, prije sjednice vijeća, dostavi spise predmeta nadležnom državnom tužiocu koji može podnijeti svoj pisani predlog ukoliko se radi o krivičnom djelu za koje se postupak vodi po njegovom zahtjevu.

Iz spisa predmeta se utvrđuje da je postupak protiv okrivljenih J.S. i B.Ž. vođen na osnovu optužnog predloga Osnovnog državnog tužioca u Nikšiću, zbog krivičnog djela zlostavljanje u vršenju službe iz člana 48. KZ RCG, za koje djelo su i oglašeni krivim presudom Osnovnog suda u Nikšiću K.br.415/98 od 12.02.1999. godine.

Takodje, iz spisa predmeta i interne dostavne knjige Višeg suda u Podgorici se vidi da predsjednik vijeća drugostepenog suda, prije sjednice vijeća, nije dostavio spise predmeta nadležnom Višem državnom tužiocu, čime je Viši državni tužilac onemogućen da prije sjednice vijeća razmotri spise predmeta i stavi svoj pisani predlog. Prema tome, očigledno je da je sudskim postupkom koji je prethodio donošenju drugostepene presude povrijeđen zakon - član 456.st.2. ZKP, kako se to i zahtjevom za zaštitu zakonitosti osnovano ukazuje.

Sa iznijetih razloga, ovaj sud je uvažio zahtjev za zaštitu zakonitosti i odlučio kao u izreci ove presude, na osnovu člana 433. stav 1. ZKP, ne dirajući u presudu Višeg suda u Podgorici Kž.br.330/2002 od 16.07.2004. godine, kojom je preinačena presuda Osnovnog suda u Nikšiću K.br.415/98 od 12.02.1999. godine u pogledu pravne ocjene krivičnog djela u pitanju.“

(Presuda Vrhovnog suda RCG, Kzz.br.7/2006 od 26.04.2006. godine)

GRADJANSKO PRAVO

OBLIGACIONO PRAVO

NAKNADA ŠTETE ZBOG NEOSNOVANOG LIŠENJA SLOBODE
 - Uticaj krivične presude donijete u postupku po vanrednom pravnom lijeku, na
 gradjansko-pravni aspekt odgovornosti-
 (Čl.200. Zakona o obligacionim odnosima u vezi čl.558. Zakonika o krivičnom
 potupku)

Neosnovano lišenje slobode odnosno neosnovani pritvor, kao materijalno – pravni osnov naknade štete, u gradjansko pravnom smislu, cijeni se sa aspekta ishoda krivičnog postupka.

R J E Š E N J E

Ukidaju se presuda Osnovnog suda u Podgorici P.br.4/2005 od 27.07.2005. godine i presuda Višeg suda u Podgorici Gž.br.2390/2005 od 25.11.2005. godine i predmet vraća prvostepenom sudu na ponovno sudjenje.

O b r a z l o ž e n j e

Presudom Višeg suda u Podgorici Gž.br.2390/2005 od 25.11.2005. godine, odbijene su žalbe stranaka kao neosnovane, a potvrđena presuda Osnovnog suda u Podgorici P.br.4/2005 od 27.07.2005. godine, kojom je odlučeno:

"Djelimično se usvaja tužbeni zahtjev, pa se obavezuje tužena da iz osnova naknade nematerijalne štete na ime duševnih bolova zbog povrede ugleda, časti i slobode usled neosnovanog lišenja slobode isplati tužiocu iznos od 474.000,00 €, sa pripadajućom kamatom počev od 27.07.2005. godine, pa do konačne isplate, u roku od 15 dana, po pravosnažnosti presude pod prijetnjom izvršenja.

Obavezuje se tužena da tužiocu naknadi troškove postupka u izosu od 497 €, u roku od 15 dana, po pravosnažnosti presude, pod prijetnjom izvršenja.

Odbija se kao neosnovan tužbeni zahtjev mimo dosudjenog iznosa iz stava I izreke, kojim je tužilac tražio da se tužena obaveže da mu na ime naknade nematerijalne štete po osnovu duševnih bolova zbog povrede slobode, časti i ugleda, usled neosnovanog lišenja slobode isplati iznos od još 4.526.000 €".

Protiv označene drugostepene presude stranke su blagovremeno izjavile reviziju zbog pogrešne primjene materijalnog prava.

Tužilac revizijom pobija drugostepenu presudu u dijelu kojim je potvrđen odbijajući dio prvostepene presude. Predlaže da ovaj sud u označenom dijelu preinači nižestepene presude i tužbeni zahtjev usvoji. Troškove sastava revizije traži po AT.

Tuženi revizijom pobija drugostepenu presudu u dijelu kojim je potvrđen usvajajući dio prvostepene presude. Predlaže da ovaj sud u označenom dijelu preinači nižestepene presude i tužbeni zahtjev odbije.

Povodom revizije tuženog tužilac je izjavio odgovor, kojim negira sve navode iste i predlaže da ovaj sud reviziju odbije kao neosnovanu.

Odgovor na reviziju tužioca nije podnijet.

Po razmatranju spisa predmeta, ovaj sud je ispitao pobijanu presudu u smislu odredbe čl.401. ZPP, pa je našao da su zbog pogrešne primjene materijalnog prava relevantne činjenice ostale nepotpuno utvrđjene.

Predmet spora u ovoj pravnoj stvari je zahtjev tužioca za naknadu neimovinske štete na ime pretrpljenih duševnih bolova zbog neosnovanog lišenja slobode odnosno zbog neosnovanog pritvora u periodu od 05.03.1995. godine do 29.01.2003. godine. Osnov postavljenog tužbenog zahtjeva je pravosnažna presuda Višeg suda u Podgorici K.br.42/99 od 29.01.2003. godine, kojom su tužilac i G.M. oslobođeni od optužbe da su kao saizvršioци sa optuženim Č.Ž. izvršili krivično djelo ubistva iz čl.30. st.2. tač.2. KZ RCG.

Polazeći od označene oslobađajuće krivične presude kao nespornog pravnog osnova za naknadu prvostepeni sud nalazi da je zahtjev za naknadu tražene štete osnovan i svoju odluku temelji na odredbama čl.554. do 556. Zakonika o krivičnom postupku, a tužiocu dosudjuje naknadu po označenom osnovu u iznosu od 474.000,00 €, dok u preostalom dijelu (za iznos od 4.526.000 €), zahtjev odbija kao neosnovan.

Drugostepeni sud je prihvatio utvrđenje i zaključak prvostepenog suda.

Međutim, iz revizije tuženog se utvrđuje da je Vrhovni sud Republike Crne Gore odlučujući po zahtjevu za zaštitu zakonitosti Vrhovnog državnog tužioca Ktz.br.58/04 od 18.03.2005. godine, donio presudu Kzz.br.2/2005 od 14.10.2005. godine, kojom je uvažio zahtjev, pa je utvrdio da je presudama Višeg suda u Podgorici K.br.42/99 od 29.01.2003. godine, u oslobađajućem dijelu i Vrhovnog suda RCG Kž.br.130/2004 od 12.10.2004. godine povrijeđen zakon – čl.377. tač.1. Zakonika o krivičnom postupku RCG. Iz iste presude se utvrđuje da je Vrhovni sud zaključio da su optuženi M.L. i G.M. saizvršioци pri izvršenju krivičnog djela stavljenog im na teret optužnicom – krivično djelo ubistva iz čl.30. st.2. tač.2. KZ RCG zajedno sa optuženim, sada osuđenim Č.Ž. Ta presuda je donijeta s pozivom na odredbu čl.433. st.2. ZKP, ne dirajući u pravosnažnost presude kojom su optuženi oslobođeni od optužbe.

Po ocjeni ovog suda presuda Vrhovnog suda RCG Kzz.br.2/2005 od 14.10.2005. godine, koja je donijeta po zahtjevu za zaštitu zakonitosti Vrhovnog državnog tužioca, kao vanrednom pravnom lijeku u konkretnom krivičnom postupku je deklarativnog karaktera u okviru tog postupka i posljedica je ograničavajućih zakonskih načela u tom postupku (*reformatio in peius*). Međutim, ista presuda sa aspekta građansko pravne odgovornosti mora se šire tumačiti. Ovo tim prije što je pravni osnov za naknadu štete u konkretnom slučaju, kao vida građansko pravne odgovornosti, prema čl.200. Zakona o obligacionim odnosima u neosnovanom lišenju slobode, odnosno u neosnovanom pritvoru, kao jednom od slučajeva neosnovanog lišenja slobode, kojeg predviđa odredba čl.558. st.1. Zakonika o krivičnom postupku RCG.

Dakle, da bi licu koje je provelo određeni period u pritvoru pripadalo pravo na naknadu štete u građansko pravnom smislu potrebno je utvrditi da li je

prитvor bio neosnovan. Zakonska je pretpostavka u smislu odredbe čl.558. st.1. da je pritvor neosnovan ukoliko je lice koje je bilo pritvoreno pravosnažnom presudom oslobođeno od optužbe. Ta pretpostavka se može obarati i u postupku po vanrednim pravnim lijekovima, jer i taj dio je u sklopu krivičnog postupka i isti se u krajnjem mora podvesti pod ishod tog postupka. Stoga bi, sa aspekta pravilne primjene odredbi čl.558. st.1. Zakonika o krivičnom postupku RCG i čl.200. Zakona o obligacionim odnosima po kojima se predmetni spor ima rješavati bilo nužno ispitati da li je pritvor bio osnovan, a osnovanost pritvora se cijeni sa aspekta ishoda krivičnog postupka.

Pošto iz navoda revizije tuženog proizilazi da je ishod krivičnog postupka drugačiji od onog kako su cijenjivali nižestepeni sudovi, to je doveden u pitanje i njihovog zaključak da je pritvor tužioca u označenom periodu bio neosnovan, te proizilazi da su zbog pogrešne primjene materijalnog prava od strane nižestepeni sudova relevantne činjenice nepotpuno utvrđene, pa je ovaj sud morao ukinuti nižestepene presude i predmet vratiti prvostepenom sudu na ponovno sudjenje.

U ponovnom postupku sud će cijeliti osnovanost pritvora tužioca sa aspekta ishoda krivičnog postupka i po zahtjevu za zaštitu zakonitosti podignutog protiv presude Vrhovnog suda RCG Kž.br.130/2004 od 12.10.2004. godine, a cijeneći uticaj presude Vrhovnog suda RCG Kzz.br.2/2005 od 14.10.2005. godine, u kontekstu osnova za naknadu tražene štete. Tek nakon toga sud će biti u mogućnosti da pravilno primijeni odredbe čl.558. st.1. Zakonika o krivičnom postupku RCG i čl.200. Zakona o obligacionim odnosima zakonito odluči o tužbenom zahtjevu.

Sa iznijetih razloga, odlučeno je kao u izreci saglasno odredbi člana 410. st.2. Zakona o parničnom postupku RCG.

(Izreka i obrazloženje iz rješenja Vrhovnog suda RCG, Rev.br.41/2006 od 10.03.2006. godine)

VISINA NAKNADE NEMATERIJALNE ŠTETE
- Neosnovani pritvor i medijske informacije -
(Čl.200. Zakona o obligacionim odnosima u vezi čl.558. Zakonika o krivičnom postupku)

Visina naknade nematerijalne štete mora biti srazmjerna i adekvatna njenoj prirodi i svrsi.

Razložno interesovanje javnosti i medijske informacije nijesu okolnosti koje pogoduju visini naknade nematerijalne štete.

Smrt oca lica neosnovano lišenog slobode, kao elemenat i okolnost od značaja za odmjeravanje visine naknade neimovinske štete, mora biti u uzročno-posljedičnom odnosu sa određivanjem pritvora tom licu.

Iz obrazloženja

„Po razmotrenju spisa predmeta ovaj sud je ispitao pobijanu presudu pa je našao da je revizija djelimično osnovana, našavši da je nižestepenim presudama pogrešno primijenjeno materijalno pravo, a da u postupku koji je prethodio donošenju pobijane presude nije počinjena bitna povreda određaba parničnog postupka iz čl.367. ZPP-a, na čije postojanje, shodno članu 401. istog zakona, ovaj sud pazi po službenoj dužnosti.

U ovoj parničnoj stvari, nije sporno postojanje materijalno pravnog osnova (iustus titulus) odgovornosti tužene za naknadu predmetnog oblika nematerijalne štete usljed neosnovanog lišenja slobode tužioca, za naznačeni vremenski period, u smislu odredbe člana 200. Zakona o obligacionim odnosima. Međutim, oslanjajući se na potpuno i utvrđeno činjenično stanje i rezultate dokaznog postupka o odlučnim činjenicama relevantnim za odmjeravanje visine naknade nematerijalne štete, po istaknutom osnovu, nižestepeni sudovi su pogrešno primijenili materijalno pravo utvrđujući iznos naknade nematerijalne štete od 44.000,00 € koji je, u konkretnom slučaju, previsoko odmjeren i dosudjen, čime se pogoduje težnjama koje nijesu spojive sa njenom prirodom i namjenom, a što je u suprotnosti s odredbama člana 200. Zakona o obligacionim odnosima.

Prema odredbi stava 1. člana 200. Zakona o obligacionim odnosima, sud će, pored ostalog, i za slučajeve pretrpljenih duševnih bolova zbog povrede ugleda, časti i slobode ako nadje da okolnosti slučaja a naročito jačina bolova i straha i njihovo trajanje to opravdava, dosuditi pravičnu novčanu naknadu, a da prilikom odlučivanja o zahtjevu za naknadu i njenoj visini, vodi računa o značaju povrijedjenog dobra i cilju kome služi ta naknada, ali i o tome da se njome ne pogoduje težnjama koje nijesu spojive sa njenom prirodom i duštvenom svrhom (stav 2. istog zakona).

Presudom Osnovnog suda u Podgorici, K.br.2000/5408 od 31.03.2003. godine, okrivljeni Dj.R. koji je bio u pritvoru od 13.08.1995. - 15.07.2006. godine oslobodjen je optužbe da je kao službeno lice - šef smjene Zavoda za

izvršenje krivičnih sankcija, radnjama navedenim u izreci presude u periodu od 11-12.08.1995. godine izvršio krivično djelo protivzakonitog oslobađanja lica lišenog slobode (M.V. lišen slobode zbog krivičnog djela ubistva) iz člana 229. KZ RCG, jer nije dokazano da je, sa drugim saizvršiocima, izvršio krivično djelo za koje se optužuje (čl.350. st.1. tač.3. ZKP-a). Ovu presudu, u postupku po žalbi osnovnog tužioca, potvrdio je Viši sud u Podgorici, presudom Kž.br.992/03 od 15.02.2005. godine.

Pravilno stanovište nižestepeni sudovi o materijalnom pravnom utemeljenju tužbenog zahtjeva, da neosnovano pritvaranje predstavlja napad i ugrožavanje ličnih dobara tužioca - čast, ugled, pravo na slobodu što dovodi do trpljenja duševnih bolova čija jačina i trajanje je osnov za dosudjivanja naknade materijalne štete iz člana 200. st.1. Zakona o obligacionim odnosima, te objektivne i subjektivne okolnosti koje utiču na prirodu, težinu i trajanje psihičkih bolova izazvanih lišenjem slobode - nije dovedeno u vezu sa objektivnim i pravičnim elementima srazmjernog odmjeravanja visine naknade, kao jedinstvenog vida štete zbog povreda slobode i prava ličnosti iz čl.201. st.1. ZOO i koji imaju u vidu ne samo značaj povrijeđenog dobra, nego i cilj kome ta naknada služi - satisfakciju kojom se uspostavlja duševna ravnoteža narušena štetnom radnjom čime se postavljaju granice njene svrhe - da ne pogoduje težnjama koje nijesu spojive sa njenom prirodom i svrhom.

Kada učinilac krivičnog djela ubistva pobjegne sa izdržavanja kazne zatvora iz ustanove u kojoj izdržava kaznu, koja ustanova ima primarni zadatak da obezbjeđuje prisustvo takvog lica u zatvora, tada je sasvim razložno interesovanje šire društvene javnosti a time i štampe, za takav slučaj. Time je razložno i interesovanje o činjenici, ko su bili čuvari osudjenih lica, odnosno čijim propustima je došlo do bjekstva osudjenog. Činjenica je da je tužilac oslobođen optužbe, i činjenica je da je time nesporan osnov za naknadu štete. Međutim, razložno interesovanje javnosti i pisanje štampe o bjekstvu osudjenog, nije po nalaženju ovog suda, okolnost koja tako pogoduje tužiocu, da utiče na odmjeravanje visine štete, kako su tu okolnost sagledali nižestepeni sudovi i koja je uticala na dosudjenje visine nematerijalne štete.

Nadalje, ovaj sud ne prihvata stanovište nižestepeni sudova što činjenicu smrti oca tužioca, nakon izlaska tužioca iz pritvora, uzimaju kao jednu od odlučujućih činjenica koje utiču na visinu dosudjene štete, jer nema objektivnih podataka, koji bi se, inače, morali temeljiti na posebnoj medicinskoj ekspertizi, o postojanju uzročno posleđične veze između pritvora tužioca i smrti oca tužioca.

Zbog navedenog, a prihvatajući težinu i trajanje duševnih bolova tužioca, vrijeme boravka u pritvoru, štetne posljedice vezane za ličnost tužioca i njegov porodični život i ugled ovaj sud smatra da je visina od 44.000,00 €, koji su odmjerili i dosudili nižestepeni sudovi previsoko utvrđena i izvan elemenata srazmjernosti nematerijalne štete i njene visine te svrhe i prirode nematerijalne štete, pa je našao da je iznos od 22.000,00 € adekvatan, srazmjeran i odgovarajući prirodi ove stvari, koja ne može, bez obzira na njen krivično pravni aspekt, da apstrahuje građansko pravni pristup u ocjeni cjelokupnog

slučaja koji je povod i osnov nematerijalne štete, vodeći računa da je taj iznos u skladu sa prirodom i svrhom nematerijalne naknade štete - satisfakcije i uspostavljanja poremećene ravnoteže u psihi tužioca - član 201 ZOO.

Sa ovih razloga zahtjev tužioca za iznos naknade veći od dosudjenog se iskazuje kao noesnovan, pa je kao takav i odbijen.“

(Presuda Vrhovnog suda RCG, Rev.br.251/2006 od 26.09.2006.godine)

ODGOVORNOST ZA ŠTETU OD OPASNE STVARI
(Čl.174. Zakona o obligacionim odnosima)

Kad je šteta prouzrokovana službenim pištoljem, što je u vlasništvu pravnog lica, sa kojim je zadužen radnik takvog lica, koji je učinilac štetne radnje a pravno lice omogući da radnik bude u njegovom protivpravnom posjedu, tada odgovornost za pričinjenu štetu snosi pravno lice kao imaoc opasne stvari.

Iz obrazloženja

„U ovoj stvari nije sporno, da je tužilac, kao radnik tuženog kod koga je radio kao šef servisa u Hotelu „Topla“, dana 17.07.1994. godine, teško povrijeđen u restoranu pomenutog hotela, od strane K.D. takodje radnika tuženog, koji je u tužioca ispalio četiri hica iz službenog pištolja tuženog, od kojih su dva pogodila tužioca, nanoseći mu tešku tjelesnu povredu, uz oštećenje tankog crijeva na tri mjesta, rascjep velike vene i prostrelnu ranu u dijelu lijeve podkoljenice. Utvrđeno je i to da je pištolj iz koga je pucano pripadao tuženom, te da je služio njegovoj čuvarskoj službi. Tu službu u zimskom periodu, obavljali su radnici tuženog, među kojima i K.D. Međutim, takav radni zadatak prestajao im je početkom sezone, kada su objekte tuženog obezbjeđivali čuvari, dok su radnici tuženog koji su u toku zime obavljali čuvarsku službu, nastavljali sa poslom na koje su i bili primljeni u radni odnos. Prema tome, u vrijeme štetnog događaja koji se dogodio u vrijeme ljetnje sezone, K.D. je obavljao konobarske poslove.

Polazeći od toga da je radnik tuženog K.D. isključivi krivac za štetu koju je pretrpio tužilac, te da ta okolnost, u smislu člana 177. Zakona o obligacionim odnosima, predstavlja osnov za oslobodjenje poslodavca od odgovornosti, drugostepeni sud je preinačio prvostepenu presudu i tužbeni zahtjev odbio kao neosnovan. Pri tome, taj sud smatra da je predmetna šteta, pričinjena od strane drugog radnika tuženog, prouzrokovana iz motiva koji nijesu u uzročnoj vezi sa radom, obzirom da je motiv za njeno prouzrokovanje nezadovoljstvo radnika tuženog sa njegovim raspoređivanjem na radno mjesto na koje ga je rasporedio tužilac.

Izloženo shvatanje drugostepenog suda o nepostojanju osnova odgovornosti tuženog za predmetnu štetu, nije prihvatljivo.

U ovoj stvari nije sporno da je predmetna šteta prouzrokovana službenim pištoljem tuženog, sa kojim je radnik tuženog K.D. bio zadužen radi vršenja čuvarske službe u zimskom periodu. Uprkos tome, što je znao i morao znati da je njegov radnik zadužen sa pištoljem, kao i da je po završetku zimskog perioda istom prestala čuvarska služba, tuženi je propustio da traži od svog radnika povraćaj pištolja i na taj način dozvolio da pištolj i dalje bude u posjedu pomenutog radnika. Na taj način, tuženi je kao imalac opasne stvari svojom krivicom omogućio da njegov radnik bude u protivpravnom posjedu opasne

stvari. Upravo u tome je i sadržan osnov odgovornosti tuženog kao imaoća opasne stvari u skladu sa članom 174. Zakona o obligacionim odnosima. Ta odgovornost je objektivne prirode, tim prije što ne postoje uslovi za oslobodjenje odgovornosti u smislu člana 177. st.2. i 3. Zakona o obligacionim odnosima, obzirom da šteta nije nastala isključivom radnjom tužioca kao oštećenog, ili trećeg lica, koju on nije mogao predvidjeti i čije posljedice nije mogao izbjeći ili otkloniti. S toga je, u odsustvu uslova za djelimično oslobodjenje od odgovornosti, u smislu člana 192. Zakona o obligacionim odnosima, prvostepeni sud pravilno zaključio da je tuženi odgovoran za naknadu predmetne štete.

Imajući u vidu ishod medicinskog vještačenja, prvostepeni sud je pravilno primijenio odredbe člana 200. Zakona o obligacionim odnosima, kada je tuženog obavezao na isplatu naknade u navedenim iznosima za pojedine oblike nematerijalne štete. Ti iznosi, po ocjeni ovoga suda, su primjereni i adekvatni prirodi štete, koja se kod tužioca ogleda u pretrpljenim duševnim bolovima zbog umanjenja životne aktivnosti, fizičkim bolovima, strahu i duševnim bolovima zbog naruženosti. Prilikom odmjeravanja visine pravične naknade za ove vidove nematerijalne štete, prvostepeni sud je vodio računa o svim okolnostima slučaja od kojih zavisi njihova visina, dajući pri tome valjane i umjesne razloge koje u svemu prihvata ovaj sud i iste upućuje.“

(Presuda Vrhovnog suda RCG, Rev.br.103/2006 od 08.04.2006.godine)

NAKNADA NEIMOVINSKE ŠTETE ZBOG UVREDE I KLEVETE
(Čl.6. i 42. Zakona o javnom informisanju u vezi čl.10. st.2. Evropske
konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda)

Odgovornost novinara i javnih medija koji služe ostvarivanju slobode izražavanja, slobode mišljenja i prava na primanje i saopštavanje informacija, mora biti u korelaciji sa poštovanjem sloboda i prava ličnosti.

Iz obrazloženja

„Prema čl.42. Zakona o javnom informisanju, koji je bio na snazi u vrijeme objavljivanja spornog teksta, novinarska profesija služi slobodi izražavanja, koja podrazumijeva slobodu mišljenja, primanja i saopštavanja informacija, kao i komentar svih događaja, pojava, stanja i postupaka ličnosti u svim oblastima javnog života, ali uz puno poštovanje sloboda i prava koja štiti Evropska konvencija o ljudskim pravima, a ta Konvencija štiti ugled ličnosti - čl.10. st.2 Evropske konvencije o ljudskim pravima. Upravo zato, članom 6. istog zakona propisano je da su javna glasila dužna da objavljuju tačne i objektivne informacije i poštuju dostojanstvo građana.

U spornom tekstu, a kako je to utvrđeno u prvostepenom postupku, objavljena je neistinita tvrdnja da tužilac gradi stambene zgrade u Momišićima, pa je neprihvatljiv zaključak nižestepeni sudova da je ta konstatacija iznijeta u vidu pitanja. Pitanje je da li je slučajnost ili dobra poslovnost to što radove izvodi "Gorica".

Dakle, u tekstu jeste iznijeta tvrdnja da tužilac gradi stambene zgrade u Momišićima, koja je neistinita i pri tom naznačeno da je isti visoki funkcioner Socijaldemokratske partije. Nasuprot, stanovištu nižestepeni sudova, po ocjeni ovog suda, iznijeta tvrdnja, a s obzirom na duh teksta kojim se potenciraju nezakovitosti u radu direktorke preduzeća "Gorica", u trenutku kada se svakodnevno u cjelokupnom društvu govori o građevinskoj mafiji, jeste uvreda. Po ocjeni ovog suda, prilikom procjene da li određena tvrdnja predstavlja uvredu, odnosno klevetu mora se cijeniti ne istrgnuto iz konteksta i trenutka u kojem se čini, već u sklopu svega toga. Pisati o nedozvoljenim radnjama direktora jednog građevinskog preduzeća u trenutku kada se svi bave pitanjem građevinske mafije i pri tom neistinito tvrditi da jedan ljekar i visoki funkcioner partije koja je na vlasti gradi stambene zgrade u Momišićima, nesumnjivo dovodi do povezivanja istog sa građevinskom mafijom. Upravo sa tih razloga, ovaj sud i nalazi da su neosnovani zaključci nižestepeni sudova o nepostojanju uvrede odnosno povrede ugleda i časti ličnosti tužioca.

Stojeći na pogrešnom pravnom stanovištu da sadržina predmetnog teksta nije uvredljiva za tužioca, nižestepeni sudovi se nijesu bavili utvrđivanjem da li je povreda ugleda i časti tužioca dovela do duševnih patnji, u kojem stepenu i kom trajanju, te nema uslova za preinačenje nižestepeni

presuda, pa je shodno čl.410. st.2. ZPP, nižestepene presude valjalo ukinuti i predmet vratiti prvostепенom sudu na ponovno sudjenje.

U ponovnom postupku prvostепенi sud će utvrditi naprijed navedene činjenice koje su od značaja za donošenje pravilne i zakonite odluke.“

(Presuda Vrhovnog suda RCG, Rev.br.159/2006 od 11.05.2006.godine)

ODGOVORNOST DRŽAVE ZA ŠTETU U VRŠENJU SLUŽBE U
ORUŽANIM SNAGAMA

(Čl.218. Zakona o službi u oružanim snagama – „Sl.list SFRJ“, br.7/85)

Odgovornost države za štetu prčinjenu trećem licu u vršenju službe u oružanim snagama može postojati samo ukoliko je štetu prouzrokovalo vojno lice u vršenju službe.

Iz obrazloženja

„U ovoj stvari je utvrđeno da se štetni događaj desio dana 29.10.1994. godine, u objektu „Tamaš“ Garnizona u Danilovgradu, nakon svadje i fizičkog obračuna prvotuženog, koji je bio vojnik na odsluženju vojnog roka, sa tužiocem – mladjim vodnikom po ugovoru. Svadji i fizičkom obračunu prethodila je opomena tužioca da prvotuženi prestane sa škripom kreveta, što ovaj nije prihvatio, već je krenuo prema tužiocu. Prisutni vojnici uspjeli su da prvotuženog izguraju iz spavaone i zatvore vrata spavaone, ali je ovaj uz pomoć puške i oštrice noža uspio da probije vrata. Kada je vidio tužioca da bježi kroz prozor, pojurio je za njim i nakon što ga je sustigao nedaleko od objekta, držeći nož u desnoj ruci udario je tužioca po lijevoj ruci štitnikom oštrice noža nakon čega je tužilac pao, kada mu je prvotuženi zadao još nekoliko udaraca nogom. Tom prilikom je došlo do preloma lakatne kosti tužioca i isčašenja lakatnog zgloba.

Utvrđeno je i to da je prvotuženi pravosnažnom presudom oglašen krivim i osuđen na kaznu zatvora u trajanju od četiri mjeseca.

Polazeći od odredaba člana 218. st.2. Zakona o službi u oružanim snagama („Sl.list SFRJ“, br.7/85), drugostepeni sud je pravilno zaključio da nema osnova za odštetnu odgovornost drugotuženog. Jer, u konkretnom slučaju se ne radi o šteti prouzrokovanoj u vezi sa vršenjem službe. U smislu navedenog propisa, odgovornost drugotuženog za štetu prouzrokovanu trećem licu, može postojati samo u koliko je štetu prouzrokovalo vojno lice u vezi sa vršenjem službe.

Kako nije dokazano da je predmetna šteta u vezi sa vršenjem službe tj. da je prouzrokovana radnjom preduzetom u cilju izvršenja određenih obaveza službe, već ličnim pobudama i razlozima prvotuženog, nijesu ni ispunjeni uslovi za odštetnu odgovornost drugotuženog, pa je drugostepeni sud pravilno odlučio kada je preinačio prvostepenu medjupresudu i u odnosu na ovog tuženog pobijanom presudom tužbeni zahtjev odbio kao neosnovan dajući pri tome valjane i umjesne razloge koje i ovaj sud prihvata i na iste upućuje.“

(Presuda Vrhovnog suda RCG, Rev.br.489/2004 od 27.09.2006.godine)

DUGOTRAJNOST SUDSKOG POSTUPKA I NAKNADA
NEMATERIJALNE ŠTETE

(Čl.200. Zakona o obligacionim odnosima)

Naknadi nematerijalne štete, za pretrpljene duševne bolove, iz osnova nezakonitog prestanka radnog odnosa, usljed dugotrajnog vodjenja postupka za naknadu inflatorne štete, ima mjesta samo za slučaj šikane, zloupotrebe prava ili drugog malicioznog postupka poslodavca.

Iz obrazloženja

„Polazeći od činjenica utvrđenih u prvostepenom postupku, koje je s razlogom prihvatio i drugostepeni sud, nižestepeni sudovi su pravilno primijenili materijalno pravo kada su odbili tužbeni zahtjev kao neosnovan.

Predmet spora u ovoj stvari predstavlja zahtjev tužioca za naknadu nematerijalne štete za duševne bolove, koji su po tužbenoj tvrdnji, prouzrokovani povredom ugleda, časti i prava ličnosti, krivicom tuženog, u toku višegodišnjeg vodjenja sporova u vezi ostvarenja tužiočevih prava iz radnog odnosa.

U postupku koji je prethodio donošenju pobijane presude utvrđeno je da je pred prvostepenim sudom, između istih stranaka, vodjen spor po tužbi tužioca, radi isplate zarade za 7.356 prekovremenih radnih sati, koje je tužilac ostvario u periodu od 01.09.1989. godine do 08.07.1993. godine. Potraživanje u tom sporu bilo je dosudjeno u dinarima u vrijeme enormne inflacije i isto kao takvo bilo obezvrijedjeno, zbog čega je tužilac vodio pred Osnovnim sudom u Baru dugogodišnji spor za naknadu inflatorne štete. Sporni odnos u toj stvari okončan je vansudskim poravnanjem, na temelju koga je tuženi isplatio tužiocu 9.000 eura dana 23.07.2002. godine.

Pored navedenog, među istim strankama po tužbi tužioca tekao je i spor u vezi zakonitosti odluke tuženog od 01.10.1992. godine, kojom je tužiocu prestao radni odnos, kao i naknade štete za izgubljenih 14 mjesečnih plata. Nije sporno da je tužilac uspio u sporu u vezi prestanka radnog odnosa, dok je u pogledu naknade izgubljene zarade, predmetni spor okončan dosudjenjem iznosa, koji je u vrijeme inflacije bio potpuno obezvrijedjen. Stoga je tužilac u vezi naknade inflatorne štete vodio spor po čijem okončanju mu je tuženi isplatio iznos od 8.358,25 eura, tek 14.10.2002. godine.

Tužilac tvrdi da mu je nezakonitim ponašanjem tuženog, neosnovanim i protivpravnim osporavanjem prava iz radnog odnosa prouzrokovana nematerijalna šteta, zbog duševnih bolova koje je trpio kroz višegodišnje trajanje postupaka u navedenim sporovima.

Medjutim, trajanje postupaka u vezi ostvarenja tužiočevih prava u navedenim postupcima i ponašanje tuženog u njima, ni po ocjeni ovoga suda ne mogu predstavljati osnov za štetu čiju naknadu tužilac zahtijeva u ovoj stvari.

Naime, dugotrajno vodjenje postupaka bilo je prouzrokovano, prije svega, postojanjem enormne inflacije, zbog čega je tužilac bio prinudjen da usled

obezvredjenja prvobitno dosudjenih potraživanja, vodi sporove za naknadu inflatorne štete. Ta činjenica, objektivne prirode kao i okolnost da ponašanje tuženog u navedenim sporovima, nije bilo rezultat zloupotrebe prava, isključuju krivicu tuženog, pa su nižestepeni sudovi pravilno odlučili kada su u odsustvu osnova njegove odgovornosti, zahtjev za naknadu predmetne štete odbili kao neosnovan. Jer, dosudjenju naknade nematerijalne štete za duševne bolove, u smislu člana 200. Zakona o obligacionim odnosima, bilo bi mjesta samo za slučaj da se radilo o šikani, zloupotrebi prava, ili drugom malicioznom postupku tuženog, kao poslodavca. Međutim, u odsustvu tih okolnosti, višegodišnje trajanje postupaka u navedenim sporovima nije moglo predstavljati osnov za odgovornost tuženog, pa su nižestepeni sudovi pravilno primijenili materijalno pravo kada su odbili tužbeni zahtjev kao neosnovan.“

(Presuda Vrhovnog suda RCG, Rev.br.421/2004 od 23.03.2006.godine)

DEJSTVO UGOVORA O KUPOPRODAJI
(Čl.454 – 556. u vezi čl.295. Zakona o obligacionim odnosima)

Ugovor o kupoprodaji, kao obligacioni ugovor, proizvodi (relativno) dejstvo u odnosu na strane ugovornice pa ispunjenje ugovora mogu tražiti samo ugovorne strane.

Iz obrazloženja

„Odlučujući o žalbi tuženog, drugostepeni sud je istu odbio, a potvrdio prvostepenu presudu, prihvatajući izloženo rezonovanje prvostepenog suda.

Medjutim, pogrešno su nižestepeni sudovi primijenili materijalno pravo kada su usvojili postavljeni tužbeni zahtjev, jer na strani tužioca ne stoji legitimacija u sporu radi ispunjenja ugovora o kupoprodaji od 20.04.1987. godine, zaključenog između GRO „Izgradnja“, Ivangrad i RO „Elektrodistribucija“ SCG Titograd, OOUR Ivangrad. Tužilac, dakle, nije učesnik materijalnopravnog odnosa koji je stavljen u osnov tužbenog zahtjeva, tj. nije ugovorna strana iz ugovora čije ispunjenje traži, a u smislu odredaba Zakona o obligacionim odnosima ispunjenje ugovora mogu tražiti samo ugovorne strane na koje se prava i obaveze odnose. U konkretnom slučaju u pitanju je relativno dejstvo ugovora o kupoprodaji, kao obligacionog odnosa koji proizvodi dejstva u odnosu na strane ugovornice (prodavca i kupca).

Pošto nižestepeni sudovi to nijesu imali u vidu, pogrešno su zaključili da je tužilac legitimisan za podnošenje tužbe radi ispunjenja ugovora, protiv tuženog, koji je u svojstvu prodavca zaključio ugovor sa „Elektrodistribucijom“ Berane u svojstvu kupca, a ne sa tužiocem. Kako iz činjeničnog substrata tužbe nesumnjivo se potvrđuje opredijeljeni pravni osnov tužbenog zahtjeva, a tužilac se ne može smatrati legitimisanim ni time što je u ime „Elektrodistribucije“ Berane, potpisao ugovor u svojstvu direktora, što nižestepeni sudovi nijesu imali u vidu. Iz navedenih razloga pobijanu i prvostepenu presudu je valjalo preinačiti i tužbeni zahtjev odbiti, kao neosnovan.“

(Presuda Vrhovnog suda RCG, Rev.br.376/2003 od 13.09.2006.godine)

PRIHVAT PONUDE S PREDLOGOM DA SE ISTA IZMIJENI
(Čl.41. Zakona o obligacionim odnosima)

Kad protivponuda, svojom sadržinom, odudara od izjave volje datoj u ponudi, onda se ona ima smatrati drugom ponudom učinjenoj ranijem ponudiocu.

Iz obrazloženja

„Iz spisa predmeta se vidi da su tužiocu advokati i da su u predmetu Osnovnog suda u Baru P.br.313/00 (ranije oznake 561/95) bili punomoćnici tuženog, koji se i u navedenom predmetu pojavljivao u istom svojstvu. Tužiocu su po dobijanju punomoćja od tuženog istom dostavili pismo od 09.03.1995. godine u kome su ponudili visinu naknade za zastupanje, navodeći da prihvataju zastupanje uz naknadu od 400 dinara po svakom ročištu, koja bi se plaćala nakon održanog ročišta, s tim da bi u slučaju uspjeha u sporu konačna naknada iznosila 2% od vrijednosti objekta u ul.M.T. br.9. u B., koja dopijeva za plaćanje po iscrpljenju svih redovnih i vanrednih pravnih lijekova. Na takvu ponudu predsjednik upravnog odbora tuženog je odgovarao pismom u kome tužiocima na ime konačne naknade za zastupanje nudi 20 m² poslovnog prostora u pomenutom objektu.

Kod ovako utvrđenih činjenica drugostepeni sud je pravilno primijenio materijalno pravo kada je odbio kao neosnovan tužbeni zahtjev kojim je traženo da se tuženi obaveže da tužiocima na ime naknade za zastupanje u navedenom predmetu plati iznos od 17.991,60 €, koji prema nalazu vještaka predstavlja protivvrijednost 20 m² poslovnog prostora u objektu u ul.M.T. br.9. u B.

Naime, drugostepeni sud je pravilno zaključio da predsjednik upravnog odbora tuženog nije bio ovlašćen da ugovara visinu naknade za zastupanje. Ovo zbog toga što je članom 169. stav 1. Zakona o preduzećima („Sl.list SFRJ“, br.77/88, 40/89, 46/90 i 61/90), koji je važio u vrijeme zaključenja ugovora o zastupanju, bilo predviđeno da preduzeće zastupa i predstavlja direktor, a prema odredbi stava 2. istog člana statutom preduzeća moglo se odrediti da pored direktora, preduzeće zastupaju i drugi radnici. Predsjednik upravnog odbora tuženog ni statutom preduzeća nije bio ovlašćen da u njegovo ime zaključuje ugovore, pa ugovaranje naknade za zastupanje od njegove strane ne može obavezivati tuženog, kako to pravilno zaključuje drugostepeni sud. Za takav svoj zaključak drugostepeni sud je dao sasvim jasne i prihvatljive razloge koje u svemu prihvata i ovaj sud i na iste upućuje revidenta.

Pogrešan je zaključak nižestepeni sudova da je tuženi u odgovoru na ponudu tužilaca, datu u pismu 09.03.1995. godine, prihvatio ponudu pismom tužiocima od 28.03.1995. godine.

Sve i da se uzme da je predsjednik upravnog odbora tuženog bio ovlašćen da u ime svog preduzeća zaključuje ugovore, ne može se prihvatiti da je u njegovom pismu dat prihvata ponude tužilaca. Ovo zbog toga što je na ponudu

tužilaca da im tuženi na ime naknade za zastupanje plati iznos u protivvrijednosti od 2% objekata u ul.M.T. br.9. u B. Predsjednik Upravnog odbora tuženog dostavio protivponudu, nudeži tužiocima da im tuženi na ime naknade za zastupanje ustupi poslovni prostor površine 20 m² u navedenom objektu. Protivponuda u sadržinskom smislu odudara od ponude tužilaca, tako da se prema članu 41. ZOO, ima smatrati drugom ponudom ranijem tužiocu. Iz toga proizilazi da među strankama nije postignuta saglasnost volja da se tužiocima na ime naknade za zastupanje plati iznos u protivvrijednosti od 2% pomenutog objekta, pa se i zbog toga tužbeni zahtjev u ovom slučaju pokazuje neosnovanim.“

(Presuda Vrhovnog suda RCG, Rev.br.221/2005 od 14.09.2006.godine)

NESRAZMJERNOST UGOVORNIH PRESTACIJA
(Čl.193. Zakona o obligacionim odnosima)

Ako je između obaveza ugovornih strana, u dvostranom ugovoru, postojala, u vrijeme zaključenja, očigledna nesrazmjera, oštećena strana može zahtijevati poništenje ugovora ako za pravu vrijednost tada nije znala niti je morala znati.

Iz obrazloženja

„Neosnovano se revizija izjavljuje i zbog pogrešne primjene materijalnog prava.

Prema utvrđuju prvostepenog suda stranke su zaključile ugovor Ov.br.3370/2000 od 21.09.2004. godine, po kome je tužilac prodao tuženom nepokretnosti koje se nalaze u Cetinju ul. Peka Pavlovića br.8, a koje su upisane u Pl. 1811 KO Cetinje, kao kč.br.2565 a sastoje se od 2/4 idealnog dijela dvorišta čija je površina 230 m², stambenog prostora PN u stambenoj zgradi površine 89 m², 2/4 idealnog dijela pomoćne zgrade površine 25 m² i 2/4 idealnog pomoćne zgrade površine 45 m². Članom 1. Ugovora određeno je da kupoprodajna cijena iznosi 25.325 DM. Među strankama je bilo nesporno da cijena određena pisanim ugovorom manja od one koju su stvarno ugovorile, a bilo je sporno da li ta cijena iznosi 65.000,00 DM kako je tvrdio tužilac ili pak 40.000,00 DM kako je tvrdio tuženi.

Imajući u vidu navedene činjenice pravilno su nižestepeni sudovi primijenili materijalno pravo kada su odlučili na izloženi način.

Prema odredbi čl.139. st.1. ZOO ako je između obaveza ugovornih strana u dvostranom ugovoru postojala u vrijeme zaključenja ugovora očigledna nesrazmjera, oštećena strana može zahtijevati poništenje ugovora ako za pravu vrijednost tada nije znala niti je morala znati.

Dakle, oštećena strana iz dvostranog ugovora može se pozvati na očiglednu nesrazmjernu uzajamnih davanja samo ako za pravu vrijednost predmeta ugovora nije znala, niti je morala znati. Sama tvrdnja tužioca da je na ime kupoprodajne cijene zahtijevao 80.000,00 DM i da je sa tuženim usmeno ugovorio cijenu u iznosu od 65.000,00 DM, ukazuje da je tužilac znao za pravu vrijednost nepokretnosti, pa da stoga, i pod pretpostavkom da je postojala očigledna nesrazmjera uzajamnih davanja, ne može zahtijevati poništenje ugovora. Zbog toga i nije bilo potrebno da prvostepeni sud utvrđuje vrijednost nepokretnosti koje su bile predmet ugovora, jer za poništaj ugovora nije dovoljno samo to da između obaveza ugovornih strana postojala očigledna nesrazmjera, već je još potrebno i to da oštećena strana za pravu vrijednost tada nije znala niti je morala znati.”

(Presuda Vrhovnog suda RCG, Rev.br.423/2004 od 10.05.2006.godine)

STVARNO PRAVO

UTVRDJIVANJE PRAVA SVOJINE
(Čl.37. u vezi čl.28. Zakona o osnovama svojinsko-pravnih odnosa)

U sporu za utvrđivanje prava svojine na tužiocima pada teret dokazivanja pravnog osnova i načina sticanja svojine pravnih prethodnika a što se odnosi i na način sticanja iz osnova nasljedja.

Iz obrazloženja

„Po razmotrenju spisa predmeta ovaj sud je ispitao pobijanu presudu pa je našao da je revizija osnovana.

Nižestepeni sudovi na temelju utvrđenog činjeničnog stanja, putem nalaza vještaka šumske i poljoprivredne struke, kao i svjedoka, zaključili su da su predmetne sporne nepokretnosti bile poljoprivredno zemljište i kao takvo služilo u poljoprivredne svrhe, da je bilo u posjed tužilaca i njihovih pravnih prethodnika do 1946. godine, kada postaje društvena svojina kasnije upisane u javne knjige kao vlasništvo tuženih, da su tužioci i njihovi pravni prethodnici bili u državi predmetnih nepokretnosti do Drugog svetskog rata, te da su tužioci sporne nepokretnosti stekli nasljednom od svojih prethodnika u smislu člana 37. zakona o osnovama svojinskopravnih odnosa, te i putem ustanove održaja.

Ovaj sud, kao revizijski, našao je da je u ovoj pravnoj stvari, zbog pogrešne primjene materijalnog prava činjenično stanje ostalo nepotpuno utvrđeno, zbog čega je bilo neophodno ukinuti u cjelini nižestepene presude i predmet vratiti prvostepenom sudu na ponovno sudjenje.

Po ocjeni i shvatanju ovog suda, sadržina izvedenih dokaza putem iskaza svjedoka, nije mogla poslužiti kao pouzdan dokaz o činjenici da su pravni prethodnici tužilaca bili nosioci prava svojine na spornim nepokretnostima. Jer, kada se radi o sporu za utvrđivanje prava svojine, koji se ima raspraviti u svijetlu odredbe člana 37. Zakona o osnovama svojinskopravnih odnosa, onda na tužiocima pada teret dokaza (st.2. čl.37. citiranog zakona), da pored svog pravnog osnova i načina sticanja svojine, moraju dokazati pravo svojine svojih pravnih prethodnika a što se odnosi i na sticanja svojine putem nasljedja, jer se i po tom osnovu mora dokazati da je pravo svojine bilo uspostavljeno u korist ostavioca, kao pravnog prethodnika tužilaca. Ovo proističe iz pravnog pravila imovinskog prava da niko na drugoga ne može prenijeti više prava nego što ga sam ima, što za posledicu ima teret obaveze u dokazivanju da je njihov pravni prethodnik bio vlasnik. U ovom smislu nižestepne presude nemaju razloge o ovim odlučnim činjenicama niti je u provedenom postupku pouzdano utvrđeno da su pravni prethodnici tužilaca bili vlasnici spornih nepokretnosti. Pri ovom, tužioci nijesu prezentirali punovažni osnov sticanja, javnu ispravu ili izvod iz upisa u javne knjige o vlasništvu nad spornim nepokretnostima od strane njihovih pravnih prethodnika. Takođe, za sticanje i utvrđivanje prava svojine po osnovu održaja moraju biti ispunjeni zakonom utvrđeni uslovi – savjesnost,

zakonita državina i vrijeme – čl.28. Zakona o osnovama svojinsko-pravnih odnosa, što nije utvrđeno, u ovoj stvari, na dovoljno pouzdan način.

U ponovnom postupku, prvostepeni sud će na pouzdan način upotpunjavanjem iskaza preslušanih i drugih svjedoka i drugim odgovarajućim dokazima utvrditi da li su pravni prethodnici tužilaca bili nosioci prava svojine na spornim nepokretnostima i da li o tome postoji punovažni pravni osnov i javne isprave o upisu tih prava o javnim knjigama; postojanje zakonskih elemenata održaja na spornim nepokretnostima; po kom osnovu i kada su sporne nepokretnosti postale i kada su upisane kao društvena svojina, odnosno po kom pravnom osnovu tuženi postaju njeni vlasnici i u kom režimu svojine; ko ima državinu na spornim nepokretnostima od 1946. godine, te na osnovu savjesne ocjene svih dokaza i rezultata cjelokupnog postupka u svjetlosti zakonskih uslova za svojinsku tužbu (*rei vindicatio*) donijeti zakonitu odluku.

Sud posebno ističe da su osnov i uslovi za povraćaj svojinskih prava na oduzetim nepokretnostima i obeštećenju njihovih vlasnika regulisani posebnim materijalno-pravnim zakonom.“

(Presuda Vrhovnog suda RCG, Rev.br.131/2006 od 11.04.2006.godine)

SVOJINSKA PRAVA I KATASTAR NEPOKRETNOSTI

(Zakon o državnom premjeru, katastru i upisima prava na nepokretnostima - čl.5, 66, 71, 78. u vezi sa Zakonom o osnovama svojinsko pravnih odnosa)

S obzirom da se upisom u katastar nepokretnosti stiču, prenose, ukidaju i prestaju prava na nepokretnostima, a polazeći od načela pouzdanja u katastarsku evidenciju, teret dokazivanja suprotnog je na strani lica koje takva prava osporava.

Iz obrazloženja

„Polazeći od činjenice, da su tužilac kao zakupodavac i tuženi, kao zakupac zaključili ugovor o zakupu predmetnog stana 16.3.1994. godine te akt tužioca (15.09.2000) kojim tuženom otkazuje predmetni ugovor, te da je tužilac upisan u katastar nepokretnosti kao vlasnik (1/1) spornog stana u kojem je tuženi stanovao kao zakupac (list nepokretnosti - 1073 Direkcije za nekretnine - Područna jedinica u Herceg Novom br.109-596-1-3427/2004 od 19.7.2004. godine KO Topla), to je, shodno materijalno pravnom odredjenju iz Zakona o državnom premjeru, katastru i upisima prava na nepokretnosti ("Sl.list RCG",br.55/2000), kojim je utvrđeno da se upisom u katastar nepokretnosti stiču, prenose i ukidaju i prestaju prava na nepokretnostima (čl.6, 66 i 78), da je katastar nepokretnosti javna knjiga (čl.5.), da podaci upisani u evidencijama nepokretnosti smatraju se tačnim - načelo pouzdanja (čl.68.), da se u katastar nepokretnosti upisuju stvarna prava (čl.71.) pravilno stanovište drugostepenog suda iz pobijane presude da je tužilac zakoniti nosilac prava vlasništva na spornoj nepokretnosti i da je teret dokazivanja suprotnog na strani lica koje ta stvarna prava osporava, ali koja u ovoj parnici, nijesu u relevantnom, činjeničnom i materijalno pravnom osnovu, istaknuta. Kod takvog stanja stvari, ovaj sud je naovde revizije u vezi sa presudom Osnovnog suda u Herceg Novom Posl.br.P.302/05 od 27.1.2006. godine, koja nije pravosnažna ocijenio kao irelevantne u pogledu stvarnih prava na spornoj nepokretnosti (stanu) upisanih u katastru nepokretnosti u kojem je na tužioca konstituisano vlasničko pravo (1/1), čime se revizija i u tom dijelu iskazuje kao materijalno pravno neutemeljena.

(Presuda Vrhovnog suda RCG, Rev.br.266/2006 od 18.09.2006.godine)

ODRŽAJ I STICANJE PRAVA SVOJINE
(Zakon o osnovama svojinsko pravnih odnosa)

U vrijeme potrebno za održaj, kao osnov sticanja prava svojine, ne može se uračunati vrijeme državine prije stupanja na snagu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o osnovama svojinsko pravnih odnosa (04.07.1996.) već je mjerodavno samo ono vrijeme od donošenja navedenog zakona pa ubuduće.

Iz obrazloženja

„Ne stoje navodi revizije u vezi pogrešne primjene materijalnog prava. Polazeći od činjeničnog stanja utvrđenog u prvostepenom postupku, koje je s razlogom prihvatio i drugostepeni sud, nižestepeni sudovi su pravilno primijenili materijalno pravo kada su tužbeni zahtjev odbili kao neosnovan. Ovo zbog toga što u postupku koji je prethodio donošenju pobijane presud nije dokazano da je sporna nepokretnost bila u svojini tužiočevog oca M. kao ni to da ju je ovaj putem poklona mogao steći od svoga sestrića N.Dj. Jer, izvedenim dokazima je sa sigurnošću utvrđeno da je bilo u pitanju zemljište u društvenoj svojini, našta posebno ukazuje i činjenica da je isto tako i knjiženo u katastru od njegovog formiranja pa ubuduće. Samim tim, otac tužioca putem poklona od N.Dj. nije ni mogao steći pravo svojine jer se radilo o poklonu imovine na kojoj pomenuti poklonodavac nije bio njen vlasnik.

Prema tome, tužilac nije dokazao pravo svojine svog oca, kao ni njegovog pravnog prethodnika, pa su nižestepeni sudovi pravilno odlučili kada su tužbeni zahtjev, zasnovan na nasljedju kao osnovu sticanja, ocijenili neosnovanim.

Isto tako, pozivanje tužioca na održaj kao osnov sticanja, nije osnovano o čemu su u pobijanoj presudi dati valjani i umjesni razlozi. Naime, u pitanju je nepokretnost koja je bila u društvenoj svojini na kojoj je u smislu ranije važećeg člana 29. Zakona o osnovama svojinsko pravnih odnosa (koji je docnije brisan), bila isključena mogućnost sticanja prava svojine putem održaja. Zbog toga se vrijeme državine prije stupanja na snagu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o osnovama svojinsko pravnih odnosa (04.07.1996.godine), ne može uračunati u vrijeme potrebno za održaj, kao osnov sticanja prava svojine, već je mjerodavno samo ono vrijeme od donošenja navedenog zakona pa ubuduće. Samim tim, tužiocu nedostaje vrijeme državine potrebno za održaj pa je nesumnjivo da nijesu ispunjeni zakonski uslovi za sticanje prava svojine po navedenom osnovu.“

(Presuda Vrhovnog suda RCG, Rev.br.160/2003 od 17.11.2004.godine)

SVOJINSKI REŽIM MORSKOG DOBRA
(Čl.2. Zakona o morskome dobru i čl.7. Zakona o imovini)

Morsko dobro, u koje ulazi i morska obala, je u državnoj svojini i na njemu se ne može sticati pravo privatne svojine.

Iz obrazloženja

„Nije sporno da predmetna nepokretnost predstavlja izbetoniranu pontu uz obalu mora, sa desne strane priobalnog puta Risan – Kotor. Sa ponte se izgrađenim stepeništem ulazi direktno u more. Utvrđeno je i to da je prema ranijem zemljišno – knjižnom stanju ponta najprije bila uknjižena kao privatna svojina na ime pravnih prethodnika tužiljine majke, koju je ova naslijedila i po tom osnovu bila uknjižena na njeno ime kao čest.zem.br.225 KO Dobrota. Prema postojećoj evidenciji katastra, na osnovu ugovora o poklonu zaključenog 1988. godine, sa svojom majkom, tužilja je uknjižena kao vlasnik čest.zgr.32. i 33. dok je u pogledu čest.zem.koje su joj poklonjene, uključujući i spornu nepokretnost na tužilju uknjiženo pravo korišćenja u listu nepokretnosti br.225 KO Dobrota.

Imajući u vidu da predmetna ponta čini dio morske obale, nižestepeni sudovi su pravilno zaključili da je u smislu člana 2. st.1. Zakona o morskome dobru, u pitanju morsko dobro, koje je u skladu sa članom 4. st.1. pomenutog zakona, u državnoj svojini. Takav pravni status morske obale, propisan je i u članu 7. Zakona o imovini, kojim je pored ostalog, predviđeno, da državnu imovinu, pored ostalog, čini i morska obala. S obzirom na izloženo, morsko dobro, u koje ulazi i morska obala, ne ulazi u imovinu na kojoj se može sticati pravo privatne svojine. Jer, kao što je naprijed kazano, u pitanju je nepokretnost koja je po samom zakonu u državnoj svojini. Naprotiv, u skladu sa članom 30. st.2. Zakona o morskome dobru, tužilja na predmetnoj nepokretnosti ima preče pravo korišćenja, koje je u katastru i uknjiženo na njeno ime.

Sa izloženog, te umjesnih razloga kako u pobijanoj, tako i u prvostepenoj presudi, nižestepeni sudovi su pravilno odlučili kada su tužiljin zahtjev za utvrđenje prava svojine, odbili kao neosnovan.“

(Presuda Vrhovnog suda RCG, Rev.br.458/2004 od 10.03.2006.godine)

SLUŽBENI STAN I STANARSKO PRAVO
(Zakon o stambenim odnosima – čl.5. i Pravilnik o stambenim odnosima –
čl.69.)

Na stanu za službene potrebe ne može se steći stanarsko pravo.

Iz obrazloženja

„U postupku koji je prethodio donošenju pobijane presude nesumnjivo je utvrđeno da je predmetni stan dodijeljen pok.suprugu tužilje, V.R. kao službeni, 1988. godine, na osnovu odluka nadležnih organa ZTO OOUR-a za ETD Titograd. Tada je bio na snazi Zakon o stambenim odnosima iz 1985. godine („Sl.list SR RCG“, br.21/85), koji nije predviđao mogućnost sticanja stanarskog prava na službenom stanu. Odredbom čl.5. st.1. označenog zakona data je definicija službenog stana i u stavu 2. označene odredbe izričito rečeno da se službeni stan dodjeljuje pod uslovima utvrđenim opštim aktom davaoca stana. Pravilnikom o stambenim odnosima OOUR-a za ETD iz oktobra 1986. godine, (čl.69. st.1.) određeno je da se stanom za službene potrebe smatra stan čije je korišćenje vezano za vršenje službene dužnosti ili funkcije i kao takav se izuzima iz redovne raspodjele i daje na korišćenje mimo utvrđenih osnova i mjerila ovim Pravilnikom. Odredbom čl.72. istog Pravilnika je određeno da se na službenom stanu ne može steći stanarsko pravo, već je korišćenje takvog stana isključivo vezano za vršenje službene dužnosti i za vrijeme dok se ta dužnost obavlja.

Obzirom da je u postupku nesumnjivo utvrđen da je predmetni stan dodijeljen pok.V.R. kao službeni, bez uticaja je na pravo tužilje – protivtužene to što je njen pok.suprug imao zaključen ugovor o korišćenju predmetnog stana. Taj ugovor nije imao konstitutivno dejstvo u odnosu na njega kao nosioca prava korišćenja na službenom stanu, pa ni na ostale korisnike.

Pošto pok.suprug tužilje nije mogao steći stanarsko pravo na predmetnom stanu, to ni tužilja ne može steći takvo pravo nakon njegove smrti niti nastaviti sa korišćenjem istog, jer je prestankom obavljanja poslova radi čijeg vršenja je i dobijen na korišćenje prestao da postoji pravni osnov korišćenja. Stoga su pravilno odlučili nižestepeni sudovi kada su odbili tužbeni, a usvojili protivtužbeni zahtjev, dajući u svojim presudama u svemu pravilne i potpune razloge, koje prihvata i ovaj sud i na iste upućuje revidenta.“

(Presuda Vrhovnog suda RCG, Rev.br.497/2004 od 22.02.2006.godine)

STICANJE PRAVA VLASNIŠTVA
(Čl.20. Zakona o osnovama svojinsko pravnih odnosa)

Sticanje svojine na temelju zaključka zemaljskog agrarnog suda, po odluci sreske poljoprivredne komisije, saglasno Zakonu o agrarnoj reformi i kolonizaciji, je sticanje prava vlasništva osnovom odluke nadležnog organa.

Iz obrazloženja

„Polazeći od činjeničnog utvrđenja prvostepenog suda, koje opravdano prihvata i drugostepeni sud, u ovoj pravnoj stvari je pravilno primijenjeno materijalno pravo pri odlučivanju o tužbenom i protivtužbenom zahtjevu.

Naime, polazeći od utvrđenja da je predmetno zemljište dodijeljeno ocu tužilaca odlukom Sreske poljoprivredne komisije – Sreza Danilovgrad od 16.02.1947. godine, koja je potvrđena Zaključkom Zemaljskog Agrarnog Suda u Cetinju br.595 od 07.05.1947. godine, te da su je od tada držali neprekidno u posjedu tužioci i njihovi pravni predhodnici, sve do 90-tih godina kada im je protivtuženi protivpravno oduzeo posjed, da je od formiranja popisnog katastra ista bila upisana na majku tužioca i na tužioce, to su pravilno zaključili nižestepeni sudovi da je tužbeni zahtjev osnovan, pa su pravilno odlučili kada su isti usvojili.

Naprotiv, protivtužilac nije dokazao da je sporna imovina njegovo vlasništvo. Iz sadržine njegove izjave kao stranke nesumnjivo proizilazi da nije koristio sporno zemljište od formiranja zemljoradničkih zadruga do 90-tih godina, jer je smatrao da je zemlju tužiocima, odnosno njihovom pravnom predhodniku dodijelio agrarni sud, ukazuje da je tuženi bio svjestan činjenice da predmetna imovina nije njegova, pa se prema istoj nije mogao odnositi kao vlasnik. Akti državnih organa, upisno stanje u katastru i kontinuirani posjed tužilaca, odnosno njihovih pravnih predhodnika na predmetnim nekretninama u spornom periodu sve dok tuženi – protivtužilac nije oduzeo posjed 1990. godine, nesumnjivo ukazuju da protivtužilac nije vlasnik predmetnih nekretnina, jer to pravo nije valjano dokazao u toku postupka pred prvostepenim i drugostepenim sudom. Stoga su pravilno odlučili nižestepeni sudovi kada su odbili protivtužbeni zahtjev, kao neosnovana.

Inače, prvostepena i drugostepena presuda u dijelu odluke u tužbenom i protivtužbenom zahtjevu u svemu sadrže jasne i potpune razloge koje prihvata i ovaj sud i na iste upućuje revidenta.

Kod predhodno iznijetog, neosnovano se revizijom osporava da pravni predhodnik tužilaca nije stekao pravo svojine na predmetnim nekretninama odlukom državnog organa, kao jednog od osnova sticanja prava, u smislu odredbe čl.20. Zakona o osnovama svojinsko pravnih odnosa. Jer, sudovi su u toku postupka nesumnjivo utvrdili da je pravni predhodnik tužilaca to pravo stekao, upravo, odlukom državnog organa – zaključkom zemaljskog agrarnog suda po odluci sreske poljoprivredne komisije, saglasno odredbama Zakona o

agrarnoj reformi i kolonizaciji. Da je ispravan činjenični i pravni zaključak nižestepenih sudova po kojem je sporno zemljište dodijeljeno ocu tužilaca, pokazuju podaci iz naprijed citiranih: odluke Sreske poljoprivredne komisije Sreza Danilovgrad, pod br.73 i Zaključka Zemaljskog Agrarnog suda Cetinje, koji se potpuno poklapaju u pogledu broja članova porodice, površine zemlje, lokacije i bivšeg vlasnika. Sudovi su, takodje, utvrdili da je predmetno zemljište od pravnog predhodnika tuženog oduzeto u korist Manastira Ostrog, a nije utvrđeno postojanje bilo kakve greške u imenima i da su zamijenjena lica M.P.P. (otac tužilaca) i M.P.P. kojima je zemlja dodijeljena istom odlukom Sreske Poljoprivredne komisije. Ovo sa razloga što je utvrđeno da su M.P.P. koji je imao pet članova porodice i koji je imao jedno ralo zemlje dodijeljena još četiri rala zemlje iz kontigenta konfiskovane imovine V.D. u mjestu zv.“Bjeluh“. Polazeći od takvog utvrđenja, pravilno su zaključili nižestepeni sudovi da su tužioci – protiv tuženi nasljedem od svojih pravnih predhodnika i pravnim poslom (ugovorom o diobvi i poklonom) stekli pravo svojine osnovom odredbi čl.20. st.1. i 2. i čl.30. Zakona o osnovama svojinsko pravnih odnosa.

Neosnovano se revizijom osporava i savjesnost tužilaca – protivtuženih kao držalaca predmetne nekretnine. Ovo, kada se ima u vidu da su tužioci dokazali zakoniti osnov sticanja, te da su se za svo vrijeme od stupanja u posjed njihovih predhodnika odnosili prema spornoj imovini kao vlasnici, obradjivali je pa u tom svojstvu mogli i raspolagati njome. Stoga, pravilno zaključuju nižestepeni sudovi da su u konkretnom slučaju ispunjeni uslovi i iz odredbe čl.28. Zakona o svijinsko pravnim odnosima za sticanje svojine putem održaja.

Bez osnova su i navodi revizije da je predmetno zemljište odlukom Sreske poljoprivredne komisije Sreza Danilovgrad od 16.02.1947. godine, pod tačkom 73. dodijeljeno sestri tuženog – protivužioca, jer tuženi – protivtužilac to nije dokazao, a pismeni dokazi u spisima upućuju na suprotan zaključak – da je dodijeljena pravnom predhodniku tužilaca, a da je sestri tuženog – protivužioca dodijeljena zemlja odlukom iste komisije pod rednim brojem 72 kako su to zaključili i nižestepeni sudovi u pobijanim presudama.

(Presuda Vrhovnog suda RCG, Rev.br.533/2003 od 14.04.2006.godine)

ZAŠTITA PRAVA SVOJINE
(Čl.37. Zakona o osnovama svojinsko pravnih odnosa)

Svojinsko pravna zaštita, po osnovu tužbe za povraćaj stvari (rei vindicatio), pretpostavlja atribute vlasništva, identiteta stvari i posjed.

Iz obrazloženja

„Predmet spora u ovoj pravnoj stvari je zahtjev tužioca za iseljenje tuženog iz stana koji se nalazi u B, ul.P, br.5. objekat B-21, ulaz V, sprat VII, ukupne površine 51 m², koji se nalazi na kat.parceli br.5701/1, posj.list br.2282 KO N.B. i predaju tog stana slobodnog od lica i stvari tužiocu. Svoj zahtjev tužilac temelji na odredbama čl.37. Zakona o osnovama svojinsko pravnih odnosa.

Medjutim, pravilna primjena odredbe čl.37. Zakona o osnovama svojinsko pravnih odnosa pretpostavlja nesumnjivo vlasništvo tužioca, identitet stvari i posjed tuženog na predmetu spora. U konkretnoj pravnoj stvari do sada nijesu valjano ispitane ni jedna od pobrojanih pretpostavki svojinsko pravne zaštite. Prilikom usvajanja tužbenog zahtjeva prvostepenom presudom sud je zaključio da je tužilac stekao pravo vlasništva na predmetnom stanu osnovom ugovora o univerzalnoj sukcesiji od 31.12.1990. godine i aneksa tog ugovora od 31.12.1991. godine, kao pravni sledbenik GP „D“, G, nalazeći da je predmetni stan obuhvaćen spiskom o ustupljenoj imovini, kao sastavnim dijelom tog ugovora. Prvostepeni sud takodje nalazi da ugovor po osnovu kojeg tuženi drži posjed spornog stana nije realizovan, zaključujući to isključivo na osnovu činjenice što je izbrisan iz evidencije vlasnika stana.

Izloženo rezonovanje suda dato u prvostepenoj presudi, a koje je prihvatio i drugostepeni sud u svojoj presudi nije pravilno i nema utemeljenje u sadržini izvedenih dokaza u spisima.“

(Presuda Vrhovnog suda RCG, Rev.br.212/2004 i Gzz.br.22/2004 od 16.06.2004.godine)

STANARSKO PRAVO
(Zakon o stambenim odnosima)

Stanarsko pravo stiče se danom zakonitog useljenja u stan na osnovu ugovora o korišćenju stana, čemu prethodi konačni akt davaoca o dodjeli stana na korišćenje.

Iz obrazloženja

„Prema stanju u spisima, prvostepeni sud je utvrdio da su tužioci uselili u sporni stan 19. 12. 1986. godine po usmenom odobrenju direktora tuženog, da tuženi nikada nije donio akt o dodjeli stana na korišćenje niti su tužioci zaključili ugovor o korišćenju stana.

Imajući u vidu navedene činjenice prvostepeni i drugostepeni sud su zaključili da su tužioci nesmetanim korišćenjem stana u dužem vremenskom periodu uz usmenu saglasnost direktora tuženog stekli stanarsko pravo, a time i pravo na otkup stana.

Ovakvo zaključivanje nižestepeni sudova nije prihvatljivo.

Prema odredbi člana 17. st. 1. Zakona o stambenim odnosima ("Sl. list SRCG", br. 21/85), prema kome se ima raspraviti sporni odnos, stanarsko pravo stiče se danom zakonitog useljenja u stan na osnovu ugovora o korišćenju stana, ako ovim zakonom nije drugačije određeno, dok prema stavu 2. istog člana stanarsko pravo ne može se prodavati odnosno kupovati ili na drugi način suprotno zakonu, prenositi odnosno sticati. Ugovor o korišćenju stana, prema odredbi člana 48. istog zakona, zaključuje se na osnovu konačnog akta davaoca stana na korišćenje.

Iz navedenih odredaba jasno proizilazi da je za sticanje stanarskog prava nužno postojanje konačnog akta o dodjeli stana na korišćenje. Kako takav akt ne postoji to tužioci samo na osnovu činjenice da su stan koristili uz usmeno odobrenje direktora tuženog nijesu mogli steći stanarsko pravo kako su to pogrešno zaključili nižestepeni sudovi.

Kako su nižestepeni sudovi pogrešno primijenili materijalno pravo to je reviziju valjalo usvojiti, preinači pobijanu i prvostepenu presudu i tužbeni zahtjev odbiti kao neosnovan - član 410. st. 1. ZPP.“

(Presuda Vrhovnog suda RCG, Rev.br.373/2005 od 14.09.2006.godine)

NASLJEDNO PRAVO

RASKID UGOVORA O DOŽIVOTNOM IZDRŽAVANJU
(Čl.120. Zakona o nasljedjivanju)

Kad poremećenost odnosa i nepodnošljivost ugovorne zajednice života prouzrokuje neizvršenje ugovora o doživotnom izdržavanju onda takva objektivna okolnost daje pravo, bilo kojoj od stranaka, na raskid ugovora, neovisno od udjela i stepena krivice u njegovom neizvršenju.

Iz obrazloženja

„U postupku kod nižestepenih sudova nije počinjena bitna povreda odredaba parničnog postupka iz člana 354. st.2. tač.11. Zakona o parničnom postupku, na čije postojanje u skladu sa čl.386. navedenog zakona, revizijski sud pazi po službenoj dužnosti.

S druge strane, neosnovano se revizijom ukazuje da nižestepnim presudama nedostaju razlozi o odlučnim činjenicama, da su u njima dati razlozi nejasni i protivrječni, te da je time počinjena bitna povreda odredaba parničnog postupka. Jer, prvostepeni sud je u obrazloženju svoje presude dao razloge o svim činjenicama bitnim za pravilno presudjenje ovog spora, dok je drugostepeni sud ocijenio sve žalbene navode od odlučnog značaja, dajući pri tome u pobijanoj presudi u svemu valjane razloge koji su u skladu sa izvedenim dokazima.

Suprotno navodima revizije, nižestepeni sudovi su na osnovu saglasno utvrđenog činjeničnog stanja, pravilno primijenili materijalno pravo kada su usvojili tužbeni zahtjev. U postupku koji je prethodio donošenju pobijane presude, utvrđeno je da je predmetnim ugovorom o doživotnom izdržavanju ugovoreno uspostavljanje zajednice života između tužilje, kao primaoca i tuženih, kao davalaca izdržavanja. Utvrđeno je i to da je ugovor prestao da se ostvaruje od novembra 2000. godine, kada je staranje i brigu o tužiljinom izdržavanju, umjesto tuženih, preuzela P.M. Prednje činjenice nesumnjivo ukazuju na poremećenost odnosa i nepodnošljivost daljeg zajedničkog života ugovarača. Kod takvog stanja stvari, i po ocjeni ovoga suda, ispunjeni su uslovi iz člana 120. st.2. Zakona o nasljedjivanju za raskid ugovora, pa su nižestepeni sudovi pravilno odlučili kada su usvojili tužbeni zahtjev. Pri tome je bez uticaja isticanje tuženih da je za neizvršavanje ugovora isključivo kriva tužilja. Ovo zbog toga, što je nesumnjivo da je poremećenost odnosa i nepodnošljivost ugovorene zajednice života, prouzrokovala neizvršavanje ugovora. Ta objektivna okolnost, daje pravo na raskid ugovora, bilo kojoj od stranaka, bez obzira na to koja je od njih skrivila neizvršenje ugovora.“

(Presuda Vrhovnog suda RCG, Rev.br.444/2003 od 27.04.2005.godine)

USMENI TESTAMENT
(Čl.73. Zakona o nasljedjivanju)

Pojam „izuzetne prilike“, kod izjave posljednje – usmene volje zavještaoca iz člana 73. st.1. Zakona o nasljedjivanju, obuhvata sve okolnosti objektivne i subjektivne prirode zbog kojih zavještalcu nije bio u mogućnosti da sačini pismeni testament, čije postojanje ocjenjuje sud u svakom konkretnom slučaju.

Iz obrazloženja

„Odbredbama člana 73. st.1. Zakona o nasljedjivanju, propisano je da zavještalcu može izjaviti svoju posljednju volju usmeno pred dva svjedoka samo ako usljed izuzetnih prilika nije u mogućnosti da napravi pismeni testament.

Pojam „izuzetnih prilika“ obuhvata sve okolnosti objektivne i subjektivne prirode zbog kojih zavještalcu nije bio u mogućnosti da sačini pismeni testament, a da li su takve prilike postojale odlučuje sud od slučaja do slučaja.

Iz predmetnih spisa se vidi da je testatorica dugo vremena bolovala od dijabetesa, da joj je zbog toga bila amputirana lijeva noga, pa je bila nepokretna i vezana za postelju i kolica. Osim toga, iz predmetnih spisa proizilazi da je smrt testatorke uslijedila od posledica moždanog udara dana 19.01.2001. godine. Pri tome se iskazi svjedoka testamenta razlikuju utoliko što svjedok V.S., kao vrijeme davanja izjave posljednje volje pominje tri do četiri dana prije moždanog udara, a N.V. navodi da je to bilo oko pet dana prije njene smrti.

Kod navedenih činjenica, samo na osnovu iskaza testamentalnih svjedoka i njihove subjektivne ocjene o stanju u kome se nalazila testatorica prilikom davanja izjave posljednje volje, nižestepeni sudovi nijesu mogli izvesti zaključak o nepostojanju izuzetnih prilika. Naime, ocjena da li su postojale izuzetne prilike, te da li se može usmenom testamentu priznati njegova punovažnost, zavisi od toga kakvo je bilo stanje zdravlja testatorke i njeno subjektivno stanje. U konkretnom slučaju, pored toga, posebno je trebalo utvrditi dali je testatorica, kao težak dugogodišnji bolesnik od šećerne bolesti predosjećala ili mogla predosjetiti blisku smrt i u njenom očekivanju učiniti izjavu posljednje volje u usmenoj formi, zato što joj se takva forma u datim uslovima nametala kao oblik bržeg, prostijeg i manje napornog postupanja u poredjenju sa sastavljanjem pismenog testamenta. Osim toga, okolnost što je bila pismena sama za sebe, nije bila dovoljna za zaključak o nepostojanju izuzetnih prilika. Jer, bez sagledavanja i utvrđenja svih objektivnih i subjektivnih okolnosti u kojim se nalazila prilikom davanja izjave posljednje volje, sudovi nijesu mogli izvesti pouzdan zaključak o tome da li su iste bile takve prirode da spriječe testatorku da sačini testament u pismenom obliku.

Navedene činjenice nijesu mogle biti utvrdjene bez učešća vještaka medicinske struke odgovarajuće specijalnosti, što je u ovoj stvari izostalo.

Stoga su nižestepeni sudovi, zbog pogrešne primjene materijalnog prava, propustili da utvrde činjenice odlučne za njegovu pravilnu primjenu zbog čega je nižestepene presude valjalo ukinuti i predmet vratiti prvostepenom sudu na ponovno sudjenje.

Na novoj glavnoj raspravi, dokazima koje predlože stranke, prvostepeni sud će vodeći računa o nedostacima o kojima je bilo riječi, utvrditi činjenice na koje je naprijed ukazano, nakon čega će biti u mogućnosti da u ovoj stvari donese pravilnu i zakonitu odluku.“

(Presuda Vrhovnog suda RCG, Rev.br.606/2003 od 17.05.2006.godine)

SUDSKI TESTAMENT
(čl.65. Zakona o nasljedivanju)

Činjenica što je prilikom sastavljanja sudskog testamenta bio prisutan svjedok testamenta – srodnik četvrtog stepena srodstva zavještaoca je bez uticaja na njegovu punovažnost, jer se radi o testamentu koji je, po sačinjavanju od strane sudije, zavještalc pročitao i potpisao.

Iz obrazloženja

„Polazeći od činjeničnog utvrđenja prvostepenog suda zasnovanog na izvedenim dokazima, koje s razlogom prihvata i drugostepeni sud, nižestepeni sudovi su pravilno primijenili materijalno pravo kada su odbili tužbeni zahtjev kao neosnovan.

Naime, u postupku koji je prethodio donošenju pobijane presude utvrđeno je da je u predmetu Osnovnog suda u Podgorici, sudija tog suda, po kazivanju zavještaoca, sada pok.M.P. bivšeg iz Podgorice, sastavio sudski testament pod poslovnim brojem R.br.2695/98 dana 30.04.1998. godine. Takođe je utvrđeno, a što nije sporno, da je ostavilac umro 06.07.2000. godine, te da je ostavioca od lica koja konkurišu na zakonsko nasljedivanje nadživjela samo tužilja kao njegova kćerka. Prilikom sačinjavanja testamenta jedan od svjedoka testamenta bio je i V.V. iz Podgorice, brat od ujaka ostavioca, srodnik četvrtog stepena pobočne linije. Sem ovog lica kao svjedok testamenta njegovom sastavljanju prisustvovala je još i I.R. iz Podgorice. U postupku koji je prethodio donošenju pobijane presude, utvrđeno je i to da je ostavilac znao da čita i piše, te da je nakon što je testament pročitao i svojeručno potpisao istovremeno izjavio da je izjava posljednje volje vjerno zabilježena.

Polazeći od činjeničnog stanja utvrđenog u prvostepenom postupku, koje prihvata i drugostepeni sud, nižestepeni sudovi su pravilno primijenili materijalno pravo kada su odbili tužbeni zahtjev, pri čemu su u obrazloženju pobijane presude dali pravilni razlozi na koje se revident upućuje.

Naime, Zakon o nasljedivanju poznaje dvije vrste sudskog testamenta.

Prvi je onaj iz čl.65. Zakona o nasljedivanju, koji se tiče zavještaoca, koji zna da čita i piše, pri čijem sastavljanju nije potrebno prisustvo svjedoka testamenta, već samo svjedoka identiteta, ukoliko se identitet zavještaoca ne može utvrditi na drugi način, i drugi oblik iz čl.66. pomenutog zakona, koji se odnosi na testament zavještaoca ako nije u stanju da isti pročita. Ovaj oblik predviđa neophodno učešće svjedoka testamenta prilikom njegovog sastavljanja. Pitanje ko može biti svjedok testamenta uređeno je čl.68. Zakona o nasljedivanju.

Sama činjenica što je prilikom sastavljanja testamenta bio prisutan kao svjedok testamenta V.V. srodnik četvrtog stepena srodstva zavještaoca i tužene – po nalaženju ovog suda ne dovodi u pitanje punovažnost sudskog testamenta, pri činjenici da da su u konkretnom slučaju bili ispunjeni uslovi iz čl.65. Zakona o

nasledjivanju jer se radi o testamentu zavještaoca koji je, po sačinjavanju od strane sudije, zavještalac, kao pismena osoba, pročitao i potpisao.“

(Presuda Vrhovnog suda RCG, Rev.br.166/2005 od 20.04.2006.godine)

UGOVOR O DOŽIVOTNOM IZDRŽAVANJU
(čl.117. Zakona o nasljedjivanju u vezi čl.11-15.Zakona o obligacionim
odnosima)

**Autonomna volja davaoca i primaoca izdržavanja, uz uslove za
nastanak i pravno dejstvo, čine konstitutivne elemente ugovora o doživotnom
izdržavanju.**

Iz obrazloženja

„Predmetni ugovor o doživotnom izdržavanju zaključen je u svemu na način, u postupku i formi koji zahtijeva Zakon o nasljedjivanju - član 117, a koji su uslovi kao takvi od bitnog značaja za njegov nastanak i pravno dejstvo i čine konstitutivne elemente njegove egzistencije, pri čemu nije dovedena u pitanje autonomija volje i slobodna i ozbiljna izjava volja primaoca i davaoca izdržavanja (čl.10 i 28. ZOO) niti su postojale okolnosti i uslovi za utvrđenje ništavosti ugovora iz čl.47, 49, 51, 52 u vezi člana 103. i čl.11 - 15. Zakona o obligacionim odnosima te odredbi čl.117. Zakona o nasljedjivanju. Kod ovakvog činjeničnog i materijalno pravnog supstrata ove pravne stvari, treba imati u vidu i činjenicu da je predmetni ugovor o doživotnom izdržavanju ovjeren od strane prvostepenog suda - Osnovnog suda u Kotoru (Ov.br.2466/99) u svemu na propisani način i u skladu sa pravnim shvatanjem ovog Suda izraženom u aktu Su.br.1977/1998 od 25.12.1998. godine, koji se nalazi u spisima predmeta.

(Presuda Vrhovnog suda RCG, Rev.br.276/2006 od 18.09.2006.godine)

GRADJANSKO PROCESNO PRAVO

PRAVOSNAŽNOST PRESUDE

(Čl.333. u vezi čl.354. i 355. Zakona o parničnom postupku, čl.352. u vezi
čl.400. Zakonika o parničnom postupku)

Sud po prigovoru stranke i po službenoj dužnosti pazi da li je stvar pravosnažno presudjena (res iudicata) pa ako utvrdi da je parnica pokrenuta o zahtjevu o kome je pravosnažno odlučeno – odbacuje tužbu.

Iz obrazloženja

„Ispitujući navode revizije sa razloga pogrešne primjene materijalnog prava i bitne povrede parničnog postupka, a imajući u vidu navode protivnika predlagača istaknute u reviziji kojima se ističe da je u ovom spornom odnosu ova stvar pravosnažno presudjena rješenjem Opštinskog suda u Kotoru, Rs.br.862/87 od 03.10.1989. godine, koju je potvrdio, u postupku po žalbi, Viši sud u Titogradu svojim rješenjem, Gž.br.87/90 od 07.12.1990. godine, ovaj sud, kao revizioni, temeljem uvida u naznačena rješenja nalazi da su prvostepeni sudovi zbog nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja od čijeg pravnog uticaja utvrđenja zavisi pravilno i zakonito rješenje u ovom spornom odnosu, a koje činjenično stanje zbog neizvjesnog utvrđenja je moglo dovesti do pogrešne primjene materijalnog prava, zbog čega su nižestepena rješenja ukinuta i predmet vraćen prvostepenom sudu na ponovno sudjenje.

Ovaj sud, kao revizioni, ocjenjuje da su u provedenom postupku pred nižestepenim sudovima zbog pogrešne primjene materijalnog prava usled nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, odnosno bitne povrede postupka na koje pazi po službenoj dužnosti u smislu čl.354. st.2. tač.11. i čl.355. ZPP-a, materijalno – pravna osnovanost zahtjeva predlagača, postala pravno neizvjesnim imajući u vidu činjenicu da je u ovoj stvari, u revizionom postupku, istaknut prigovor pravosnažno rješenje stvari na temelju činjenice da je u istoj odlučeno citiranim rješenjem Opštinskog suda u Kotoru, koje je potvrđeno naznačenim rješenjem Višeg suda u Titogradu, a koja činjenica, koju treba utvrditi u ponovnom sudskom postupku, je od takvog relevantnog pravnog značaja da se mora utvrditi u ponovnom sudskom postupku, što može biti od uticaja na pravilno i zakonito rješenje ove pravne stvari.

Prvostepeni sud će, u postupku ponovnog sudjenja, utvrditi da li je ova stvar i u kom obimu pravosnažno riješena, u kom pravcu će izvršiti uvid i ispitati procesno i materijalno pravno dejstvo rješenja Opštinskog suda u Kotoru, Pos.br.Rs.862/87 od 03.10.1989. godine, potvrđenom, u postupku po žalbi, od strane Višeg suda u Titogradu, rješenjem Gž.br.87/90 od 07.12.1990. godine, pri tom utvrđujući subjektivni i objektivni identitet učesnika u ovom spornom odnosu, identitet spornih nekretnina, te okolnosti prema kojim sve predlagačima i u kom obimu, dejstvuje eventualna činjenica pravosnažno presudjene stvari, u smislu čl.333. st.2. u vezi čl.347. ZPP.“

(Rješenje Vrhovnog suda RCG, Rev.br.65/2006 od 14.03.2006.godine)

DELEGACIJA STVARNO NADLEŽNOG SUDA
(Čl.66. Zakona o parničnom postupku)

Okolnost da je tužilac svojevremeno bio na dužnosti sudije sudećeg suda ne predstavlja važan razlog za određivanje postupanja drugog stvarno nadležnog suda.

Iz obrazloženja

„Predma odredbi člana 66. Zakona o parničnom postupku, Vrhovni sud može na predlog stranke ili nadležnog suda, odrediti da u pojedinom predmetu postupa drugi stvarno nadležni sud, ako je očigledno da će se tako lakše sprovesti postupak ili ako za to postoje drugi važni razlozi.

Po ocjeni ovog suda, okolnost da je tužilac svojevremeno bio na dužnosti sudije Osnovnog suda u Kotoru ne predstavlja važan razlog da u ovoj parničnoj stvari postupa drugi stvarno nadležni sud, jer takva okolnost nije smetnja za nepristrasno i pravično postupanje tog suda u ovom predmetu.“

(Rješenje Vrhovnog suda RCG, R.br.61/2006 od 24.10.2006.godine)

DELEGACIJA NADLEŽNOG SUDA
(Čl.66. u vezi čl.65. Zakona o parničnom postupku)

Zahtjev stranke za izuzeće institucije suda nije važan razlog za delegaciju drugog stvarno nadležnog suda (čl.66. ZPP-a) ali može biti razlog kada, usljed izuzeća sudija, ne može da postupa, da o tome izvijesti neposredno viši sud koji će odrediti da, u tom slučaju, postupa drugi stvarno nadležni sud sa njegovog područja.

Iz obrazloženja

“ Predlog za delegaciju drugog stvarno nadležnog suda, je neosnovan.

Odlučujući po predlogu Osnovnog suda u Ulicinju, ovaj sud je konstatovao da je rješenjem postupajućeg sudije navedenog suda, I.br.381/04 od 30.03.2006. godine, zahtjev izvršnog dužnika za izuzeće sudija i predsjednika tog suda, odbačen kao nedopušten u smislu člana 72. Zakona o parničnom postupku u vezi čl.14. Zakona o izvršnom postupku.

Ovaj sud smatra da, u konkretnom slučaju, ne postoje osnovi, uslovi i razlozi iz člana 66. ZPP, za određivanje od strane ovog Suda da u ovoj stvari postupa drugi stvarno nadležan sud, jer za delegaciju drugog suda ne postoje drugi važni razlozi ili očiglednost lakšeg sprovođenja postupka. U takve osnove, uslove i razloge ne spada zahtjev stranke za izuzeće institucije suda jer takav zahtjev nije dozvoljen u smislu člana 69. do 72. ZPP.

Okolnosti vezane za izuzeće sudija i predsjednika suda, kao i činjenica da je Osnovni sud u Ulicinju naznačenim rješenjem tkav zahtjev odbacio kao nedopušten, kao i zahtjev stranke za izuzeće suda, nije razlog za delegaciju od strane ovog Suda drugog stvarno nadležnog suda, u smislu člana 66. ZPP-a, ali može biti razlog, da nadležni sud kad usljed izuzeća sudija ili iz drugih razloga ne može da postupa, izvijesti o tome neposredno viši sud koji će odrediti da u tom predmetu postupa drugi stvarno nadležni sud - član 65. ZPP-a.“

(Rješenje Vrhovnog suda RCG, R.br.19/2006 od 11.04.2006.godine)

NEDOZVOLJENOST REVIZIJE
(Čl.9.Zakona o izvršnom postupku)

Protiv pravosnažnog rješenja donijetog u postupku izvršenja i obezbjedjenja, revizija nije dozvoljena.

Iz obrazloženja

„Ovaj sud, kao revizioni, nalazi da se u ovoj spornoj stvari koja se tiče donošenja rješenja o ukidanju već određene privremene mjere, o kojoj je bilo odlučeno pravosnažnim rješenjem u postupku pred nižestepenim sudovima, revizija pokazuje nedozvoljenom, imajući u vidu odredbu čl.9. Zakona o izvršnom postupku, prema kojoj je protiv pravosnažnog rješenja donijetog u postupku izvršenja i postupku obezbjedjenja revizija nije dozvoljena.“

(Rješenje Vrhovnog suda RCG, Rev.br.86/2006 od 14.03.2006.godine)

DELEGACIJA STVARNO NADLEŽNOG SUDA
(Čl.66. Zakona o parničnom postupku)

Sumnja u nepristrasnost sudećeg sudije i način njegovog upravljanja postupkom nije važan razlog za delegaciju drugog stvarno nadležnog suda.

Iz obrazloženja

„Na osnovu člana 66. Zakona o parničnom postupku, Vrhovni sud može, na predlog stranke ili nadležnog suda, odrediti da u pojedinom predmetu postupaju drugi stvarno nadležan sud, ako je očigledno da će se tako lakše sprovesti postupak ako za to postoje drugi važni razlozi.

U konkretnom slučaju, podnesenim zahtjevom se osporava nepristrasnost postupajućeg sudije i iznose pritužbe na njegovo rukovođenje postupkom.

Takvi razlozi nijesu osnov za delegaciju nadležnosti u smislu čl.66. Zakona o parničnom postupku, pa je zahtjev kao neosnovan valjalo odbiti.“

(Rješenje Vrhovnog suda RCG, R.br.16/2006 od 28.03.2006.godine)

POSLOVNA NESPOSOBNOST STRANKE
(Čl.77. Zakona o parničnom postupku)

Poslovno nesposobno je punoljetno lice koje usljed duševne bolesti, zaostalog duševnog razvoja ili drugih razloga nije sposobno da se stara o svojoj ličnosti, pravima i interesima.

Kad stranka uredno preduzima radnju u parničnom postupku, sud nema indicija da posumnja u njenu poslovnu sposobnost.

Iz obrazloženja

“Punoljetno lice je, analogno čl.77. st.1. ZPP-a, parnično nesposobno ako je potpuno poslovno nesposobno. Poslovno nesposobno je punoljetno lice koje usled duševne bolesti, zaostalog duševnog razvoja ili drugih razloga nije sposobno da se stara o svojoj ličnosti, pravima i interesima. U konkretnom slučaju tužilja je blagovremeno podnijela tužbu, na svako zakazano ročište pristupila, određeno i jasno se izjašnjava o bitnim činjenicama, pa sud nije imao osnova da posumnja u njenu poslovnu, odnosno parničnu sposobnost kako se to tvrdi izjavljenom revizijom. Ne stoje, zato, navodi izjavljene revizije o bitnoj povredi parničnog postupka iz čl. 367. st.2. tač.12. ZPP-a.“

(Presuda Vrhovnog suda RCG, Rev.br.107/2006 od 14.03.2006.godine)

ODREDJIVANJE KVALIFIKOVANOG PUNOMOĆNIKA STRANKE
(Čl.168. Zakona o parničnom postupku)

Punomoćnik stranke koja, po opštem imovnom stanju nije u mogućnosti da snosi troškove kvalifikovanog punomoćnika, ne određuje se po službenoj dužnosti već na zahtjev stranke.

Iz obrazloženja

“Članom 168. st.1. ZPP-a, propisano je da će prvostepeni sud na zahtjev stranke, koja prema opštem imovnom stanju nije u mogućnosti da snosi troškove kvalifikovanog punomoćnika, odrediti da je zastupa punomoćnik. Dakle, takav punomoćnik se ne postavlja po službenoj dužnosti već na zahtjev stranke. Takvog zahtjeva u konkretnom slučaju nije bilo, pa ne stoje navodi izjavljene revizije o povredi čl.168. ZPP-a.“

(Presuda Vrhovnog suda RCG, Rev.br.107/2006 od 14.03.2006.godine)

DELEGACIJA STVARNO NADLEŽNOG SUDA
(Čl.66. Zakona o parničnom postupku)

Činjenica da sud ima svojstvo stranke (tuženog) u parničnom postupku, predstavlja važan razlog za delegaciju drugog stvarno nadležnog suda.

Iz obrazloženja:

„Činjenica da je Osnovni sud u Kolašinu u konkretnom predmetu tuženi po ocjeni ovog suda predstavlja „drugi važan razlog“ iz čl.66. ZPP-a.

Sa tih razloga za postupanje u ovom predmetu određen je Osnovni sud u Bijelom Polju kao najbliži stvarno nadležan sud.“

(Presuda Vrhovnog suda RCG, R.br.14/2006 od 14.03.2006.godine)

DELEGACIJA STVARNO NADLEŽNOG SUDA
(Čl.66. Zakona o parničnom postupku)

Činjenica da na strani sudije nadležnog suda postoji svojstvo stranke u postupku, predstavlja važan razlog za delegaciju drugog stvarno nadležnog suda.

Iz obrazloženja

„Po ocjeni ovog suda, činjenica da jedna stranka u ovom predmetu u svojstvu tuženog, sudija Osnovnog suda u Bijelom Polju, predstavlja važan razlog za delegaciju drugog stvarno nadležnog suda, shodno odredbi čl.66. ZPP-a, kojim postupanjem se vrši zaštita načela objektivnosti i nepristrasnosti institucije suda, zbog čega je predlog valjalo usvojiti i odrediti da u ovom predmetu postupa Osnovni sud u Beranama, kao najbliži stvarno nadležni sud.“

(Rješenje Vrhovnog suda RCG, R.br.35/2006 od 12.09.2006.godine)

DELEGACIJA STVARNO NADLEŽNOG SUDA
(Čl.66. Zakona o parničnom postupku)

Okolnost da stranka ima svojstvo zaposlenog (službenički odnos) sa postupajućim sudom je važan razloga za delegaciju drugog stvarno nadležnog suda.

Iz obrazloženja

„Prema odredbi člana 66. ZPP-a, Vrhovni sud može, na predlog stranke ili nadležnog suda, odrediti da u pojedinom predmetu postupaju drugi stvarno nadležan sud, ako je očigledno da će se tako lakše sprovesti postupak ili ako za to postoje drugi važni razlozi.

Po ocjeni ovog Suda, okolnost da je u ovom predmetnom sporu tužilja u službeničkom odnosu sa zapošljenjem u Višem sudu u Podgorici, predstavlja važan razlog za delegaciju mjesne nadležnosti utvrđen u odredbi člana 66. ZPP-a, kojim postupanjem se vrši zaštita načela objektivnosti i nepristrasnosti institucije suda, zbog čega je predlog tog suda valjalo usvojiti i odrediti da u ovom predmetu postupaju Viši sud u Bijelom Polju.“

(Rješenje Vrhovnog suda RCG, R.br.13/2006 od 07.03.2006.godine)

SUKOB NADLEŽNOSTI
(Čl.26. Zakona o sudovima)

Postupak odlučivanja o pravima i obavezama državnih službenika koji nije pravosnažno okončan ne može, sa stanovišta povoljnosti za službenika, biti osnov stvarne nadležnosti koja bi se ogledala u mogućnosti da umjesto osnovnog suda, postupa i sudi Upravni sud.

Iz obrazloženja

„Pravosnažnim rješenjem P.br.1016/06 od 30.05.2006. godine, Osnovni sud u Podgorici oglasio se stvarno nenadležnim za rješavanje ovog spora i odlučio da, po njegovoj pravosnažnosti, spise predmeta dostavi Upravnom sudu Republike Crne Gore, kao stvarno nadležnom sudu. U razlozima tog rješenja, pomenuti sud se poziva na odredbe člana 127. Zakona o državnim službenicima i namještenicima ("Sl. list RCG", br. 27/2004), kojima je propisano da će se postupak odlučivanja o pravima i obavezama službenika, koji nije pravosnažno okončan do dana primjene ovog zakona, okončati po ovom zakonu, ukoliko je to povoljnije za službenike. U skladu s tim, te smatrajući povoljnijim za tužioce da se postupak okonča pravosnažnom presudom Upravnog suda, Osnovni sud u Podgorici je zaključio da nije stvarno nadležan za odlučivanje u predmetnom sporu.

Nakon prijema spisa predmeta Upravni sud Republike Crne Gore je, smatrajući da se ne radi o sporu iz njegove nadležnosti, svojim aktom U.br.781/2006 od 30.06.2006. godine, dostavio spise predmeta ovom sudu, radi odlučivanja o nastalom sukobu nadležnosti.

Po razmotrenju predmetnih spisa ovaj sud je našao da je za sudjenje u ovom sporu stvarno nadležan Osnovni sud u Podgorici.

Predmet spora u ovoj stvari predstavlja zahtjev tužioca da se ponište rješenja Ministra unutrašnjih poslova, kojim je tužilac oglašen krivim za povredu radne obaveze i izrečena mu mjera prestanka radnog odnosa i tuženi obaveže da ga vrati na poslove i radne zadatke koje je obavljao prije prestanka radnog odnosa. U vrijeme podnošenja tužbe tj.09.01.2004. godine, u skladu sa odredbama člana 33. Zakona o unutrašnjim poslovima ("Sl. list RCG", br.24/94), na službenike Ministarstva unutrašnjih poslova primjenjivani su opšti propisi o radnim odnosima i propisi o državnim službenicima. Samim tim, za sudjenje u predmetnom sporu, imajući u vidu okolnosti koje su postojale u vrijeme podnošenja tužbe, stvarno je bio nadležan Osnovni sud u Podgorici.

Okolnost što je u toku trajanja predmetnog spora, stupio na snagu Zakon o državnim službenicima i namještenicima, koji je počeo da se primjenjuje 01.10.2004. godine, nije od uticaja na izmjenu prvobitno zasnovane nadležnosti Osnovnog suda u Podgorici. Jer, odredbe člana 127. tog zakona, koje se odnose na postupke odlučivanja o pravima i obavezama državnih službenika koji nijesu pravosnažno okončani do dana početka primjene ovog zakona predviđaju

mogućnost njegove primjene, ukoliko je to povoljnije za službenika. Ta povoljnost ne može se ogledati u mogućnosti da umjesto Osnovnog suda, sudi Upravni sud. Navedene zakonske odredbe odnose se na povoljnije propise u pogledu materijalno pravnih i procesnih odredaba, ali nijesu i ne mogu biti od uticaja na jednom zasnovanu stvarnu sudsku nadležnost, koja primjenom navedenog zakonskog propisa, u predmetnom sporu nije mogla biti izmijenjena.“

(Rješenje Vrhovnog suda RCG, R.br.37/2006 od 10.07.2006.godine)

SVOJSTVO UMJEŠAČA I PRAVOSNAŽNOST PRESUDJENE STVARI
(Čl.354.Zakona o parničnom postupku)

Odbijanjem tužbenog zahtjeva prema tuženom, zbog nedostatka pasivne legitimacije, po prigovoru koji je istakao umješač u odnosu na tuženog, ne znači da ne postoji legitimacija na strani umješača kao tuženog pa, u takvom slučaju, ne postoji identitet stranaka kao uslova za postojanje pravosnažno presudjene stvari (res iudicata).

Iz obrazloženja

„Po razmatranju spisa predmeta ovaj sud je ispitao pobijanu presudu u smislu odredbe čl.386. ZPP, pa je našao da je revizija osnovana.

Naime, predmet spora u ovoj pravnoj stvari su dva zahtjeva tužioca, od kojih – prvi za utvrđenje prava svojine na nepokretnostima označenim u izreci prvostepene presude, a drugi da se izvršenje na tim nepokretnostima proglasi nedopuštenim.

U toku prvostepenog postupka je utvrđeno da je tužilac sa D.G. zaključio pismeni ugovor o kupoprodaji predmetnih nepokretnina 08.11.1997. godine i aneks tog ugovora od 14.09.1980. godine, kao i to da su označeni ugovor i aneks realizovani prije nego što je D.G. (prodavcu) izrečena mjera konfiskacije imovine po pravosnažnoj presudi Okružnog suda u Titogradu K.br.177/83 od 16.11.1983. godine (potvrđena presudom Vrhovnog suda SRCG, Kz.br.188/84 od 25.06.1984. godine).

Polazeći od takvog utrdjenja prvostepeni sud je usvojio postavljeni tužbeni zahtjev, te utvrdio da je tužilac stekao pravo svojne na predmetnim nekretninama osnovom označenog ugovora o kupoprodaji, pa kako je ista upisana na tuženog na osnovu izvršene konfiskacije imovine D.G. (u okviru koje je i predmetna) i obavezao tuženog da trpi da mu omogući promjenu upisa u javnim knjigama.

Obzirom da je utvrđeno da je tužilac vlasnik predmetnih nekretnina, to je sud usvojio i dgopostavljeni zahtjev te proglasio nedopuštenim izvršenje određeno rješenjem o izvršenju prvostepenog suda I.br.188/87 od 13.04.1987. godine, po predlogu tuženog kao povjerioca protiv D.G, kao dužnika.

Medjutim, drugostepeni sud, odlučujući o žalbi tuženog, pobijanom presudom preinačava prvostepenu presudu, nalazeći da je o svojinskom zahtjevu pravosnažno presudjeno u sporu istog suda oznake P.br.536/87 – presudom od 03.06.1988. godine, a koja je donijeta po tužbi ovdje tužioca protiv tuženog D.G. U tom sporu Opština Bar (tuženi iz predmetnog spora) bila je umješač na strani tuženog, a tužilac je i tada isticao da je stekao svojinu na predmetnim nekretninama osnovom istog kupoprodajnog ugovora, te je tako postavljeni tužbeni zahtjev odbijen. Pri tom, drugostepeni sud smatra da su tuženi u toj parnici – D.G. i tuženi iz predmetnog spora (opština) imali položaj jedinstvenih sparničara iz čl.209. st.1. ZPP, pa da se dejstvo pravosnažne presude

prvostepenog suda P.br.536/87 od 03.06.1988. godine proteže i na odnos između protivnika pomognute strane prema umješaču (sporni odnos). Stoga tužbu odbacuje, s pozivom na odredbu čl.354. st.2. tač.12. ZPP i čl.369. ZPP.

Izloženo rezonovanje drugostepenog suda nije prihvatljivo. Ovo sa razloga što se iz spisa predmeta P.br.536/87 nesumnjivo utvrđuje da je Opština Bar, u označenom sporu imala status običnog umjepača, a ne glavnog. Stoga je i njena procesna uloga supsidijarnog suparničara, jer odbijanjem tužbenog zahtjeva prema tuženom zbog nedostatka pasivne legitimacije po prigovoru, kojeg je istakla opština kao umjepač u odnosu na tuženog a ne u odnosu na sebe, ne znači da ne postoji legitimacija na strani umješača kao tuženog. Isto tako, Opština Bar u tom postupku nije koristila svoje zakonsko ovlaštenje da podnese tužbu protiv obje strane i time preuzme ulogu glavnog umješača, odnosno glavnog intervenijenta. Svojim isticanjem da je predmetna imovina sada njeno vlasništvo, tužena je praktično pozvala tužioca da podnese tužbu protiv nje, iz čega je i rezultirala predmetna parnica, obzirom da ni tužilac nije proširio tužbu u odnosu na opštinu, a što mu nije smetnja da pokrene posebnu parnicu.

Prema tome, pogrešno je zaključivanje drugostepenog suda da postoji identitet stranaka, kao jedan od neophodnih uslova za postojanje pravosnažno presudjene stvari. Stoga je drugostepeni sud pri odlučivanju o dijelu tužbe koja se odnosi na svojinski zahtjev tužioca pogrešno istu odbacio, kao nedozvoljenu, zbog pravosnažno presudjene stvari, te je počinio bitnu povredu odredaba postupka iz čl.354. st.1. ZPP u vezi čl.333. ZPP, pa je pobijanu presudu u tom dijelu valjalo ukinuti.

Isto tako pogrešno je odlučio drugostepeni sud kada je preinačio pravostepenu presudu i odbio zahtjev tužioca kojim je traženo da se utvrdi da je nedopušteno izvršenje određeno rješenjem o izvršenju Osnovnog suda u Baru I.br.188/87 od 13.04.1987. godine, po predlogu tuženog protiv D.G. Ovo sa razloga što Zakonom o izvršnom postupku usvojenim 30.juna 2000. godine, nije predviđena mogućnost upućivanja na parnicu podnosioca prigovora protiv rješenja o izvršenju. U članu 262. Zakona o izvršnom postupku („Sl.list SRJ“, br.28/2000) predviđeno je da će se postupak izvršenja i obezbjedjenja započeti do dana stupanja na snagu ovog zakona (do 08.07.2000. godine) okončati po odredbama tog zakona.

Prvostepena presuda u dijelu koji se odnosi na nedopustivost izvršenja donijeta je 07.07.1995. godine, tj.prije stupanja na snagu novog Zakona o izvršnom postupku. Pošto drugostepeni sud u postupku odlučivanja po žalbi nije imao u vidu predhodno izložene okolnosti to je valjalo ukinuti i dio drugostepene presude kojim je odlučeno po zahtjevu tužioca za proglašenje nedopuštenim izvršenja po rješenju prvostepenog suda I.br.188/87 od 13.04.1987. godine.

U ponovnom postupku sud će cijeniti izjavljenu žalbu tužioca shodno primjedbama i sugestijama iz ovog rješenja, a nakon toga će po istoj donijeti zakonitu odluku.“

(Rješenje Vrhovnog suda RCG, Rev.br.403/2003 od 05.05.2006.godine)

PORODIČNO PRAVO

SPORAZUM O UREDJENJU IMOVINSKIH ODNOSA BRAČNIH
DRUGOVA

(čl.327. Zakona o braku i porodičnim odnosima Srbije)

Sporazum bračnih drugova o uredjenju njihovih imovinskih odnosa kojim se, nakon njegovog zaključenja, mijenja karakter sticanja njihove buduće imovine ukazuje na odsustvo namjere o sticanju zajedničke imovine.

Iz obrazloženja

„Prema utvrdjenom činjeničnom stanju u postupku, parničari su zaključili brak 1977. godine, u Beogradu, a živjeli su u zajednici do 2001. godine. Dana 01.10.1992. godine zaključili su sporazum kojim je utvrdjena imovina koja je u vlasništvu tužilje. Nije sporno da je sporazum u cjelini realizovan.

Pravilan je zaključak drugostepenog suda da označeni sporazum, u suštini, predstavlja uredjenje imovinskih odnosa parničara kao bračnih drugova, te da isti mijenja karakter sticanja njihove imovine u narednom periodu. Ovo tim prije što je u samom sporazumu naznačeno da se isti ima uzeti u obzir u slučaju razvoda, a što jasno ukazuje na odsustvo namjere da nakon zaključenja ovog sporazuma parničari stiču zajedničku imovinu.

Sa iznijetih razloga, nesumnjivo proizilazi da predmetna imovina predstavlja posebnu imovinu tuženog, a ne zajedničku imovinu parničara, jer ista nije stečena njihovim zajedničkim radom, već isključivo radom tuženog. I po ocjeni ovog suda, sporazum parničara od 01.10.2002. godine, ukazuje da je došlo do poremećaja njihovih bračnih odnosa i da je istim odlučeno o njihovoj zajedničkoj imovini. Stoga, imovina sticana u narednom periodu, u koju spada i sporna, nije sticana njihovim zajedničkim radom, već kao posebna. Ovakav zaključak suda potvrđuje i sam iskaz tužilje kao parnične stranke dat na raspravi pred prvostepenim sudom dana 12.01.2004. godine, gdje je istakla da je predmetnu imovinu kupio od svojih sredstava.

Dakle, ovaj sud smatra da faktičko trajanje zajednice parničara do 2001. godine, nije dovoljan osnov za zaključivanje da predmetna imovina predstavlja njihovu zajedničku imovinu u situaciji kada je nesumnjivo dokazano i prihvaćeno da je sporazum od 01.10.1992. godine u stvari rezultat poremećenih bračnih odnosa parničara i da je istim praktično izvršena podjela njihove zajedničke imovine.

Povodom navoda revizije kojima se ukazuje da odredba člana 326. st.2. Zakona o braku i porodičnim odnosima Srbije („Sl.gl. SRS“, br.22/80, 24/84, 11/88 i „Sl.gl. RS“, br.22/93, 25/93 i 35/94) ne dozvoljava supružnicima međusobno zaključivanje ugovora kojima se mijenja imovinski režim utvrdjen ovim zakonom, kao ni onih kojima se unaprijed odriču prava koja im po zakonu pripadaju (kao npr.zakonsko izdržavanje, na udio u zajedničkoj imovini) valja istaći da zaključeni sporazum parničara iz 1992. godine nije u domenu prethodno

označenih zabranjenih ugovora. Da je ovim sporazumom u pitanju raspolaganje kojim se ne mijenja zakonom utvrđeni režim raspolaganja zajedničkom imovinom govore i odredbe člana 327. Zakona o braku i porodičnim odnosima Srbije, prema kojoj bračni drugovi imaju mogućnost sporazumne diobe zajedničke imovine u svako doba, s tim što taj sporazum mora biti sačinjen u pismenoj formi, a što u konkretnom slučaju i stoji.

Prema tome, jasno je da se sporazum iz 1992. godine nije mogao odnositi na buduću imovinu parničara, pa stoga su bez uticaja navodi revizije u tom dijelu.

Medjutim, sporazum treba tumačiti kao nastali poremećaj bračnih odnosa parničara, kako to pravilno zaključuje i drugostepeni sud i nakon zaključivanja istog promijenjen je karakter sticanja buduće imovine parničara, tako da novostečena imovina nema karakter zajedničke već posebne imovine, pa u tom smislu označeni sporazum nije ni protivan odredbi člana 326. st.2. Zakona o braku i porodičnim odnosima Republike Srbije (i odredbama Porodičnog zakona Republike Crne Gore, kojima su regulisani imovinski odnosi bračnih drugova).“

(Presuda Vrhovnog suda RCG, Rev.br.508/2004 od 08.06.2004.godine)

VRŠENJE RODITELJSKOG PRAVA
(Čl.68. Porodičnog Zakona)

Kad sud u postupku izmjene odluke o čuvanju, vaspitanju i izdržavanju maloljetnog djeteta povjerenog majci ocijeni da i dalje postoje uslovi koji su od bitnog značaja za njegov pravilan psihofizički razvoj i vaspitanje, bez obzira na izmijenjene prilike, onda je interes djeteta da i dalje ostane kod majke, pa ne postoje uslovi za izmjenu takve odluke.

Iz obrazloženja

„Polazeći od činjeničnog utvrđenja prvostepenog suda koje prihvata i drugostepeni sud u ovoj pravnoj stvari je pravilno primijenjeno materijalno pravo kada je odbijen postavljeni tužbeni zahtjev. Naime, u postupku koji je predhodio donošenju pobijanih presuda je nesumnjivo utvrđeno da je brak stranaka sporazumno razveden 01.02.1996. godine, te da je maloljetni sin stranaka F. povjeren tuženoj na odgoj, čuvanje i vaspitanje. Dalje je utvrđeno da je presudom Osnovnog suda Cetinje P.br.315/98 od 17.09.1998. godine utvrđena obaveza tužioca da doprinosi u izdržavanju maloljetnog F. u tamo utvrđenom iznosu, a da je tužilac već podnosio tužbu kod Osnovnog suda Cetinje, radi izmjene odluke o povjeravanju maloljetnog djeteta stranaka, te da mu je presudom tog suda P.br.383/98 od 09.11.1998. godine, tužbeni zahtjev odbijen. U postupku je utvrđeno i to da je maloljetni F. sada učenik drugog razreda osnovne škole, da je prvi razred završio sa odlučnim uspjehom, da se tužena u međuvremenu udala i da je u drugom braku rodila ćerku, da je zaposlena, inače je doktor stomatologije i radi u Domu zdravlja u K. Utvrđeno je i to da je sadašnji suprug tužene zaposlen, a da je u porodici potpuno skladan život. U odnosu na tužioca utvrđeno je da isti nema zaposlenja, trenutno živi od rente, posjeduje dva apartmana i stan u B. a kuću u L.G. gdje boravi sa majkom, izdaje apartmane i neke lokacije za obavljanje trgovinskih djelatnosti, što njegovu materijalnu situaciju čini solidnom.

Inače, sud je u postupku pribavio i izjašnjenje stručnog tima Centra za socijalni rad za Opštine Podgoricu, Kolašin, Cetinje i Danilovgrad, a da je pri tom cijenjen izvještaj Centra za socijalni rad Opštine Kotor, Tivat i Budva. Prema datim stručnim mišljenjima nema osnova za izmjenu odluke o povjeravanju maloljetnog djeteta stranaka.

Kako je izvedenim dokazima u postupku nesumnjivo utvrđeno da maloljetni sin stranaka F.kod majke ima sve uslove za normalan psihofizički razvoj, da se pravilno vaspitava i da nije izolvan, da kontaktira sa ocem, a da zaključenjem drugog braka tužene i rođenjem ćerke u tom braku nijesu pogoršane prilike niti novonastalo stanje ometa pravilan psihofizički razvoj maloljetnog F. te je interes djeteta da i dalje ostane kod majke. Prema tome, u konkretnom slučaju nijeu ispunjeni uslovi iz odredbe čl.68. st.5. Porodičnog zakona za izmjenu odluke o povjeravanju maloljetnog djeteta stranaka na

čuvanje i vaspitanje, jer se prilike nijesu promijenile, a proširenje porodice tužene to ne nalaže, već omogućava normalan psihofizički razvoj i zadovoljenje interesa maloljetnog djeteta.“

(Presuda Vrhovnog suda RCG, Rev.br.548/2004 od 05.05.2006.godine)

KOMPANIJSKO PRAVO

IMENOVANJE I RAZRJEŠENJE IZVRŠNOG DIREKTORA U
PRIVREDNOM DRUŠTVU
(Čl.46. Zakona o privrednim društvima)

Odbor direktora imenuje i razrješava izvršnog direktora privrednog društva sa kojim zaključuje posebni ugovor o pravima, obavezama, odgovornostima i uslovima za prestanak funkcije (razrješenje) prije isteka mandatnog roka.

Iz obrazloženja

„Prema odredbi čl.46. st.2. Zakona o privrednim društvima, odbor direktora ima diskreciono pravo da imenuje i razrješava izvršnog direktora i sekretara društva, a prema st.3. istog člana odbor direktora sa izvršnim direktorom zaključuje poseban ugovor kojim se utvrđuju prava, obaveze i odgovornosti direktora, kao i uslovi za prestanak funkcije i prije isteka roka utvrđenog ugovorom. Zakonom dakle, nijesu predviđeni razlozi za prestanak funkcije izvršnog direktora prije isteka mandata, već se ti razlozi u smislu citirane zakonske odredbe utvrđuju ugovorom.

Prema stanju u spisima tužilac je sa odborom direktora zaključio ugovor br.97 od 11.03.2003. godine kojim su utvrđeni uslovi za prestanak funkcije izvršnog direktora prije isteka mandata. Članom 7. tačka 2. tog ugovora određeno je da funkcija prestaje prije isteka mandata jednostranim otkazom izvršnog direktora ili odbora direktora.

Kod ovakvog stanja stvari, odbor direktora je u skladu sa čl.7. tač.2. ugovora mogao da razriješi tužioca funkcije izvršnog direktora prije isteka mandata, pa je drugostepeni sud pravilno zaključio da je zakonita odluka o razrješenju tužioca funkcije izvršnog direktora, i pravilno primijenio materijalno pravo kada je preinačio prvostepenu presudu i tužbeni zahtjev odbio kao neosnovan.“

(Presuda Vrhovnog suda RCG, Rev.br.303/2005 od 04.04.2006.godine)

PRAVNA SREDSTVA U STEČAJNOM POSTUPKU
(Čl.26. Zakona o insolventnosti privrednih društava)

**Protiv odluke drugostepenog suda, u stečajnom postupku, revizija,
kao vanredno pravno sredstvo, nije dozvoljena.**

Iz obrazloženja

„Naime, Zakon o insolventnosti privrednih društava („Sl.list RCG“, br.6/2002) u odredbama člana 26. predviđa pravne lijekove koji se mogu izjaviti u stečajnom postupku. Ovim odredbama predviđeno je da se protiv radnje stečajnog upravnika može izjaviti prigovor sudu koji vodi stečajni postupak, dok se protiv odluke suda može izjaviti žalba drugostepenom sudu koja ne zadržava izvršenje sudske odluke, osim ako drugačije ne odluči drugostepeni sud (član 26. stav 6. navedenog zakona). Prema tome, Zakon o insolventnosti privrednih društava, sem žalbe, kao redovnog pravnog sredstva, ne predviđa mogućnost da se protiv sudske odluke podnose vanredna pravna sredstva, kao što je revizija koja se može podnijeti protiv drugostepene odluke donijete u parničnom postupku. Ovo ne samo zbog toga što se u odredbama člana 26. ne propisuje mogućnost podnošenja vanrednih pravnih sredstava, već i zbog toga što nema zakonske odredbe koja bi upućivala na supsidijarnu primjenu Zakona o parničnom postupku u ovom pogledu. Nemogućnost izjavljivanja revizije protiv sudskih odluka je sasvim prihvatljiva i otuda što se stečajni postupak vodi u cilju kolektivnog namirenja povjerilaca iz imovine stečajnog dužnika. To je postupak hitne prirode u kome se namiruju utvrdjena potraživanja povjerilaca, dakle, postupak kolektivnog izvršenja, za koji bi bilo neprihvatljivo odredjenje da se protiv sudskih odluka mogu izjavljivati vanredna pravna sredstva, s obzirom da takav princip važi za izvršne sudske postupke.

Pošto nema mogućnosti izjavljivanja revizije protiv sudskih odluka donijetih u stečajnom postupku, a kako pobijano rješenje predstavlja takvu odluku, to je reviziju u konkretnom slučaju valjalo odbaciti kao nedozvoljenu.“

(Presuda Vrhovnog suda RCG, Rev.I.P.br.18/2006 od 14.09.2006.godine)

RADNO PRAVO

RADNI SPOR – MATERIJALNI NEDOSTACI TUŽBE
(Čl.120. Zakona o radu i čl.274-278. Zakona o parničnom postupku)

Predmet tužbenog zahtjeva u radno pravnom sporu je konačna odluka o pravima, obavezama i interesima zaposlenog, pa izostanak drugostepenog akta u petitumu tužbe, nije materijalno pravni nedostatak koji bi tužbu činio nedozvoljenom.

Iz obrazloženja

„Po ocjeni ovog suda, kao revizionog, pogrešno je stanovište nižestepenih sudova u ovoj pravnoj stvari, da predmet tužbenog zahtjeva za ocjenu zakonitosti pojediničanog akta o izrečenoj disciplinskoj mjeri prestanku radnog odnosa tužiocu mora, pored prvostepene, biti i drugostepena odluka kojom je, u konkretnoj stvari, potvrđen akt prvostepenog organa.

Ovaj sud ističe, da postupak za zaštitu prava zaposlenih, po pravnim lijekovima na akte o kojima se odlučuje o pravima i obavezama pred prvostepenim organima, kao i akti donijeti u postupku za zaštitu prava, kad je to predviđeno zakonom ili opštim aktom predstavlja, uz blagovremenost i dopuštenost, procesno - pravnu pretpostavku a ne predmet ili osnov za ostvarivanje sudske zaštite. U tom smislu, kao što je slučaj u ovoj stvari, odbijanjem prigovora, žalbe ili drugog pravnog sredstva za zaštitu prava zaposlenog od strane drugostepenog organa, akt donijet u prvom stepenu postaje konačan, shodno članu 120. Zakona o radu, zbog čega obuhvat takvog drugostepenog akta u petitumu tužbenog zahtjeva, nije materijalno pravni nedostatak tužbe u radnom sporu.

(Presuda Vrhovnog suda RCG, Rev.br.70/2006 od 21.03.2006. godine)

ZAKONITOST AKTA O PRESTANKU RADNOG ODNOSA
(Čl.111. Zakona o radu)

Kad je predmet tužbenog zahtjeva ocjena zakonitosti razloga akta o prestanku radnog odnosa, onda je sud dužan da ispita postojanje materijalno – pravnih osnova i uslova za pravnu egzistenciju takvog akta.

Iz obrazloženja

„Cijeneći navode revizije, ovaj sud nalazi da drugostepena presuda nema razloga o odlučnim činjenicama ove parnične stvari iz osnova radnog pravnog spora koji se tiču tužbenog zahtjeva tužioca za ocjenu zakonitosti akta tužene o prestanku radnog odnosa br.2058 od 02.11.2004. godine, čime je učinjena bitna povreda parničnog postupka iz čl.367. st.1. tač.15. u vezi sa revizijskim osnovama iz čl.400. st.1. tačka 2. ZPP-a koja može dovesti do pogrešne primjene materijalnog prava - tačka 3. st.1. člana 400. ZPP-a.

Naime, po ocjeni ovog suda kao revizionog, predmet tužbenog zahtjeva i merituma ove parnične stvari iz osnova radnog spora, nije utvrđenje postojanja i ispunjenosti formalnih i materijalno pravnih uslova, razloga i pretpostavki potrebnih za preobražaj radno pravnog odnosa sa određenog na neodređeno vrijeme, kao funkcionalne radno-pravne veze između tužioca i tužene, koji je odnos uređen među strankama Ugovorom o radu na neodređeno vrijeme br.384 od 14.4.2004. godine, nego je predmet ove radno pravne stvari, u parničnom postupku, meritorna ocjena suda o zakonitosti odluke tuženog br.2058 od 02.11.2004. godine, kojom je prestao radni odnos na neodređeno vrijeme tužioca kod tuženog, tj. da li su pravni osnovi i razlozi citiranog akta o prestanku radnog odnosa u skladu sa materijalno pravnim uslovima iz člana 111. Zakona o radu. U tom pravcu drugostepeni sud, u pobijanoj presudi, nije dao razloge o odlučnim činjeničnim i materijalno pravnim razlozima na kojima se zasniva sporna odluka tužene o prestanku radnog odnosa tužioca, s obzirom na taksativno propisane osnove i razloge na temelju kojih poslodavac može, u smislu člana 111. st.1. Zakona o radu, otkazati ugovor o radu zaposlenom. Kako u tom smislu nedostaje ocjena drugostepenog suda o zakonitosti citirane odluke tuženog o prestanku radnog odnosa i da li se ista zasniva na utvrđenom i izričitom zakonskom osnovu, to će drugostepeni sud, u ponovnom postupku odlučivanja po žalbi na prvostepenu presudu, u svijetlu revizionih primjedbi ovog suda, otkloniti navedene nedostatke i nakon savjesne ocjene žalbenih razloga na prvostepenu presudu iz okvira tužbenog zahtjeva i zakonom utvrđenih osnova i razloga za prestanak radnog odnosa, donijeti pravilnu i zakonitu presudu.“

(Presuda Vrhovnog suda RCG, Rev.br.166/2006 od 06.06.2006. godine)

PRESTANAK POTREBE ZA RADOM ZAPOSLENIH
(Čl.116. i 117. Zakona o radu)

Kad zbog ukidanja radnog mjesta na osnovu tehnološke, organizacione ili ekonomske potrebe, a za koje poslove postoji samo jedan zaposleni kao izvršilac, onda ne postoji obaveza poslodavca da provodi postupak utvrđivanja radnika za čijim je radom prestala potreba.

Iz obrazloženja

„Ispitujući navode revizije, ovaj sud nalazi da su nižestepeni sudovi u ovoj pravnoj stvari, donijeli pravilne i zakonite odluke, zasnivajući svoje razloge na relevantnom i pouzdanom činjeničnom utvrđenju, pravilnoj ocjeni dokaza o odlučnim činjenicama, što su podvedene pod zakoniti materijalno pravni osnov, o čemu su, u obrazloženju nižestepenih presuda, dati potpuni, valjani i osnovani razlozi na čiju sadržinu ovaj sud upućuje.

Sud je cijenio i druge navode revizije ali je našao da su oni bez uticaja na drugačije odlučivanje u ovoj stvari, pri tome nalazeći da pobijanim presudama nijesu učinjene bitne povrede postupka iz člana 367. ZPP-a, na koje se pazi po službenoj dužnosti, kao ni povreda postupka iz revizije.

(Presuda Vrhovnog suda RCG, Rev.br.306/2006 od 26.09.2006. godine)

IZBOR KANDIDATA ZA PRIJEM U RADNI ODNOS PRI JEDNAKOM
ISPUNJAVANJU OPŠTIH I POSEBNIH USLOVA
(Čl.9-22. Zakona o radu)

Kad u postupku izbora kandidata, za zasnivanje radnog odnosa, dva ili više kandidata ispunjavaju uslove utvrđene oglasom i opštim aktom, poslodavcu je, pri jednakim uslovima, ostavljena mogućnost da odluči koga će od kandidata primiti u radni odnos.

Iz obrazloženja

„Ne stoje navodi revizije kojima se ukazuje na pogrešnu primjenu materijalnog prava. Polazeći od činjeničnog utvrđenja prvostepenog suda, koje sa pravom prihvata i drugostepeni sud, i po ocjeni ovog suda pravilno su nižestepeni sudovi primijenili materijalno pravo, kada su odbili tužbeni zahtjev, kojim je traženo da se poništi kao nezakonita Odluka centra za socijalni rad opštine Berane, br.01-1505 od 30.6.2004.godine o prijemu M.A. na radno mjesto referenta kratkoročnih davanja.

Provedenim dokazima, koji su pravilno ocijenjeni, utvrđeno je da su se na spornom oglasu za prijem u radni odnos prijavili dva kandidata, i da oba ispunjavaju uslove oglasa. Kod takvog stanja stvari, prijemom u radni odnos jednog od ta dva kandidata - Mujević Andrijane, nije povrijeđen zakon na štetu tužioca, jer pri jednakim uslovima, poslodavcu je ostavljena mogućnost da odredi koga će od kandidata primiti u radni odnos.”

(Presuda Vrhovnog suda RCG, Rev.br.168/2006 od 16.05.2006. godine)

KONAČNOST ODLUKE O PRESTANKU RADNOG ODNOSA I DEJSTVO
POGREŠNE PRAVNE POUKE
(Čl.64. i 69. Zakona o osnovama radnog odnosa)

Odluka poslodavca o otkazu radnog odnosa radniku je konačna i izvršna i protiv nje se može pokrenuti radni spor pred nadležnim sudom.

Davanje pogrešne pravne pouke o mogućnosti ulaganja prigovora na odluku o prestanku radnog odnosa ne stvara sunspezivno dejstvo prigovora na odluku, nego samo štiti radnika od posljedica prekoračenja prekluzivnog roka za pokretanje sudskog spora.

Iz obrazloženja

„U ovoj stvari nije sporno da je rješenjem generalnog direktora tuženog broj 227 od 25.02.2003. godine, tužiocu utvrđen prestanak radnog odnosa, u skladu sa članom 64. tač.4. Zakona o osnovama radnih odnosa, zbog neopravdanog izostanka sa posla 12 radnih dana. Koristeći datu pravnu pouku, tužilac je izjavio prigovor o kome Odbor direktora još uvijek nije odlučio. Ta okolnost, po nalaženju nižestepenih sudova, ukazuje na to da sve dotle dok o prigovoru ne bude odlučeno, tužilac ima pravo da radi kod tuženog, što njegov tužbeni zahtjev čini osnovanim.

Prije svega, odredbama člana 65. st.2. Zakona o osnovama radnih odnosa, koji se ima primijeniti u ovoj stvari a ne Zakon o radu, kako to smatra prvostepeni sud, propisano je da je odluka direktora o otkazu, ili prestanku radnog odnosa, konačna. To znači, da takva odluka proizvodi pravno dejstvo čim bude dostavljena zaposlenom. Protiv takve odluke, zakon je isključio mogućnost ulaganja prigovora, što znači da je navedena odluka direktora o prestanku radnog odnosa tužioca, njenim dostavljanjem, odmah postala konačna i izvršna. Samim tim, tužilac je prijemom pomenute odluke, protiv iste mogao pokrenuti spor pred nadležnim sudom u roku od 15 dana od dana njenog dostavljanja – član 69. st.1. Zakona o osnovama radnih odnosa.

U skladu sa iznijetim razlozima, davanje pogrešne pravne pouke o mogućnosti ulaganja prigovora i njegovo podnošenje Odboru direktora, ne može predstavljati razlog da tužilac ostane na radu sve dotle dok o njegovom prigovoru ne bude odlučeno, kako su to pogrešno zaključili nižestepeni sudovi. Naprotiv, pogrešna pravna pouka, mogla bi tužioca zaštititi samo od posledica prekoračenja prekluzivnog roka za pokretanje sudskog spora.

S toga je za pravilno rješenje predmetnog spora, bilo neophodno ocijeniti zakonitost navedenog rješenja tuženog o tužiočevom prestanku radnog odnosa, koje je od prejudicijelnog značaja za osnovanost tužbenog zahtjeva koji se tiče obaveze tuženog da tužioca vrati na rad.

Sa navedenih razloga, u cilju otklanjanja navedenih nedostataka valjalo je ukinuti nižestepene presude i predmet vratiti prvostepenom sudu na ponovno sudjenje. Na novoj glavnoj raspravi, postupajući u skladu sa primjedbama na

koje je naprijed ukazano, na osnovu već izvedenih dokaza, kao i onih koje ponude stranke, sud će biti u mogućnosti da u ovoj stvari donese pravilnu i zakonitu odluku.

(Presuda Vrhovnog suda RCG, Rev.br.414/2004 od 10.05.2006. godine)

NEZAKONITOST ODLUKE O IZBORU I ODGOVORNOST ZA ŠTETU
(Čl.65. Zakona o osnovama radnih odnosa i čl.154-209. Zakona o obligacionim odnosima)

Okolnost, uzrokovana nezakonitom odlukom o izboru kandidata u postupku zasnivanja radnog odnosa, usljed koje kasnije primljeni radnik, u određenom periodu nije bio u odnosu zaposljenja, ne predstavlja razlog koji bi isključivao njegovo pravo na ostvarenje naknade izgubljene zarade.

P R E S U D A

Preinačava se presuda Višeg suda u Podgorici Gž.br.1392/2005 od 01.07.2005. godine i izriče:

Odbija se žalba tuženog kao neosnovana i presuda Osnovnog suda u Podgorici P.br.29543/2005 od 31.03.2005. godine, potvrđuje.

O b r a z l o ž e n j e

Presudom Osnovnog suda u Podgorici P.br.29543/03 od 31.03.2005. godine, usvojen je tužbeni zahtjev i tuženi obavezan da tužiocu isplati iznos od 10.396,99 eura, na ime naknade izgubljene zarade za period od 21.12.2000. godine do 21.01.2003. godine, sa zakonskom zateznom kamatom počev od 31.03.2005. godine do isplate, kao i naknadu troškova parničnog postupka od 1.471,77 eura, sve u roku od osam dana po pravosnažnosti presude pod prijetnjom izvršenja.

Odlučujući o žalbi tuženog, Viši sud u Podgorici je svojom presudom Gž.br.1392/2005 od 01.07.2005. godine, preinačio prvostepenu presudu tako što je navedeni tužbeni zahtjev odbio kao neosnovan, dok je u pogledu troškova parničnog postupka odlučeno da svaka stranka snosi svoje.

Protiv drugostepene presude, tužilac je izjavio reviziju zbog bitne pogrešne primjene materijalnog prava. Predložio je da se pobijana presuda preinači, žalba tuženog odbije kao neosnovana i prvostepena presuda potvrdi.

U svom odgovoru tuženi je osporio navode revizije, predlažući da se ista odbije kao neosnovana.

U ovoj stvari nije sporno da je tužilac bio učesnik oglasa od 25.10.2000. godine, raspisanog u dnevnim listovima, radi prijema u radni odnos na neodređeno vrijeme, četiri izvršioca za rad na poslovima rukovaoca I parnih kotlova sa ATK u Glinici. Nalazeći da niko od prijavljenih kandidata ne ispunjava oglasom predviđene uslove, tuženi je odlukom broj 91-695 od 21.12.2000. godine, na navedena radna mjesta, na određeno vrijeme od šest mjeseci, primio učesnike oglasa K.M, R.P, R.I, i Č.S. Medjutim, pomenuta odluka tuženog, u sporu između istih stranaka, poništena je pravosnažnom presudom prvostepenog suda P.br.13/2001 od 08.02.2002. godine, kojom je tuženi obavezan da po navedenom oglasu izvrši ponovni izbor između

prijavljenih kandidata. U izvršenju te presude, tuženi je odlukom br.91/11 od 14.01.2003. godine, primio tužioca u radni odnos na navedeno radno mjesto, nakon čega je dana 21.01.2003. godine, sa njim zaključio ugovor o radu na neodređeno vrijeme.

Nalazeći da je tužilac bio jedini učesnik oglasa koji je ispunjavao tražene uslove, te da mu je donošenjem nezakonite odluke tuženog od 21.12.2000. godine, bila uskraćena mogućnost sticanja zarade, prvostepeni sud je za vrijeme od navedenog dana, pa do 21.01.2003. godine, tj. zaključenja ugovora o radu, obavezao tuženog da tužiocu na ime naknade izgubljene zarade isplati iznos od 10.396,90 eura, koji je utvrđen nalazom i mišljenjem vještaka finansijske struke P.M.

Odlučujući o žalbi tuženog, drugostepeni sud je pobijanom presudom, preinačio prvostepenu presudu i odbio navedeni tužbeni zahtjev kao neosnovan, pozivajući se pri tome na odredbe člana 62. Zakona o osnovama radnih odnosa. Naime, prema shvatanju tog suda, jedan od uslova za ostvarenje prava na naknadu štete, zbog izgubljene zarade, je i to da se oštećeni radnik nalazi u radnom odnosu. Obzirom da tužilac u spornom periodu nije bio u radnom odnosu, to isti po shvatanju drugostepenog suda, nije ni mogao trpjeti gubitak u zaradi, zbog čega mu i ne pripada pravo na traženu naknadu, pa je u skladu s tim pobijanom presudom preinačena prvostepena presuda i tužbeni zahtjev odbijen kao neosnovan.

Po ocjeni ovoga suda, shvatanje drugostepenog suda o neosnovanosti tužbenog zahtjeva zasnovano je na pogrešnoj primjeni materijalnog prava.

Prema shvatanju ovog suda, tuženi je donošenjem nezakonite odluke od 21.12.2000. godine, kojom su u radni odnos na određeno vrijeme primljena druga lica, iako za razliku od tužioca, nijesu ispunjavala oglasom predviđene uslove, onemogućio tužioca u ostvarenju zarade u spornom periodu. Time je u skladu sa članom 154. st.1. Zakona o obligacionim odnosima, stvoren osnov za odgovornost tuženog za naknadu predmetne štete. Jer, navedenim zakonskim propisom, predviđeno je da ko drugome prouzrokuje štetu dužan je da je naknadi ukoliko ne dokaže da je šteta nastala bez njegove krivice. Nesumnjivo je da je tuženi u postupku izbora između prijavljenih kandidata, po oglasu od 25.10.2000. godine, postupao nezakonito, zbog čega je i odluka od 21.12.2000. godine, o prijemu četiri radnika na određeno vrijeme, poništena pravosnažnom presudom o kojoj je naprijed bilo riječi. U tome je i sadržan osnov njegove odštetne odgovornosti, koja se ogleda u sprečavanju tužioca u mogućnosti da ostvari zaradu, što bi se sa sigurnošću ostvarilo da je tuženi postupao u skladu sa zakonom. Na to ukazuje i činjenica da je tuženi nakon poništaja njegove odluke od 21.12.2000. godine, u ponovljenom postupku izbora, izabrao tužioca između prijavljenih kandidata po predmetnom oglasu i sa njim dana 21.01.2003. godine zaključio ugovor o radu na neodređeno vrijeme.

Visina naknade štete, pretrpljene u spornom periodu, to jest za vrijeme od donošenja nezakonite odluke od 21.12.2000. godine, do zaključenja ugovora o radu, sud je utvrdio putem odgovarajućeg finansijskog vještačenja na koje stranke nijesu imale bilo kakvih prigovora.

Inače, valja naglasiti da sama okolnost što u spornom periodu nije bio zaposlen, ne predstavlja razlog koji bi isključivao pravo tužioca na ostvarenje naknade izgubljene zarade, kako to pogrešno smatra drugostepeni sud. Jer, o šteti koja se ogleda u visini očekivane zarade, došlo je krivicom tuženog, koju je ovaj dužan da naknadi po opštim pravilima odgovornosti za štetu, propisanim u odredbama čl.154. – 209. Zakona o obligacionim odnosima.

Pri tome je bez odlučnog značaja okolnost da li je radnik koji zahtijeva naknadu pričinjene štete zbog izgubljene zarade, u spornom periodu bio zaposlen ili ne. Ovo zbog toga što je nesumnjivo da je u pitanju potraživanje naknade štete u vezi sa radom u smislu člana 62. st.5. Zakona o osnovama radnih odnosa.

Sa izloženog, primjenom člana 410. st.1. Zakona o parničnom postupku, valjalo je usvojiti reviziju tužioca, te pobijanu presudu preinačiti i žalbu tuženog odbiti kao neosnovanu i potvrditi prvostepenu presudu.

(Izreka i obrazloženje iz presude Rev.br.445/2005 od 19.04.2006. godine)

UREDOST POZIVANJA U DISCIPLINSKOM POSTUPKU

Uredna dostava poziva za prethodno ročište u disciplinskom postupku nije dovoljna za održavanje narednog ročišta bez urednog poziva.

Iz obrazloženja

„Naime, nesumnjivo je da se u disciplinskom postupku okrivljenom radniku mora obezbijediti pravo na odbranu, a to pretpostavlja da mu je uredno dostavljen poziv za raspravu. Rasprava pred disciplinskim organom tuženog održana je dana 08.11.2000. godine u 12 časova, u odsustvu tužilje i njenog branioca, iako im poziv za raspravu nije bio uredno dostavljen. Ne može se smatrati da je tužilji uredno uručen poziv za raspravu samim tim što je bila uredno pozvana za raspravu istog dana zakazanu u 9 časova, a koju je tuženi odložio. Takođe, ne može se smatrati da je o raspravi uredno obaviješten branilac tužilje ostavljanjem poziva u advokatsku kancelariju, gdje nijesu bili prisutni branilac ni bilo koje ovlašćeno lice. Stoga se neosnovano u reviziji navodi da je rasprava, ipak, mogla biti održana, kod činjenice da je tužilji uručen poziv za raspravu od 08.11.2000. godine u 9 časova, koja nije održana, već je odložena.

Bitno je istaći da u situaciji kada rasprava ima više ročišta urednost pozivanja ocjenjuje se prema svakom ročištu posebno. Stoga, uredna dostava poziva za prethodno ročište nije dovoljna da se naredno ročište održi i bez urednog pozivanja, tim prije što se zakazuje dva puta istog dana. Bez značaja su navodi revizije da je tužilja izbjegavala prijem poziva, jer kad izbjegavanja ima, poziv se može uručiti, ako na način predviđen Zakonom o opštem upravnom postupku, ukoliko pojedinačnim ugovorom nije predviđen, kao što je to u konkretnom slučaju.

Kod takvog stanja pravilno su nižestepeni sudovi poništili kao nezakonite osporene odluke tuženog. Inače, u prvostepenoj i pobijanoj presudi su u svemu dali pravilni i potpuni razlozi, koje prihvata i ovaj sud i na iste upućuje revidenta.“

(Presuda Vrhovnog suda RCG, Rev.br.642/2003 od 08.04.2006. godine)

KRITERIJUMI ZA PRESTANAK POTREBE ZA RADOM RADNIKA –
TEHNOLOŠKI VIŠAK
(Čl.45. Zakona o osnovama radnih odnosa)

Pored kriterijuma za utvrđivanje prestanka potrebe za radom radnika (tehnološki višak) pored kriterija utvrđenih kolektivnim ugovorom i opštim aktom, poslodavac je dužan da cijeni i kriterije utvrđene zakonom.

Iz obrazloženja

„Iz stanja u spisima predmeta i osporenih odluka nesumnjivo se utvrđjueda je tuženi prilikom sprovođenja postupka utvrđivanja radnika za čijim je radom prestala potreba cijenio kriterijume rezultate rada, odnosno radni uspjeh radnika u posljednje dvije godine, kao kriterijume koji su predviđeni opštim kolektivnim ugovorom i Pravilnikom tuženog o kriterijumima za utvrđivanje viška radnika. Međutim, po ocjeni ovog suda, tuženi je morao uzeti u obzir i kriterijume određene članom 45. Zakona o osnovama radnih odnosa, a to su imovno stanje zaposlenog, broj izdržavanih članova porodice i broj članova porodice koji ostvaruju zaradu, čije su odredbe, u momentu donošenja pobijanih rješenja, bile u primjeni, a koje su obavezne da se primijene u situaciji kada se utvrđjuje prioritet između zaposlenih za čijim je radom prestala potreba u okviru istog stepena stručne spremlje, što se ne spori da je takva situacija u konkretnom slučaju. Inače, primjena odredaba Kolektivnog ugovora i opšteg akta tuženog u tom dijelu ne eliminiše i primjenu Zakona o osnovama radnih odnosa, budući da je u pitanju akt veće pravne snage, pa se isti ne može mijenjati aktima niže pravne snage, radi čega su neprihvatljivi navodi revizije, koji se na to odnose.

Kod izloženog stanja stvari, i po nalaženju ovog suda, pravilno su postupili nižestepeni sudovi kada su usvojili zahtjev tužilaca i poništili osporene odluke tuženog, te istog obavezali da tužioce vrati na poslove i radne zadatke koji odgovaraju njihovoj stručnoj spremi i radnoj sposobnosti.“

(Presuda Vrhovnog suda RCG, Rev.br.565/2003 od 19.04.2006. godine)

ORGANIZOVANJE RADA I RASPOREDJIVANJE RADNIKA U
NASTAVNOM PROCESU

Podjela časova na nastavnike u okviru njihovog stručnog usmjerenja i u visini propisane nastavne norme za određene predmete, od strane nastavničkog vijeća, ne može se smatrati radnjom kojom se povredjuje pravo na rasporedjivanje kao pravo iz radnog odnosa, već organizovanjem procesa rada kroz podjelu časova na nastavnike, što je u djelokrugu nadležnih stručnih organa, koji pri tome moraju imati u vidu cjelishodnost procesa rada, s jedne, i interes učesnika, s druge strane.

Iz obrazloženja

„Nije sporno da je tužilja radni odnos na neodređeno vrijeme kod tuženika zasnovala na radno mjesto nastavnika tehničkog obrazovanja, po rješenju br.198 od 15.04.1975. godine; da je školske 2003/2004. godine izvodila nastavu biologije sa punom normom časova (2o časova nedjeljno), te da je pobijanim rješenjem i odlukom određeno da će ubuduće nastavu biologije i tehničkog obrazovanja izvoditi sa po 10 časova nedjeljno.

Polazeći od činjeničnog utvrđenja prvostepenog suda, koje opravdano prihvata i drugostepeni sud u ovoj pravnoj stvari je pravilno primijenjeno materijalno pravo kada je drugostepenom presudom ukinuta prvostepena presuda i tužba odbačena u dijelu kojim je odlučeno o zakonitosti osporenih odluka, a potvrđena u dijelu kojim je odbijen zahtjev za naknadu štete.

Ovo sa razloga što podjela časova na nastavnike u okviru njihovog stručnog usmjerenja i u visini propirane nastavne norme za određene predmete, od strane nastavničkog vijeća, ne može se smatrati radnjom kojom se povredjuje pravo na rasporedjivanje kao pravo iz radnog odnosa, već organizovanjem procesa rada kroz podjelu časova na nastavnike, što je u djelokrugu nadležnih stručnih organa, koji pri tome moraju imati u vidu cjelishodnost procesa rada, sa jedne, i interes učesnika, sa druge strane.

Kako pobijanim odlukama nije odlučivano o pravu iz radnog odnosa koje uživa sudsku zaštitu, to je pravilno odlučio drugostepeni sud kada je tužbu u dijelu kojim je tražen poništaj istih odbacio kao nedozvoljenu, a prvostepenu presudu u ovom dijelu ukinuo, zbog čega su u ovom dijelu zakonite odluke nižestepenih sudova.

Kod činjenice da raspodjela časova na nastavnike u okviru njihovog usmjerenja ne predstavlja radnju kojom se povredjuju prava iz radnog odnosa, tužbeni zahtjev za naknadu tražene štete pokazuje se neosnovanim. Stoga su pravilno odlučili nižestepeni sudovi kada su svojim presudama odbili tužbeni zahtjev u toim dijelu kao neosnovan.“

(Presuda Vrhovnog suda RCG, Rev.br.175/2005 od 18.09.2006. godine)

RASPOREDJIVANJE ZAPOSLENIH I PRAVNA ZAŠTITA
(Čl.31, 120 i 121. Zakona o radu)

**Zakoniti raspored na radno mjesto je zakonsko pravo zaposlenog,
po osnovu rada i, kao takvo, uživa pravnu zaštitu.**

Iz obrazloženja

„Predmet spora u ovoj pravnoj stvari je povreda prava tužilje iz rada, konkretno prava na rasporedjivanje, kao jednog od prava zaposlenih predviđenog odredbom člana 31. Zakona o radu.

Odredbama člana 120. st.1, 2, 3, 4. i 5. Zakona o radu predviđeno je da o pravima i obavezama zaposlenih iz rada i po osnovu rada odlučuje direktor, odnosno izvršni direktor ili drugo ovlašćeno lice, u skladu sa zakonom i kolektivnim ugovorom. Zaposleni koji smatra da mu je poslodavac povrijedio prava iz rada i po osnovu rada može podnijeti zahtjev poslodavcu da mu obezbijedi ostvarivanje tog prava. Poslodavac je dužan da odluči po zahtjevu zaposlenog, u roku od 15 dana od dana podnošenja istog. Odluka po zahtjevu je konačna, ukoliko zakonom nije drugačije određeno, a dostavlja se zaposlenom u pisanom obliku sa obrazloženjem i poukom o pravnom lijeku.

Prema odredbi člana 121. stav 1. istog Zakona zaposleni koji nije zadovoljan odlukom iz člana 120. ovog Zakona ima pravo da pokrene spor pred nadležnim sudom za zaštitu svojih prava u roku od 15 dana od dana dostavljanja odluke.

Prema tome, jasno je da je pravo na rasporedjivanje jedno od zakonskih prava zaposlenog iz rada i po osnovu rada. Stoga je neprihvatljivo rezonovanje nižestepeni sudova, da je rasporedjivanje zaposlenog akt interne organizacije rada od strane poslodavca koji ne uživa pravnu zaštitu.

Ne ulazeći u ocjenu opravdanosti navoda tužilje iz njenog zahtjeva podnijetog tuženom 09.06.2004. godine, ovaj sud smatra, kao što je to već istaknuto, da je isti iz kategorije zahtjeva zaposlenog o povredi prava iz rada i po osnovu rada, po kojem je poslodavac zakonom obavezan da odluči u utvrđenom roku.

U konkretnom slučaju je, dakle, ćutanje od strane poslodavca povreda njegove zakonske obaveze na odlučivanje po podnijetom zahtjevu zaposlenog i povreda prava zaposlenog na odgovor poslodavca po podnijetom zahtjevu.

Pošto nižestepeni sudovi prethodno izloženo nijesu imali u vidu prilikom donošenja osporenih rješenja, to je ista valjalo ukinuti i predmet vratiti prvostepenom sudu na ponovno sudjenje.

U ponovnom postupku sud će cijeliti podnijetu tužbu i o istoj odlučiti isključivo sa aspekta određenja Zakona o radu, imajući u vidu date primjedbe od strane ovog suda.“

(Rješenje Vrhovnog suda RCG, Rev.br.268/2005 od 09.02.2006. godine)

RADNO-PРАВNA ODGOVORNOST INSPEKTORA
(Čl.27. i 28. Zakona o inspekcijskoj kontroli)

Zbog povreda dužnosti u vršenju inspekcijske kontrole, danom razrješenja, inspektor prestaje služba.

Iz obrazloženja

„Prema stanju u spisima prvostepeni sud je utvrdio da su tužilje pobijanim rješenjima razriješene dužnosti sanitarnog inspektora i utvrđeno da im danom razrješenja prestaje služba kod tužene. Razrješenje je uslijedilo zbog toga što u postupku vršenja sanitarne kontrole kafe bara "Lokanda" u Herceg Novom, nakon što su utvrdile da navedeni lokal ne posjeduje sanitarnu saglasnost, nijesu preduzele zakonske mjere na koje su bile ovlašćene (zabrane rad lokala) i pored toga što je glavni sanitarni inspektor u više navrata insistirao da moraju preduzeti zakonske mjere. Takodje je utvrđeno da su tužilje do tada dužnost sanitarnog inspektora obavljale savjesno.

Imajući u vidu navedene činjenice nižestepene sudovi su stali na stanovište da su pobijana rješenja nezakonita jer su tužilje, osim ovog slučaja, svoju dužnost obavljale uredno i odgovorno, a da zbog toga nijesu mogle biti razriješene dužnosti s pozivom na odredbe člana 28. st. 1. alineja 7. Zakona o inspekcijskoj kontroli jer je za nastanak ovog osnova potrebno da tužilje u dužem vremenskom periodu nijesu uredno savjesno i odgovorno obavljale svoju dužnost.

Ovakav pravni stav nižestepениh sudova ne može se prihvatiti.

Prema odredbi člana 27. st. 1. alineja 1. Zakona o inspekcijskoj kontroli inspektor je posebno odgovoran ako u vršenju inspekcijske kontrole ne preduzeme, predloži ili ne odredi mjeru na koju je ovlašćen, a prema odredbi člana 28. st. 1. alineja 7. istog zakona, inspektor će biti razriješen ako svoju dužnost ne obavlja uredno, savjesno i odgovorno u kom slučaju danom razrješenja inspektor prestaje služba.

Navedene zakonske odredbe ne mogu se tumačiti tako da je za razrješenje inspektora po ovom osnovu potrebno da on kontinuirano, u dužem vremenskom periodu svoju dužnost ne obavlja uredno, savjesno i odgovorno, jer je to protivno posebnom značaju, svrsi i cilju inspekcijske kontrole. Bilo koje ne preduzimanje zakonskih mjera u postupku inspekcijske kontrole, zbog čega zakon u članu 27. st. 1. alineja 1. propisuje posebnu odgovornost inspektora, može da ima teške posledice, pa smisao zakona nije takav da dopušta da inspektor duže vremena nesavjesno, neodgovorno i neuredno obavlja svoju dužnost i da jedino takvo ponašanje može biti osnov za njegovo razrješenje.

Zbog toga, je ovaj sud mišljenja da su pobijana rješenja zakonita pa je obje presude valjalo preinačiti i tužbeni zahtjev odbiti kao neosnovan.“

(Presuda Vrhovnog suda RCG, Rev.br.496/2003 od 10.05.2006. godine)

GARANTOVANA ZARADA I PRAVO NA ODGOVARAJUĆU ZARADU
(Čl.48. i 50. Zakona o osnovama radnih odnosa i čl.3. Uredbe o zaradama,
naknadama i drugim primanjima u Republici Crnoj Gori

Utvrđivanje prava na garantovanu zaradu ne isključuje pravo zaposlenog na odgovarajuću zaradu već se ostvarivanje tog prava, zbog poremećaja u poslovanju, privremeno odlaže.

Iz obrazloženja

„Pravo na odgovarajuću zaradu koja se utvrđuje u skladu sa zakonom i kolektivnim ugovorom je zakonsko pravo - član 48. Zakona o osnovama radnih odnosa i isplata te zarade u slučaju da je zaposleni radio ne može se uskratiti. Pravo na garantovanu zaradu - čl.50. istog zakona, ustanovljeno je radi obezbjedjenja materijalne i socijalne sigurnosti zaposlenih kad nastupe poremećaji u poslovanju zbog kojih poslodavac nije u mogućnosti da isplaćuje odgovarajuću zaradu. Ali zbog toga nije isključeno pravo zaposlenog na odgovarajuću zaradu već se ostvarivanje tog prava zbog poremećaja u poslovanju privremeno odlaže. Poslodavac u slučaju poremećaja u poslovanju mogao je pod uslovima iz čl.3. Uredbe o zaradama, naknadama i drugim primanjima u Republici Crnoj Gori ("Sl. list RCG", br.3/94, 8/94, 29/94, 32/94, 16/95, 36/95, 14/96 ,4/97 ,9/97, 2/98), donijeti odluku o isplati garantovane zarade s tim što je shodno st.4. istog člana dužan da najkasnije po završenom računu isplati razliku između te zarade, odnosno naknade zarade i zarade ili naknade zarade koju bi ostvario u skladu sa kolektivnim ugovorom.

Budući da prvostepeni sud zbog pogrešne primjene materijalnog prava nije utvrđivao činjenice od kojih zavisi osnovanost tužbenog zahtjeva u dijelu koji se odnosi na isplatu razlike između garantovane i odgovarajuće zarade, to je obje presude valjalo ukinuti i predmet vratiti prvostepenom sudu na ponovno sudjenje kako bi se u ponovnom postupku utvrdile te činjenice.

Prvostepeni sud će u ponovnom postupku imati u vidu da razlika između garantovane i odgovarajuće zarade prema čl.3. st.4. citirane uredbe dospijeva najkasnije po završenom računu. To je relevantno za pravilnu ocjenu prigovora zastarjelosti jer bi iz nalaza vještaka proizilazilo da je tuženi garantovanu zaradu isplaćivao počev od 09.06.1997. godine, što bi značilo da je tužbeni zahtjev i za dio ovog potraživanja odbijen zbog zastarjelosti.

Takodje će prvostepeni sud povodom zahtjeva tužilje za isplatu naknade zbog rada sa skraćenim radnim vremenom na drugom odgovarajućem poslu imati u vidu da je Odlukom Saveznog ustavnog suda U.br.3/99 od 16.05.2000. godine ("Sl. list SRJ", br.26/2000), utvrđeno da je odredba čl.41.a) Zakona o izmjenama Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju nije u saglasnosti sa saveznim zakonom. Zbog toga se ta odredba ne može primjenjivati na odnose koji su nastali prije objavlivanja odluke Suda, ako do toga dana nijesu pravosnažno riješeni, niti se izvršenje pravosnažnih pojedinačnih akata donijetih

na osnovu propisa koji se više ne mogu primjenjivati može dozvoliti niti sprovesti - član 80. st.1. i 3. Zakona o Saveznom ustavnom sudu.“

(Presuda Vrhovnog suda RCG, Rev.br.370/2005 od 15.09.2006. godine)

DEJSTVO PONIŠTAJA ODLUKE O IZBORU DRŽAVNOG SLUŽBENIKA I
NAMJEŠTENIKA

(Čl.25. i 26. Zakona o državnim službenicima i namještenicima)

Odluka kojom se poništava akt o izboru državnog službenika ili namještenika mora obuhvatiti i akt o zasnivanju radnog odnosa ako je isti donijet.

Iz obrazloženja

„Obrazlažući svoju odluku Upravni sud navodi da je poništenjem Odluke o prijemu namještenika sa srednjom stručnom spremom po oglasu od 9. 03. 2005. godine poništena odluka o prijemu u radni odnos tužilje, pa time i sve eventualne posledice koje je ta odluka proizvela, te da sva kasnije donijeta rješenja u vezi sa radnim statusom tužilje ne mogu imati nikakvog pravnog dejstva.

Naprijed navedeni razlozi pobijane presude su nerazumljivi čime je počinjena bitna povreda odredaba pravila postupka u upravnom sporu, iz čl. 367. st. 2. tač. 15. ZPP-a, a koja se odredba saglasno čl. 55. ZUS-a, primjenjuje u upravnom sporu.

Članom 25. st. 2. Zakona o državnim službenicima i namještenicima propisano je da o izboru državnog službenika, odnosno namještenika odlučuje starješina organa. Protiv takve odluke, saglasno čl. 107. istog zakona, učesnik oglasa ima pravo žalbe, a protiv drugostepenog rješenja i pravo da pokrene upravni spor pri čemu tužba, kada se radi o zasnivanju radnog odnosa, odlaže izvršenje odluke. Nakon što odluka o izboru postane pravosnažna državni službenik odnosno namještenik radni odnos zasniva rješenjem - član 26. Zakona o državnim službenicima i namještenicima.

Naprijed navedena zakonska rješenja razloge pobijane presude da je poništenjem odluke o izboru poništeno i rješenje o zasnivanju radnog odnosa čine nerazumljivim.

Sa iznijetih razloga, a sa pozivom na čl. 46. st. 2. i 3. ZUS-a, odlučeno je kao u izreci ove presude.

U ponovnom postupku Upravni sud RCG će otkloniti počinjenu povredu pravila postupka u upravnom sporu na čije postojanje je ukazano ovom presudom, pa donijeti novu zakonitu odluku dajući za istu jasne i određene razloge saglasne materijalnom pravu.“

(Presuda Vrhovnog suda RCG, Uvp.br.33/2006 od 24.10.2006. godine)

UPRAVNO PRAVO

PRAVOSNAŽNOST SUDSKE ODLUKE I ZAHTJEV ZA VANREDNO
PREISPITIVANJE

(Čl.40, 55. i 57. Zakona o upravnom sporu u vezi čl.352. ZPP-a)

Kad upravni sud poništi upravni akt, protiv koga je bio pokrenut upravni spor, ne postoji pravosnažna sudska odluka kao procesno pravna pretpostavka za podnošenje zahtjeva za vanredno preispitivanje sudske odluke.

Iz obrazloženja

„Odredbom čl.40. st.1. tač.1. Zakona o upravnom sporu, propisano je da se protiv pravosnažne odluke Upravnog suda može podnijeti zahtjev za vanredno preispitivanje sudske odluke.

Nasuprot navedenoj zakonskoj odredbi u konkretnom slučaju zahtjev za vanredno preispitivanje sudske odluke podnijet je protiv odluke koja nije pravosnažna.

Zakon o upravnom sporu ne daje definiciju pravosnažnosti sudske odluke, pa se pravosnažnost sudske odluke shodno čl. 55. Zakona o upravnom sporu, ima cijeliti po odredbama Zakona o parničnom postupku RCG. Taj Zakon u čl.352. st.1. propisuje da je pravosnažna ona presuda koja se više ne može pobijati žalbom ukoliko je njome odlučeno o zahtjevu tužbe ili protivtužbe. Kod takve zakonske odredbe presuda Upravnog suda kojim se poništava osporeno rješenje ne stiče pravosnažnost jer istom nije odlučeno o zahtjevu stranke, odnosno o pravima, obavezama i pravnim intereseima bilo kojeg lica.

Kad sud poništi akt protiv koga je bio pokrenut upravni spor, kako je to propisano čl. 57. Zakona o upravnom sporu, predmet se vraća u stanje u kome se nalazio prije nego je poništen akt donesen i nadležni organ je dužan da bez odlaganja, a najkasnije u roku od 30 dana od dana dostavljanja presude, ako je postupak vođen po zahtjevu stranke, donijeti drugi akt umjesto poništenog. Ukoliko je pak, kao u konkretnom slučaju, u pitanju postupak pokrenut po službenoj dužnosti stvar je ocjene nadležnog organa da li novo rješenje treba donositi.“

(Rješenje Vrhovnog suda RCG, Uvp.br.12/2006 od 02.03.2006. godine)

AKTIVNA LEGITIMACIJA POLITIČKE STRANKE KOJA KONSTITUIŠE
LOKALNO PREDSTAVNIŠTVO
(Čl.3 i 22. ZUS-a, čl.4. Zakona o izboru odbornika i poslanika i čl.125. Zakona o
lokalnoj samoupravi)

**Politička stranka, koja konstituiše opštinski parlament, ima stvarnu
– aktivnu legitimaciju za podnošenje tužbe u upravnom sporu, protiv
odluke Vlade Crne Gore o raspuštanju skupštine opštine.**

P R E S U D A

Usvaja se zahtjev za vanredno preispitivanje sudske odluke, pa se preinačava rješenje Upravnog suda Republike Crne Gore, U.br.1097/2005 od 08.12.2005. godine, tako što se tužba odbija.

O b r a z l o ž e n j e

Rješenjem Upravnog suda Republike Crne Gore, U.br.1097/2005 od 08.12.2005. godine, odbačena je tužba tužilaca S.N.P, N.S. i S.N.S, podnijeta protiv odluke tužene Vlade Republike Crne Gore o raspuštanju Skupštine opštine M. br.02-8073 od 27.10.2005. godine, i odlučeno da funkciju Skupštine opštine M. do njenog konstituisanja, u skladu sa zakonom, vrši predsjednik Opštine M.

Protiv naznačenog rješenja tužioci su podnijeli zahtjev za vanredno preispitivanje sudske odluke zbog povrede materijalnog prava, ističući da je osporeno rješenje donijeto pogrešnom primjenom zakona zasnovanom na shvatanju da tužioci nemaju aktivnu - stvarnu legitimaciju, u konkretnoj upravnoj stvari a zasnovanoj na interpretaciji da osporenim aktom tuženog njima nije povrijeđeno neko pravo ili na zakonu zasnovan interes, u smislu člana 3. stav 1. Zakona o upravnom sporu. Navode da se, upravo, osporenim aktom tuženog povredjuju prava, obaveze i interesi te subjektivna pravna situacija tužilaca, koja se osporenim aktom u potpunosti mijenja, odnosno prestaje da postoji, te da povreda takvih prava i interesa tužilaca u konkretnoj upravnoj stvari povredjuje njihov zakonom zasnovani interes, što im daje pravo aktivne legitimacije u upravnom sporu za ocjenu zakonitosti upravnog akta tuženog, pa je Upravni sud povrijedio zakon na njihovu štetu odbacivši tužbu a ne upuštajući se u meritum spora i materijalno pravni osnov njihovog tužbenog zahtjeva, zašto su postojali materijalno pravni razlozi za ocjenu zakonitosti o osnovanosti ili neosnovanosti podnijete tužbe. Predlažu da se usvoji zahtjev za vanredno preispitivanje sudske odluke, poništi osporeni akt i meritorno odluči u ovoj upravnoj stvari. Tuženi organ, u odgovoru na podnijeti zahtjev za vanredno preispitivanje sudske odluke, predlaže da se zahtjev odbije kao neosnovan.

U sjednici vijeća razmotreni su cjelokupni spisi predmeta, ispitano pobijano rješenje u granicama propisanim čl.45. ZUS-a i ocijenjeni navodi podnijetog zahtjeva, pa je vijeće našlo da zahtjev za vanredno preispitivanje

sudske odluke, u odnosu na pitanje aktivne legitimacije, treba usvojiti, pobijanu sudsku odluku - rješenje preinačiti a tužbu, u glavnoj stvari, odbiti.

Pobijanom sudskom odlukom se, u ispitivanju procesnih pretpostavki za vođenje upravnog spora, utvrđuje da se citiranim osporenim upravnim aktom tuženog o raspuštanju Skupštine opštine M. ne dira u pravo tužilaca ili u njihov na zakonu zasnovan interes pa da je, u smislu člana 22. stav 1. tačka 3. u vezi sa članom 3. stav 1. Zakona o upravnom sporu, tužbu trebalo odbaciti, ocijenivši da u konkretnoj stvari ni jedno pravo ili na zakonu zasnovan interes tužilaca nije povrijeđen.

Zauzimajući gornje stanovište, Upravni sud RCG gubi iz vida da se odbornik bira na osnovu liste političke stranke, koalicije političkih stranaka, odnosno grupe građana (član 4. Zakona o izboru odbornika i poslanika), i da se raspodjela mandata vrši prema broju glasova koju je dobila svaka lista, pri čemu sam mandat pripada odborniku. S obzirom na takva zakonska odredjenja, raspuštanjem Skupštine opštine M. odlučuje se o interesu, na zakonu zasnovanom, političkih stranaka koje su, na temelju izborne volje građana, konstituisale Skupštinu Opštine. Sa ovih razloga Upravni sud RCG je trebalo, da se upusti u ocjenu zakonitosti osporenog akta tuženog, jer u konkretnoj stvari postoji aktivna legitimacija na strani tužilaca, u smislu člana 3. ZUS-a.

Pri ovome, ovaj sud je imao u vidu i svoja shvatanja iz ranijih odluka (U.br.536/2002, U.br.617/2002, U.br.627/2002, Uzz.br.6/2002, i dr.), ali stanovišta zauzeta u tim odlukama ne mogu biti osnov za drugačiju odluku u konkretnom predmetu. Ovo sa razloga što u tim, ranijim odlukama, predmet ocjene suda su bili akti određenih skupština opština koji su se odnosili na stvari imenovanja, odnosno verifikacije upražnjenog odborničkog mandata, a tim aktima nije se odlučivalo o pravu ili na zakonu zasnovanom interesu tužilaca u tim predmetima. Valja pri tome naglasiti da se aktivna legitimacija mora cijeniti u svakom konkretnom slučaju a u zavisnosti od konkretnog akta koji je predmet sudske kontrole zakonitosti.

Upuštajući se u ocjenu materijalno pravnih razloga naznačenih u tužbi tužilaca, a nakon razmatranja navoda tužbe i odgovora na tužbu tuženog te cjelokupnih spisa ove upravne stvari, ovaj sud je našao da je tužba, u meritornom dijelu, neosnovana.

Shodno Zakonu o lokalnoj samoupravi - član 125. stav 2., ako Skupština opštine, u roku koji odredi Vlada u skladu sa stavom 1. navedenog člana, ne uspostavi obavljanje svojih funkcija, odnosno ne izvrši zakonom utvrđene obaveze, Vlada će raspuštiti Skupštinu, što je i Vlada Crne Gore učinila donoseći osporeni upravni akt - odluku o raspuštanju Skupštine opštine M. br.02-8073 od 27.10.2005. godine, a nakon što je prethodno svojom odlukom upozorila Skupštinu opštine M. u smislu stava 1. člana 125. Zakona o lokalnoj samoupravi.

Polazeći od člana 36. stav 1. Zakona o lokalnoj samoupravi i člana 56. stav 1. Statuta opštine M. Skupština opštine odlučuje većinom glasova na sjednici kojoj prisustvuju većina ukupnog broja odbornika, koju shodno članu 54. Statuta, čini 31 odbornik. Sud ocjenjuje da na spornoj sjednici Skupštine

opštine M. zakazanoj za 20.10.2005. godine, nije prisustvovala većina ukupnog broja odbornika potrebnih za njeno punovažno odlučivanje i rad, pa samim tim nijesu bile ispunjene zakonom utvrđene pretpostavke za njeno održavanje i odlučivanje. Ovo zbog toga što je konstatovanje prestanka mandata odborniku V.S. i verifikovanje mandata M.P. na pomenutoj sjednici, izvršeno suprotno odredbama čl.101. i 104. Zakona o izboru odbornika i poslanika. Prema odredbi člana 101. stav 1. citiranog Zakona, taksativno su utvrđeni razlozi za prestanak mandata odborniku prije vremena na koji je izabran, pa sud ocjenjuje da ni jedan od tih razloga za prestanak mandata nije postojao u konkretnom slučaju, što se utvrđuje i iz činjenice da je naznačeni odbornik bio podnio prigovor na izvještaj Opštinske izborne komisije M. o zamjeni odbornika sa izborne liste N.S, br.01-3 od 20.10.2005. godine, i da je isti akt poništen rješenjem Republičke izborne komisije, br.01-73/4 od 22.10.2005. godine.

Po ocjeni suda, u konkretnom upravno pravnom odnosu, pobijanim upravnim aktom tuženi nije prekoračio svoja zakonom utvrđjena ovlaštenja, imajući u vidu činjenicu da za održavanje navedene sjednice Skupštine opštine M. nije bila obezbijedjena većina potrebnog broja odbornika za njen rad i odlučivanje, tj. nije postojao utvrđeni kvorum, što je valjan osnov za izvođenje zaključka tuženog da Skupština opštine nije održana u zakonom i statutom utvrđenom odnosno predviđenom kvorumu, čime ista nije uspostavila obavljanje funkcija, odnosno izvršavanja zakonom utvrđenih obaveza, radi čega su bile ispunjene materijalno pravne pretpostavke za donošenje odluke za raspuštanje Skupštine opštine M. u smislu člana 125. stav 2. Zakona o lokalnoj samoupravi.

Sa iznijetih razloga, a na osnovu člana 46. stav 1. Zakona o upravnom sporu, odlučeno je kao u dispozitivu.

(Izreka i obrazloženje iz presude Vrhovnog suda RCG, Uvp.br.97/2005 od 20.01.2006. godine)

PRESTANAK MANDATA ODBORNIKU I PRAVNOVALJANO
ODLUČIVANJE SKUPŠTINE OPŠTINE
(Čl.101. i 104. Zakona o izboru poslanika i odbornika)

Kad je utvrđenjem prestanka mandata odbornika skupštine opštine i njegovom zamjenom učinjena povredom odredbi čl.101. i 114. Zakona o izboru odbornika i poslanika, onda ne postoje zakonom utvrđeni uslovi za pravnovaljano odlučivanje skupštine.

Iz obrazloženja

„Nije sporno da je Odlukom Vlade RCG, od 22.09.2005. godine upozorena Skupština Opštine M. da u ostavljenom roku od 30 dana održi sjednicu Skupštine radi ostvarivanja svojih funkcija. Nije sporna ni činjenica o načinu i potrebnoj većini za odlučivanje i ukupnom broju odbornika Skupštine Opštine M. u smislu odredbe čl.36. st.1. Zakona o lokalnoj samoupravi («Sl.list RCG», br.45/91...33/96) i čl.56. st.1. Statuta Opštine M. («Sl.list RCG», br.19/92...22/95).

Pravilno je pravno stanovište osporene presude da je utvrđenje prestanka mandata odborniku S. V. i njegova zamjena učinjena uz kršenje odredbi čl.101. i 104. Zakona o izboru poslanika i odbornika, koja povreda zakona je otklonjena rješenjem Republike izborne komisije br.01-73/4 od 22.10.2005. godine na način što je poništen izvještaj Opštinske izborne komisije M. o zamjeni odbornika, br.01-3 od 20.05.2005. godine.

Kod napred navedenog stanja stvari, osporenom presudom data je pravilna pravna ocjena o neispunjenosti zakonom utvrđenih uslova za održavanje i odlučivanje skupštine zakazane za 20.10.2005. godine i pravna posljedica koja proističe iz neispunjenih zakonskih uslova za pravnovaljano odlučivanje skupštine (stranica 3. st.3. i 4. pobijane presude Upravnog suda ,U br. 1096/2005 od 07.12.2005 g.), na koje razloge upućuje i ovaj sud.

Iz napred navedenih pravnih razloga, nesumnjivo je da je Odluka o raspuštanju opštine M. saglasna sa zakonom, i da takvom odlukom nije povrijeđen zakon.“

(Presuda Vrhovnog suda RCG, Uvp.br.90/2005 od 22.12.2005. godine)

PRAVO NA PENZIJU I OBUSTAVA AKTA O NJENOJ ISPLATI
(Čl.112. Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju)

Aktom kojim se obustavlja isplata starosne penzije, zbog obavljanja advokatske djelatnosti ne ukida se subjektivno pravo na penziju niti se takav akt ukida ili mijenja već se samo obustavlja njegovo izvršenje.

Iz obrazloženja

„Rješenjem br.01-02-34350/2 od 5.03.1998.godine, tužilac je stekao pravo na starosnu penziju. Rješenjem o čijoj zakonitosti je odlučivano pobijanom presudom to pravo tužioca nije niti ukinuto, niti izmijenjeno, već je samo obustavljeno njegovo izvršenje dok traju okolnosti iz naprijed navedene odredbe čl.112. Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju. Ne stoje, pri tom, navodi podnjetog zahtjeva da je na taj način citirani zakon retroaktivno primijenjen. Ovo sa razloga što je isplata penzije obustavljena 1.01.2004. godine, kada je i počela primjena tog zakona. U konkretnom slučaju, o retroaktivnoj primjeni zakona bi bilo riječi kada bi obustava penzije bila određena prije početka primjene navedenog zakona.“

(Presuda Vrhovnog suda RCG, Uvp.br.20/2006 od 13.06.2006. godine)

ŽALBA PROTIV UPRAVNOG AKTA CENTRALNOG REGISTRA
PRIVREDNOG SUDA

(Čl.84. Zakona o privrednim društvima, čl.12. ZUP-a i čl.22. ZUS-a)

**Protiv upravnih akata Centralnog registra Privrednog suda,
dozvoljena je žalba.**

Iz obrazloženja

„Odredbom člana 12. stav 2. Zakona o opštem upravnom postupku, je propisano da protiv rješenja donesenog u prvom stepenu stranka ima pravo žalbe, dok je stavom 2. istog člana propisano da se samo zakonom može propisati da u pojedinim upravnim stvarima žalba nije dopuštena i to ako je na drugi način obezbijedjena zaštita prava i pravnih interesa stranke, odnosno zaštita zakonitosti.

Zakonom o privrednim društvima ("Sl.list RCG",br.6/2002) kojim je propisan postupak registracije nije isključena žalba, niti propisan drugi način obezbijedjenja zaštite prava i pravnih interesa stranke, odnosno zaštite zakonitosti.

Po ocjeni ovog suda, pravilno je stanovište Upravnog suda, iznijeto u pobijanoj presudi, da je protiv naznačenog rješenja Centralnog registra, dozvoljena žalba, što predmetnu tužbu čini nedozvoljenom, pa je s pozivom na član 22. stav 1. tačka 4. Zakona o upravnom sporu, s obzirom na pogrešnu pravnu pouku, odlučeno da nadležno Ministarstvo, predmetnu tužbu uzme u postupak, kao žalbu, a njenu blagovremenost cijeni prema datumu predaje tužbe. Inače je, i načelnim pravnim stavom Opšte sjednice Vrhovnog suda Crne Gore, od 19.12.2005. godine, utvrđeno da protiv upravnih akata Centralnog registra Privrednog suda, je žalba dozvoljena.

Sa iznijetih razloga, ovaj sud nalazi da pobijanom presudom u čijem su obrazloženju dati svi relevantni te potpuni i uvjerljivi razlozi, nije pogrešno primijenjeno materijalno pravo niti učinjene povrede pravila postupka, pa je s pozivom na odredbu člana 46. stav 1. Zakona o upravnim sporovima, odlučeno kao u izreci ove presude.“

(Presuda Vrhovnog suda RCG, Uvp.br.32/2006 od 24.10.2006. godine)

REGISTRACIJA MOTORNOG VOZILA
(Čl.6. Pravilnika o registraciji motornih i priključnih vozila)

Kad je u upravnom postupku za registraciju motornog vozila utvrđeno da saobraćajna dozvola nije autentična i da je falsifikovana onda nema materijalno pravnih uslova za registraciju takvog vozila.

Iz obrazloženja

„Odredbom člana 6. stav 1. tačka 1. Pravilnika o registraciji motornih i priključnih vozila, propisano je da se vozilo neće registrovati ako ne postoji odgovarajući dokaz o porijeklu vozila.

Polazeći od činjenice, da je u provedenom upravnom postupku, nalazom i mišljenjem Centra za kriminalističku tehniku MUP-a RCG, broj 4875/05-G od 29.07.2005. godine i nalazom i mišljenjem istog organa, broj 12255/05-G od 13.09.2005. godine, utvrđeno da saobraćajne dozvole (CH) oznaka LU378433, i to jedna podnijeta uz zahtjev, a druga u postupku po žalbi, nijesu autentični obrasci, odnosno da su falsifikati, to je pravilno stanovište Upravnog suda, iznijeto u pobijanoj presudi da su upravni organi pravilno ustanovili da, u konkretnom slučaju, nijesu ispunjeni uslovi za registraciju predmetnog motornog vozila, shodno utvrđenim materijalno pravnim pretpostavkama.“

(Presuda Vrhovnog suda RCG, Uvp.br.26/2006 od 24.10.2006. godine)

PRAVO POKRETANJA UPRAVNOG SPORA
(Čl.3. st.4. Zakona o upravnom sporu)

Kako se u upravnom sporu odlučuje o zakonitosti upravnog ili drugog pojedinačnog akta to se određuje štete iz člana 3. st.4. Zakona o upravnom sporu, vezuje za nezakonitost takvog akta.

Iz obrazloženja

„Osnovano se podnijetim zahtjevom ističe da je pobijanom presudom povrijeđen čl.22. st.1. tač.3. ZUS-a.

Na osnovu čl.22. st.1. tač.3. ZUS-a tužba se odbacuje ako je očigledno da se upravnim aktom koji se osporava ne dira u pravo tužioca ili u njegov na zakonu zasnovan interes. Kod takve zakonske odredbe za odbacivanje tužbe, koja je podnijeta na osnovu čl.3. st.4. ZUS-a, neophodno je da je očigledno da osporenim aktom nije povrijeđen zakon na štetu tamo navedenih pravnih lica.

Svoj zaključak da osporenim upravnim aktom očigledno nije povrijeđen Zakon na štetu jedinice lokalne samouprave prvostepeni sud obrazlaže činjenicom da je osporenim rješenjem predmet dostavljen drugom organu iste jedinice lokalne samouprave. Takvi razlozi u sklopu gore navedenih zakonskih odredbi i čl.1. ZUS-a su nerazumljivi.

Prednje sa razloga što je čl.1. ZUS-a propisano da se u upravnom sporu odlučuje o zakonitosti upravnog akta, pa se pojam štete iz čl.3. st.4. ZUS-a vezuje za nezakonitost upravnog akta. Otuda zaključak, a nasuprot navodima pobijane odluke, da u konkretnom slučaju nije očigledno da osporenim upravnim aktima nije povrijeđen zakon na štetu jedinice lokalne samouprave jer ako je osporeno rješenje nezakonito kako to smatra tužilac, onda to jeste na štetu jedinice lokalne samouprave čiji je organ donio prvostepeni upravni akt.

Sa iznijetih razloga, a s pozivom na čl.46. st.2. ZUS-a, odlučeno je kao u dispozitivu ove presude.

U ponovnom postupku prvostepeni sud će otkloniti propuste na koje je ukazano ovom presudom, na način što će se upustiti u ocjenu zakonitosti osporenog upravnog akta.“

(Presuda Vrhovnog suda RCG, Uvp.br.64/2005 od 25.10.2005. godine)

PRAVNA PRIRODA POJEDINAČNOG AKTA U UPRAVNOM SPORU
(Čl.2. st.2. Zakona o upravnom sporu)

Odluka skupštine opštine o poništavanju akta o raspisivanju oglasa o ustupanju lokacije za izgradnju poslovnih i stambenih objekata, kojim su neka lica stekla određena subjektivna prava, ima karakter pojedinačnog akta iz člana 2. stav 2. Zakona o upravnom sporu.

Iz obrazloženja

„Skupština opštine Kolašin objavila je dana 23.01.1996. godine oglas o ustupanju lokacija za izgradnju poslovnih i stambenih objekata, između ostalog, u naselju Breza na kat. parcelama broj 198/1, 199 i 200/5 KO Kolašin. Na taj dio oglasa javili su se tužioci i nadležna komisija tužene u skladu sa ovlaštenjima iz Odluke o građevinskom zemljištu SO Kolašin ("Službeni list SRCG" - Opštinski propisi broj 17/88) predložila SO da donese rješenje o davanju na trajno korišćenje naznačenog zemljišta tužiocima. Nakon toga tužena je Odlukom broj 01-1098 od 10.05.2004. godine poništila naprijed navedeni dio odluke o raspisivanju oglasa o ustupanju lokacija za izgradnju poslovnih i stambenih objekata.

Odlučujući o tužbi protiv Odluke broj 01-1098 Upravni sud pobijanom presudom zaključuje da osporena odluka nema karakter pojedinačnog akta iz čl.2. st. 2. ZUS-a.

Takav zaključak Upravnog suda je pogrešan čime je počinjena povreda čl.2. st.2. ZUS-a. Ovo sa razloga što je pobijanom odlukom odlučeno o pravima isključivo onih lica koja su se prijavila na oglas iz 1996. i koja je nadležna Komisija označila kao lica kojima rješenjem predmetno zemljište treba dodijeliti na trajno korišćenje.“

(Presuda Vrhovnog suda RCG, Uvp.br.67/2005 od 18.10.2005. godine)

PRETPOSTAVKE ZA OCJENU ZAKONITOSTI AKTA DONIJETOG U
IZVRŠENJU PRESUDE

(Čl.59. u vezi čl.26. Zakona o upravnom sporu)

Neosnovan je zahtjev stranke za donošenje akta u izvršenju presude (čl.59. ZUS-a) nakon što je nadležni organ donio takav akt, a ako je takav akt donijet nakon podnošenja zahtjeva nadležnom sudu, isti je dužan postupiti po članu 26. Zakona o upravnom sporu, pri čemu je bez značaja da li je donijeti akt zakonit ili ne.

Iz obrazloženja

„Članom 59. st.1. ZUS-a je propisano da stranka može tražiti donošenje upravnog akta od suda ako upravni organ odmah po prijemu presude donijete na osnovu člana 37. st.4. ZUS-a (ranije čl.41. st.5.), a najkasnije u roku od 30 dana, ne donese upravni akt u izvršenju te presude, a ne učini to ni u daljem roku od 7 dana od traženja stranke.

Iz takve zakonske odredbe i odredbe čl.26. ZUS-a, koja se primjenjuje i u postupku po čl.59. istog zakona, proizilazi da je zahtjev za donošenje akta u izvršenju presude koji je podnijet nakon što je nadležni organ donio akt neosnovan, a ako je takav akt donijet nakon podnošenja zahtjeva sudu isti je dužan postupiti po čl.26. ZUS-a.

U konkretnom slučaju predmetna tužba je podnijeta 01.07.2004. godine, a tužena još prije podnošenja te tužbe kako se to u njoj i navodi donijela odluku o poništaju dijela Odluke o raspisivanju oglasa i ustupanju lokacije.

Donoseći rješenje koje zamjenjuje upravni akt i pored činjenice da je upravni organ donio svoj akt prvostepeni sud je pobijanom presudom povrijedio čl.59. ZUS-a. Pri tom je, a nasuprot navodima iz pobijane presude bez značaja da li je donijeti upravni akt zakonit ili ne. Zakonitost tog upravnog akta ispituje se po tužbi koju stranka ima pravo podnijeti protiv istog.“

(Presuda Vrhovnog suda RCG, Uvp.br.70/2005 od 18.10.2005. godine)

OTKLANJANJE UTVRDJENIH NEPRAVILNOSTI U POSTUPKU
INSPEKCIJSKE KONTROLE PORESKOG OBVEZNIKA I MJERE
OVLAŠĆENOG SLUŽBENIKA

(Čl.36. Zakona o inspekcijskom nadzoru u vezi čl.87. Zakona o Poreskoj
administraciji)

Utvrđene nepravilnosti poreskog obveznika, u postupku inspekcijske kontrole, koje predstavljaju biće prekršaja, ne isključuje pravo ovlašćenog službenika na preduzimanje mjera na koje je ovlašten Zakonom o poreskoj administraciji.

Iz obrazloženja

„U postupku koji je prethodio donošenje pobijane presude utvrđeno je da je tužilac poslovao suprotno odredbama člana 32. st.8. i čl.35. st.2. Zakona o porezu na dodatnu vrijednost, jer nije podnio prijavu za obračun poreza na dodatnu vrijednost za oktobar i novembar mjesec 2004. godine, a gotovinski ostvaren promet od prodaje ulaznica za novogodišnju zabavu na tri prodajna mjesta nije iskazao preko poreske registar kase.

Iz takvih činjeničnih utvrđenja osnovano prvostepeni sud pobijanom presudom zaključuje da je ovlašćeni službenik tokom kontrole utvrdio da je tužilac, kao poreski obveznik, povrijedio zakon.

Utvrdivši povredu zakona ovlašćeni službenik je rješenjem od 28.12.2004. godine naredio poreskom obvezniku preduzimanje radnji radi otklanjanja utvrđenih nepravilnosti. Naknadnom kontrolom od 30.12.2004. godine utvrđeno je da poreski obveznik nije postupio po rješenju o otklanjanju nepravilnosti, pa je tada ovlašćeni službenik donio rješenje o zabrani organizovanja zabavne manifestacije.

Cijeneći utvrđeno činjenično stanje osnovano je Upravni sud pobijanom presudom našao da je osporeno rješenje zakonito i za takav svoj zaključak dao jasne i valjane razloge.

Neosnovano se podnijetim zahtjevom tvrdi da je predmetnim upravnim aktom povrijedjen čl.36. st.1. Zakona o inspekcijskom nadzoru. Ovo sa razloga što je ovlašćeni službenik upravo poštujući tu zakonsku odredbu rješenjem od 28.12.2004. godine ukazao poreskom obvezniku na propuste i naredio koje radnje treba da preduzme kako bi iste otklonio.

Činjenica da utvrđene nepravilnosti u radu tužioca, kao poreskog obveznika, predstavljaju prekršaje ne isključuje pravo ovlašćenog službenika na preduzimanje mjera na koje je ovlašten čl.87. Zakona o poreskoj administraciji, a koju će mjeru ovlašćeni službenik preduzeti zavisi od njegove procjene koja je od mjera koje mu stoje na raspolaganju u datim uslovima adekvatna.“

(Presuda Vrhovnog suda RCG, Uvp.br.8/2006 od 29.03.2006. godine)

HRONIKA

- Dana 24.03.2006. godine, održana Opšta sjednica Vrhovnog suda Crne Gore, u proširenom sastavu, u čijem radu su učestvovali predsjednik i sudije Vrhovnog suda Crne Gore, predsjednici osnovnih sudova, predsjednici Višeg suda u Podgorici i Bijelom Polju, predsjednik Apelacionog suda, predsjednik Upravnog suda i članovi Sudskog savjeta.

U radu sjednice, učestvovali su: predsjednik Republike g-din Filip Vujanović i ministar pravde g-din Željko Šturanović.

Opšta sjednica je razmatrala i usvojila Izvještaj o radu sudova za 2005. godinu. Uvodni referat podnio je predsjednik Vrhovnog suda Crne Gore, g-din. Ratko Vukotić, dok su posebne osvrte o stanju u pojedinim oblastima sudske vlasti prezentirali sudije Vrhovnog suda: Miraš Radović, Petar Stojanović, Radule Kojović i Gavriilo Čabarkapa, dok je dr Čedomir Bogićević održao besjedu o povijesnoj i državno pravnoj tradiciji crnogorskog sudstva.

U raspravi su učestvovali i: dr Vukoman Golubović, predsjednik Apelacionog suda, Stanko Marić, član Sudskog savjeta, te predsjednik Republike Filip Vujanović i ministar pravde Željko Šturanović.

Opšta sjednica usvojila je odgovarajuće zaključke, preporuke i razne mjere u ostvarivanju i unapređenju sudske funkcije i sistema sudske vlasti, te utvrdila potrebu za izgradnjom poslovne zgrade Vrhovnog suda Crne Gore (nakon povijesno – pravnog obrazloženja sudije dr Čedomira Bogićevića).

- Predsjednik Vrhovnog suda Crne Gore, g-din Ratko Vukotić, prisustvovao kao gost, Svečanoj akademiji u Beogradu, povodom 160 godišnjice Vrhovnog suda Srbije.
- Sudije Vrhovnog suda Crne Gore: Miraš Radović, Petar Stojanović, Radule Kojović, Stanka Vučinić i Dušanka Radović bili, tokom oktobra 2006. godine, u sedmodnevnoj posjeti Sudu za ljudska prava u Strazburu.
- Delegacija Vrhovnog suda Crne Gore – dr Čedomir Bogićević, sudija i Žarko Koprivica, sekretar Suda, učestvovali kao gosti, u radu Sudijskih dana Srbije, u Vrnjačkoj Banji od 09 – 12.10.2006. godine.

- Sudije Vrhovnog suda Crne Gore: Petar Stojanović, Miraš Radović, Dušanka Radović, Stanka Vučinić i dr Čedomir Bogićević pohađali Seminar održan u Igalu, tokom juna 2006. godine u organizaciji Centra za obuku sudija i AIRE Centra iz Londona, posvećen pravu na imovinu i pravu na slobodu izražavanja.
- Sudija Vrhovnog suda Crne Gore, gospodin Miraš Radović, odlukom Skupštine Crne Gore na sjednici od 10.11.2006. godine, izabran je za ministra pravde u Vladi Crne Gore.

Kolega Miraš Radović, rođen je 1959. godine u Kolašinu. Pravni fakultet završio je u Podgorici 1981. godine. Do 1990. godine radio je u Opštinskom sudu u Kolašinu, kao pripravnik, stručni saradnik, sudija i predsjednik tog suda. Od 1990-1992. godine bio je predsjednik Osnovnog suda u Danilovgradu, dok je u periodu od 1992 do 2001. godine bio sudija Višeg suda u Podgorici. Od 2001. godine nalazio se na dužnosti sudije Vrhovnog suda Crne Gore. Važi za vrsnog poznavaoa crnogorske jurisdikcije, multidisciplinarnog stručnjaka različitih pravnih oblasti i autora mnogih stručnih članaka.

- Sudija Vrhovnog suda Crne Gore Sreten Ivanović, objavio je dvije vrsne monografije iz oblasti upravnog prava:

Komentar Zakona o opštem upravnom sporu („Specijal“, Podgorica, 2004. godine, recenzenti: Prof.dr.T.Jerovšek i prof.dr.Milan Marković, str.420) i *Komentar Zakona o opšte upravnom postupku* („Specijal“, Podgorica, 2005., recenzent: prof.dr.S.Lilić, str.820).

Prikaze na ove dvije briljantne studije objavio je dr Č.Bogićević, u časopisima „Arhiv za pravne i društvene nauke“, Beograd, 4/2004 i „Pravnom zakoniku“, Podgorica, 1-2/2004-2005.

- Sutkinje Vrhovnog suda Crne Gore, Vesna Begović i Julka Badnjar, autorke su monografske publikacije izuzetno korisne i praktične naravi: *Zbirka obrazaca po Zakonu o parničnom postupku*, u izdanju Centra za obuku sudija, Podgorica, 2006. godine.

Ustavne garancije za nezavisnost sudstva bio je naziv tematskog okruglog stola održanog dana 22.11.2006 godine u hotelu „Crna Gora“, u Podgorici, u organizaciji Udruženja sudija Crne Gore uz podršku Kancelarije OEBS-a za demokratske institucije i ljudska prava iz Varšave (OSCE/ODIHR)- Misija u Crnoj Gori. U debati su, pored organizatora, uzeli učešće i: predsjednik i sudije Vrhovnog suda Crne Gore, Sudskog savjeta, predstavnici Apelacionog, Upravnog, Viših, Privrednih i Osnovnih sudova u Republici. Tematske referate

podnijeli su : Predsjednik Vrhovnog suda Ratko Vukotić i akademik Mijat Šuković, rukovodilac ekspertske tima koji je sačinio nacrt ekspertske teksta Ustava Crne Gore.

*

Sreten Ivanović, Stanka Vučinić, Miraš Radović
sudije Vrhovnog suda RCG

PRIMJEDBE NA EKSPERTSKU VERZIJU USTAVA CRNE GORE
(za Kolegijum sudija Vrhovnog suda)

Primjedbe su date u vidu opšteg stava, kao radni tekst, a na opštoj sjednici će se dati konkretnije obrazloženje, sa očekivanim i drugim primjedbama na nova ustavna rješenja.

Primjedba na član 143. stav 2.

Određenje da broj sudija u svakom sudu utvrđuje skupština na predlog Sudskog savjeta, je korak u nazad odnosu na dosadašnje određenje, da broj sudija utvrđuje Sudski savjet. Na taj način se oduzima jedno stečeno pravo sudske vlasti u sistemu podjele vlasti, i ne vidi se razlog da se ovo pravo izmješta iz sudske u zakonodavnu vlast.

Primjedba na član 144. stav 3.

Razlozi zbog kojih Opšta sjednica Vrhovnog suda ne treba da odlučuje o ustavnoj tužbi za zaštitu ljudskih prava i sloboda:

-riječ je o isključivoj ustavnoj materiji (ustavna stvar) koja sugeriša nadležnost Ustavnog suda;

-narušava se sistemski pravni princip koji je istovremeno i ustavni princip o dvostepenosti pri odlučivanju (prava na pravno sredstvo);

-zbog pravnih razloga može doći do nedovoljnog broja sudija Vrhovnog suda da odlučuju u opštoj sjednici, pa čak i većine sudija Vrhovnog suda, zbog pravnog principa da sudija ne odlučuje o pravnom sredstvu u odnosu na odluku u čijem donošenju je učestvovao;

-zbog pravne problematičnosti zbog mogućnosti sticaja svojstva pasivne stranke i suda u istoj pravnoj stvari.

Izuzetno, može se utvrditi nadležnost Vrhovnog suda samo zbog povrede prava na sudjenje u razumnom roku u sudskim postupcima, ali ni u tom

slučaju ne bi odlučivala Opšta sjednica Vrhovnog suda, već vijeće čiji bi sastav bio određen zakonom.

Napomenuti je, da je Ustavu Republike Hrvatske ustavna tužba za zaštitu ljudskih prava i sloboda u nadležnosti Ustavnog suda.

Primjedba na član 145.

Ne vidi se ni jedan razlog i osnov zbog kojeg bi se Upravni sud, u okviru organizacije i nadležnosti sudova, posebno izdvajao od ostalih sudova, kao ustavna kategorija.

Uostalom, članom 143. stav 1. je određeno: „sudovi se osnivaju i ukidaju zakonom“.

Primjedba na član 146. stav 3.

U odnosu na postojeću regulativu o sastavu i načinu rada Sudskog savjeta, predloženo rješenje predstavlja takodje korak unazad u odnosu na proklamovani princip podjele vlasti na zakonodavnu, izvršnu i sudsku, koji princip se narušava na štetu sudske vlasti što može imati za posledicu slabljenje samostalnosti i nezavisnosti sudova u vršenju sudske vlasti.

Predloženi učesnici u radu Sudskog savjeta (ministar pravde, tri poslanika Skupštine, radno tijelo Skupštine nadležno za oblast pravosudja), prestavnici su izvršno političke vlasti, posredno ili neposredno, kao i učesnik koji je stranka u postupcima pred sudom (prestavnik Državnog tužioca), a koji je, inače, u krajnjoj liniji, kako po prirodi stvari tako i po načinu izbora, eksponent izvršne vlasti, dovode u pitanje i stvarni razlog da se Sudski savjet naziva tim imenom, jer bi se pri ovakvom sastavu prije trebalo nazvati nekim drugim – npr. Državni sudski savjet ili slično.

Stoji činjenica da je u radu Sudskog savjeta predviđeno učestvovanje i pet sudija, dakle, nominalno sudije čine većinu u Sudskom savjetu. Međutim, činjenica je da je predviđeno da ministar pravde, iako ne glasa prilikom donošenja odluka, „potpisuje predlog za izbor sudija i druge akte Sudskog savjeta“. To ne znači ništa drugo osim činjenice da ministar pravde raspolaže sa pravom veta, iako se veto izričito ne pominje, jer njegovo eventualno nepotpisivanje ili odbijanje potpisivanja predloga ili drugog akta Sudskog savjeta, ne prati nikakva prezumtivna odluka u smislu da se predlog i u tom slučaju ima smatrati prihvaćenim. To nadalje znači da iz nadležnosti Sudskog savjeta može proisteći samo onaj akt sa kojim je saglasna izvršna vlast u funkciji ministra pravde.

Primjedba na član 146. stav 2.

Primjedba na odredbu da sudije i predsjednike svih sudija bira Skupština, je primjedba generalne prirode. Naime, i ranije su iznošena kako od

strane sudova tako i od stručne javnosti, mišljenja da izbor i razrešenje sudija i predsjednike sudova treba izmjestiti iz nadležnosti Skupštine u nadležnosti Sudskog savjeta. Ukazujemo da je to istovremeno i standard vezan za zemlju tranzicionog perioda.

Podgorica, 23.10.2006. godine

S A D R Ź A J

DAN CRNOGORSKOG SUDSTVA

- Besjeda *Ratka Vukotića*, predsjednika Vrhovnog suda RCG..... 4
- Rijječ *Željka Šturanovića*, ministra pravde u Vladi RCG 7
- Esej: Crnogorski sudovi – između tradicije i modernosti
(*dr Čedomir Bogićević*) 9

PRAVNI STAVOVI 12**FORUM IURIDICUS**

- *Radule Kojović*, Produženje, ukidanje i kontrola pritvora 28
- *Radule Kojović*, Uračunljivost kao element krivice 34
- *Dr Čedomir Bogićević*, Opšta pravna načela kao izvor
komunitarnog prava 47
- *Dr Čedomir Bogićević*, Moralna ontologija ljudskih prava 55

S U D S K A P R A K S A

- Krivično pravo 60
- Krivično procesno pravo 65
- Gradjansko pravo
 - Obligaciono pravo 75
 - Stvarno pravo 93
 - Nasljedno pravo 104
- Gradjansko procesno pravo 111
- Porodično pravo 126
- Kompanijsko pravo 131
- Radno pravo 134
- Upravno pravno 152

H R O N I K A 165

**REPUBLIKA CRNA GORA
VRHOVNI SUD CRNE GORE**

BILTEN

Izdavač
Vrhovni sud Republike Crne Gore

Tehnička obrada
Vrhovni sud Republike Crne Gore

YUISBN 86-427-0476-4

Tiraž

600

Štampa

Štamparija "IVPE" - Cetinje

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Centralna narodna biblioteka Crne Gore, Cetinje

347.991 (497.16) (055)

BILTEN / glavni i odgovorni urednik dr. Čedomir Bogičević. - God 1 (1994) -
Podgorica (Njegoševa 10): Vrhovni sud Republike Crne Gore, 1994 (Cetinje:
IVPE). - 22 cm

Godišnje
ISSN 1800-5810 - Bilten (Podgorica)
COBISS.CG.ID 10914832